

A koragyermekkor fejlődés megalapozása

Kézikönyv a Biztos Kezdet program
munkatársai számára

Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet – Gyerekesély projekt
www.biztoskezdet.hu

Szakmai vezető: Szilvási Léna

A kötet a Practice Guidance for the Early Years Foundation Stage
(Department for Education and Skills, 2007) magyar adaptációja

Az adaptáció munkatársai:

Ajánlás: Farkas Mária, Herczog Mária, Szilvási Léna, Szomor Éva

Szaktanácsadók: Bakonyi Anna, Csernátoni Katalin, Gallai Mária

Fordítás: Kéri Rita

A fordítást szakmailag ellenőrizte, adaptálta: Farkas Mária, Tóth Ildikó

A kötet munkálatait koordinálta: Tóth Julianna

Szerkesztette: Balázs István

Fényképek: Bege Nóra, Hargitai Dávid, Révész Róbert, Szász Marcell

A kötet számára készült fényképek helyszínei:

Budapesti családok otthona a IX., XI. és XIII. kerületben

Kincskereső Óvoda, Budapest

Vadrózsa Biztos Kezdet Gyerekház, Pécs

Odú Központ, Szeged

Down Alapítvány, Budapest

Napsugár Bölcsőde, Nyíregyháza

Köszönet minden fotón szereplő gyerekek,
az együttműködő szülőknek és szakembereknek!

Megjelent a TÁMOP 5.2.1. „Gyerekesély program országos
kiterjesztésének szakmai-módszertani megalapozása és
a program kísérése” program keretében az Európai Unió
támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
ÜMFT infóvonal: 06 40 638 638
nftu@nftu.gov.hu • www.nftu.hu

© Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, 2010

Jelen kiadvány a jogtulajdonos engedélye nélkül sem részben, sem
egészben, sem elektronikus, sem mechanikai eljárással nem másolható,
ideértve a fénymásolást, a számítógépes adatrögzítést vagy
adatbankban való felhasználást is.

ISBN 978-963-7366-19-2

A koragyermekkor fejlődés megalapozása

Kézikönyv a Biztos Kezdet program
munkatársai számára

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozunk az Egyesült Királyság Gyerekekért, Iskolákért és Családokért felelős Minisztériumának (Department for Children, Schools and Families) a fejlődés és tanulás koragyermekkori megalapozásához szükséges ismereteket rendszerező program (Early Years Foundation Stage) adaptálásának engedélyezéséért. Külön köszönjük a programot vezető szakemberek, Ruth Pimentel és Sue Ellis segítségét, akik hozzájárultak ahhoz, hogy a program egy részét a magyarországi igényeknek, feltételeknek és háttérnek megfelelően alakíthassuk. A programcsomag megismerésében, megismertetésében rendkívüli segítséget jelent John M. Oates, az Open University professzora, köszönjük támogatását.

TARTALOM

Ajánlás a Biztos Kezdet Gyerekház munkatársai és a Biztos Kezdet program szakmai partnerei számára	4
--	---

I. RÉSZ

Mit jelent a koragyermekkori fejlődés megalapozása a Biztos Kezdet Gyerekház munkatársai számára?	8
Bevezetés	8
Az elvek alkalmazása a gyakorlatban	8
A gyerekek eltérő igényeinek figyelembevétele (<i>Elvek a gyakorlatban kártyák, 1.2. és 2.1.</i>)	8
Partneri munka (<i>Elvek a gyakorlatban kártyák, 2.2.</i>)	9
Rugalmas ellátás (<i>Elvek a gyakorlatban kártyák, 1.1. és 3.4.</i>)	10
Játék (<i>Elvek a gyakorlatban kártyák, 3.3. és 4.1.</i>)	10
Minőségfejlesztés – állandó folyamat	11
Átmenet, folytonosság és koherencia	11

II. RÉSZ

Fejlődés és tanulás (<i>Elvek a gyakorlatban kártyák, 4.1. és 4.4.</i>)	12
A kézikönyv áttekintése	12
Értékelés (<i>Elvek a gyakorlatban kártyák, 3.1.</i>)	13
Saját gondozó (<i>Elvek a gyakorlatban kártyák, 2.4.</i>)	14
Megfelelő helyszín, környezet és tárgyi feltételek	14

A fejlődés és tanulás területei	14
---------------------------------------	----

1. A személyes, társas és érzelmi fejlődés	14
Adottságok és beállítódások	16
Önbizalom és önértékelés	18
Kapcsolatteremtés	20
Viselkedés és önuralom	22
Önellátás	24
Közösségélmény	26

2. Kommunikáció, nyelv és az írás-olvasás alapjai	28
A nyelv a kommunikáció szolgálatában	29
A nyelv a gondolkodás szolgálatában	32
A hangok és a betűk összekapcsolása	34
Olvasás	36
Írás	38
Kézírás	39
3. Problémamegoldás, gondolkodás és számolási képesség	40
A számok	41
Számítások	44
Alak, tér és méretek	46
4. A világ megismerése	50
Felfedezés és vizsgálódás	51
Tervezés és készítés	53
Információs és kommunikációs eszközök	55
Idő	56
Hely	58
Közösségek	60
5. Testi fejlődés	62
Mozgás és tér	63
Egészség és testtudatosság	67
Eszközhazsnálat	69
6. Kreatív fejlődés	72
Kreativitás – fogékonyság az élményekre, a gondolatok megformálása és kifejezése	73
A kifejezési formák és az anyagok felfedezése	75
Alkotás zenében és táncban	77
Fejlődő képzelet és fantáziajáték	79
A fontosabb fogalmak magyarázata	82

Ajánlás a Biztos Kezdet Gyerekház munkatársai és a Biztos Kezdet program szakmai partnerei számára

A Biztos Kezdet program iránt érdeklődő olvasó olyan Kézikönyvet tart a kezében, amely jelentős segítséget nyújt a szülőknek és mindazon laikus, valamint professzionális segítőknek, akik gyerekekkel dolgoznak.

A Kézikönyv része annak a *Koragyermekkori fejlődés megalapozása*¹ című programcsomagnak, amelyet az Egyesült Királyságban vezető kutatók dolgoztak ki kisgyermkekkel foglalkozó gyakorlati szakemberek számára. A programcsomag a gyerekekre és családokra vonatkozó szolgáltatások színvonalának emelését célul tűző kormányprogram² keretében született. Ezt használják azok a Gyerekközpontok³ is, amelyek az angol „Sure Start” program keretében alakultak. A magyar Biztos Kezdet program⁴ az angol anyag *Gyakorlati kézikönyvét* alapul véve dolgozta ki a magyar környezethez illeszkedő változatot. Magyarországon a Kézikönyvet elsőként a Biztos Kezdet programok helyszínéként működő Gyerekházak munkatársai számára ajánljuk. A Gyerekházak környezetében jellemzően nélkülöző, gyakran kiszolgáltatott helyzetben lévő családok élnek. Ebben a környezetben a kisgyerekeket középpontba állító párbeszéd, a közös tevékenységek a Gyerekház munkatársai és a gyerekek, szülők, családtagok között különös jelentőséget kapnak. Mindehhez segítséget nyújt ez a Kézikönyv.

Az angol eredeti és a magyar adaptáció közötti különbségek alapvetően három területen érzékelhetők.

■ Az eredeti műben hangsúlyozzák, hogy az országban élő angol,

illetve nem angol anyanyelvű gyerekek – éppen a különböző nyelvi szocializációs szokások miatt – nem teljesen azonos mechanizmusokkal sajátítják el a tanulási tartalmakat. Ez a kérdéskör Magyarországon csak igen kis mértékben van jelen, így erre az adaptáció nem helyez hangsúlyt.

■ A második eltérés részben összefügghet az előbbivel. Az eredeti mű nagy hangsúlyt helyez a különböző kultúrájú gyerekek kulturális szokásainak megismerésére, megőrzésére. Ezen elv meghagyása mellett a magyar adaptáció a saját identitás tiszteltetben tartása mellett kiemeli a másik elfogadásának, befogadásának jelentőségét is, így a Gyerekház az előítéletmentes gondolkodás és emberi kapcsolatok építésének tere is lehet.

■ A harmadik téma, amelyben eltérés mutatkozik, pedagógiai tartalmú: Az eredeti könyv kitér a koragyermekkori írás-olvasás, számolás tanítására. Magyarországon az óvoda és az iskola egymáshoz illeszkedése úgy alakul, hogy az óvoda a készségeket alapozza meg (pl. rajz, mintázás, kézimunka segítségével), a konkrét tevékenységet pedig az iskola tanítja meg. (A magyar óvodákban sem tiltott az írás-olvasás gyakorlása, ha az a gyerekből ered, ha késztetést, kedvet érez rá.) A számolási készség előkészítése – a mennyiségi ismeretek, viszonylatok, téri- és időbeli tájékozódás stb. gyakorlása révén – szintén beépül a magyar óvodai rendszerbe. A Gyerekházban lévő óvodáskorú gyerekekre nézve ugyanezeket az elveket követjük, és ennek megfelelően végeztük a Kézikönyv adaptációs munkáit.

A Kézikönyv és a Biztos Kezdet program is úgy tekint minden gyerekre, mint jogokkal rendelkező személyekre, akik születésüktől fogva aktív szereplői a családnak, a közösségnek, a társadalom életének. A kisgyermek életkoruk, fokozott kiszolgáltatottságuk miatt különös odafigyelést igényelnek. A gyerekek születésüktől fogva tanulnak, kommunikálnak, felfedezik a világot, de ehhez a felnőttekkel való szoros és értő kapcsolatra van szükségük.

¹ Angolul: Early Years Foundation Stage (röviden EYFS). A program honlapján további segédanyagok, publikációk, filmek tölthetők le: www.nationalstrategiesstandards.dcsf.gov.uk/earlyyears

² Az Egyesült Királyság Gyerekekért, Iskolákért és Családokért felelős Minisztériuma (Department of Children, Schools and Families, DCSF) kidolgozott egy átfogó programot a gyerekekre, családokra vonatkozó szolgáltatások javítása és egységes szakmai szabályozása érdekében, amelyet 1997 és 2011 között valósítanak meg. Lásd National Strategy: www.nationalstrategiesstandards.dcsf.gov.uk

³ Sure Start Children's Centres, www.dcsf.gov.uk/everychildmatters/earlyyears/surestart/surestartchildrenscentres/childrenscentres

⁴ A Biztos Kezdet program része a Gyerekesély projektnek (TÁMOP 5.2.1.: Gyerekesély program országos kiterjesztésének szakmai-módszertani megalapozása és a program kísérése).

⁵ ENSZ Gyermekjogi Egyezmény. Lásd még: Közösségek. Módszertani ajánlások a közösségi munkához a Biztos Kezdet program munkatársai számára. Módszertani kézikönyv III. kötet. 3.3. A gyermeki jogokról.

Kiadványunk újszerűen összegzett ismereteket tartalmaz a gyermekfejlődés izgalmas és sokszínű folyamatáról. A koragyermekkori fejlődés és tanulás törvényszerűségeit úgy mutatja be, hogy folyamatosan kiemeli az egyes gyerekek fejlődési üteme közötti lehetséges különbségeket, a személyre szabott megfigyelés és az egyéni fejlődés elősegítését szem előtt tartó gyakorlat jelentőségét. A kötetben felvetett gondolatok egy része sokak számára magától értetődőnek tűnhet, a mindennapok során azonban mégis gyakran meglepődnek róluk a gyerekek sorsáért felelős felnőttek. Az ismeretek egységes, könnyen áttekinthető formában történő megjelentetése lehetőség arra, hogy tudásunk a gyermekkori fejlődésről sokoldalú legyen, és gondolatainkat könnyen megoszthassuk egymással, a szülőkkel, más szakemberekkel. Mindezt segítik a Kézikönyvhöz csatolt, könnyen használható kártyák is.

A gyerekek különbözőképpen és eltérő ütemben fejlődnek. Vannak, akik az egyik területen gyorsabban, más területen sokkal lassabban érik el az átlagos fejlődési folyamatokban leírtakat. Mindenkinél, aki gyerekek nevelésével, gondozásával foglalkozik, ismernie kell a gyerekek fejlődésének sajátosságait, ütemét, és ezek alapján arra kell törekednie, hogy a rá bízott gyerek fejlettsége minden területen elérje az egyéni fejlődési ütemnek megfelelő alapszintet, amire a további képességek épülhetnek. Fontos felismerni a korosztályon belül is jól érzékelhető egyéni különbségeket. Ezeket csoporthelyzetekben is jól lehet kezelni, ha a felnőttek nem az esetleges enyhe lemaradások, késedelmek miatt aggodnak, hanem bátorítják, támogatják a gyereket, és szakmai ismereteik birtokában céltudatosan irányítják a szükséges készségek, ismeretek elsajátítását.

A gyerekek sokféleképpen tanulnak: megfigyelés, beszélgetés, változatos interakciók, tevékenységek és fizikai mozgás révén, de elsősorban a tapasztalás és minta, utánzás alapján. Mindez környezetük összetett érzékelésével, valamennyi érzékszervük útján történik. Szükségük van mindazokra a tapasztalatokra, amelyek lehetővé teszik számukra önmaguk és környezetük megismerését, és amelyek segítenek változatos módokon tanulni. Amikor tevékenységeket tervezünk a gyerekek számára, ismernünk kell őket és szűkebb-tágabb környezetüket, tisztában kell lennünk képességeik jelenlegi szintjével, hogy lehetővé tegyük számukra a továbblépést. A gyerekek eltérő tapasztalatokat hoznak magukkal otthoni környezetükből és helyi kö-

zösségükből. A lehetőségek egyenlő elérését célzó programok tervezésénél fontos szempont, hogy a gyerekeket olyan anyagok, tárgyak, eszközök vegyék körül, amelyek ismerősek számukra, részei mindennapi életüknek. Az otthonosság biztonságot jelent, ami feltétele a gyerekek aktív részvételének. Ugyanakkor szükséges az ismeretek folyamatos bővítése, a lehetőségeket korlátozó tárgyi, természeti környezet ellensúlyozása is.

A harmonikus fejlődés leghatékonyabb elősegítője a gyerekek elfogadása, személyiségének, méltóságának tiszteletben tartása, az iránta megnyilvánuló őszinte kíváncsiság. Egyetlen gyereket sem szabad hátrányosan megkülönböztetnünk vagy kizárnunk származása, etnikai hovatartozása, kultúrája vagy családi háttere, fogyatékosága vagy eltérő képességei miatt. Folyhatnak viták arról, hogy a megszületett gyerek üres lapokból álló füzet-e, amely a gondozás, nevelés és a személyes tapasztalatok révén telik meg tartalommal, vagy veleszületett genetikai adottságai és temperamentuma határozzák-e meg személyiségét. Vitatkozni lehet arról is, hogy mit tesz mindehhez hozzá a környezet. A kutatások és a tapasztalatok alapján ugyanakkor biztosak lehetünk abban, hogy a gyerekek személyes fejlődési szükségleteinek feltárásával és a fejlődés védőfaktorainak biztosításával nehezített alapfeltételek mellett is kiemelkedő eredményeket érhetünk el.

A Kézikönyv az alábbi alapelvek szerint elemzi és teszi értéktővé a gyerekek fejlődését és annak sokoldalú segítését:

- **Minden gyerek egyéniség.** Minden gyerek sajátos személyiség a maga fizikai, lelki, szellemi jellemzőivel, tanulási és fejlődési mintáival. Ebben az értelemben használjuk az „egyedi gyermek” (angolul *unique child*) szakkifejezést. Minden gyerekben születésétől fogva meg van a képesség a tanulásra. Csak minden egyes gyerek sajátos jellemzőinek megismerése útján tudjuk számukra a legjobb tapasztalatokat nyújtani ahhoz, hogy képességeiket kibontakoztassák, hogy magabiztos, öntudatos, rátermett, jó ellenálló képességű (*reziliens*) személyiséggé váljanak.
- **A pozitív kapcsolatok jelentősége.** A gyerek a szülőkkel és a nevelőkkel, vagy más, számára fontos felnőttekkel (kulcsheméllyel) való szeretetteljes, biztonságos kapcsolatok révén válik független, magabiztos személyiséggé. A felnőttek teszik lehetővé és bátorítják a gyerekeket arra, hogy fedezzék fel a világot, és bővítsék a róla szerzett ismereteiket.

■ A képességek kibontakozását támogató környezet.

A környezet kulcsszerepet játszik a gyerekek fejlődésének ösztönzésében, jelentős mértékben elősegítheti tudásuk gyarapodását. A gyerekek gyorsan fejlődnek, ha biztonságos környezetben élnek, amelyben megkapják a fejlődéshez és a tanuláshoz szükséges szabadságot, a szükséges kereteket és a támogatást.

■ A gyerekek eltérő módon, eltérő ütemben fejlődnek és tanulnak.

A fejlődés és tanulás valamennyi részterülete egyformán fontos, és szorosan kapcsolódnak egymáshoz. A gyerekek szempontjából nincs különbség játék és tanulás között; éppen a szabad, aktív játék a tanulás legkorábbi terepe.

A Biztos Kezdet Gyerekházakban folyó munka módszere a Kézikönyvben megfogalmazott alapelvekre támaszkodik, és igazodik a hazai adottságokhoz is. A jelenlegi magyarországi helyzet fő jellemzője a szolgáltatásokhoz való hozzáférés egyenlőtlensége és esetlegessége, a szakmai minőség sokfélesége. Gyakori az intézmények, szakmák, szakemberek közötti együttműködés hiánya. Mindennek elsősorban a hátrányos helyzetű településeken élők látják kárát, ők szorulnak ki elsődlegesen a szolgáltatásokból. Ezért a Gyerekházak tevékenységét Magyarországon ezeknek a tényezőknek a figyelembevétele kiemelten meghatározza.

A Kézikönyv elsősorban a gyermekfejlődésről szól, viszonylag kevés konkrét segítséget ad a szülővel folytatott közvetlen tevékenységhez⁶. Ugyanakkor, ha szülővel együtt tervezzük az egyes tevékenységeket, ha segítjük őket abban, hogy ismerjék saját gyerekük fejlődési szükségleteit, kellemő összhang és együttműködés alakulhat ki a szülő, a családtagok, a gyerekek és a Gyerekház munkatársai között. A Gyerekház mindennapi tevékenységébe való bekapcsolódás révén a szülők megismerhetik a gyerek fejlődése szempontjából fontos lehetőségeket, a szabad választások és a korlátok értelmes körét, és mindezek mellett a játék, a szabad tevékenység, a beszélgetés, a mese, az ének szerepét és jelentőségét is. A gyerekek mindennapi tevékenységébe való bekapcsolódás könnyebbé, sikeresebbé, örömtelibbé teszi gondozásukat és nevelésüket. Minden szülő kell, hogy érezze: gyereke életében ő a legfontosabb szereplő, hatása meghatározó gyereke fejlődésére.

Fontos, hogy a felnőttek időben felismerjék, hogy mely gyerekeknek van szükségük speciális szakmai segítségre. A Kézikönyv ehhez jól használható ismereteket és gyakorlati tanácsokat biztosít.

A Gyerekházak feladata, hogy szakembert, eszközt, megfelelő környezetet biztosítsanak annak érdekében, hogy a gyerekek – szüleik, családtagjaik aktív közreműködésével – elérhessék fejlődési lehetőségeik optimumát. A korai fejlődést segítő foglalkozások eredményeként a gyerekek képességei optimálisan fejlődhetnek, bárhol és bármilyen környezetben éljenek is Magyarországon. A Gyerekházak lehetőséget teremtenek arra, hogy a gyerekek minél jobb eséllyel indulhassanak, amikor óvodába kerülnek, és amikor megkezdik az iskolát. A Kézikönyv iránymutató lehet a Gyerekházak mindennapjainak tervezésében, jó alap a közös munkához. A Kézikönyv magyarországi adaptációjának az is célja, hogy a különböző szakképzettséggel, háttérrel, nézetekkel rendelkező laikusok és szakemberek ismeretei bővíljenek a gyermekfejlődésről. A könyv jó lehetőséget biztosít az eddigi ismeretek újragondolására, összevetésére, csoportos megvitatására is.

⁶ A Biztos Kezdet Gyerekház munkatársai segítséget kapnak ehhez a „Gyerekek–Szülők–Közösségek” című módszertani ajánlások gyűjteményben.

I. RÉSZ

Mit jelent a koragyermekkori fejlődés megalapozása a Biztos Kezdet Gyerekház munkatársai számára?

BEVEZETÉS

A Kézikönyv a koragyermekkori fejlődés elősegítése érdekében végzett munkához nyújt útmutatást gyakorlati szakemberek, különösképpen pedig a Biztos Kezdet Gyerekházak munkatársai számára. Hasznos tanácsokkal és részletes információkkal kíván szolgálni arról, hogy miképpen támogathatjuk a gyerekek egészséges fejlődését és tanulását, teremthetjük meg jó közérzetüket a Gyerekházakban.

A Kézikönyv részletesen bemutatja a kisgyermekkori fejlődés folyamatát, valamint tájékoztat arról, mire kell odafigyelni a gyerekekkel folytatott munka közben. Bevált ötletekkel, tanácsokkal segíti a mindennapos munka tervezését és előkészítését. A Kézikönyvben található táblázatok „Fejlődési események” és „Nézd, hallgasd, jegyezd fel” felirátú oszlopai támpontokat nyújtanak a gyerekek fejlődésének nyomon követéséhez. Ezek az oszlopok természetesen nem törekedhetnek teljességre: változó lehet, hogy a gyerekek melyik életkorban milyen képességekkel rendelkeznek, így ezeknek az oszlopoknak a tartalmait semmiképp sem szabad fejlődési skálaként használnunk.

A *koragyermekkori fejlődés megalapozása* című kézikönyvet kiegészítik az *Elvek a gyakorlatban* kártyák. Ezek hasznos és könnyen követhető módszereket ajánlanak a kisgyerekekkel végzendő eredményes munkánkhoz. A kártyák négy fő témakörbe rendeződnek, ezek egymással összefüggésben mutatják be a gyerekekkel való munka alapkövetelményeit, és leírják, hogyan segíthetik a szakemberek a kisgyerekek fejlődését és tanulását. Ezek a kártyák olyan gondolkodásra serkentő információkat, ötleteket és kérdéseket tartalmaznak, amelyek segítségével könnyebben elmélyedhetünk a munkánk során felmerülő gyakorlati kérdésekben.

AZ ELVEK ALKALMAZÁSA A GYAKORLATBAN

A kisgyerekekkel foglalkozó szakemberek munkáját irányító alapelvek a fentebb már említett, négy fő téma köré csoportosulnak:

- Minden gyerek egyedi;
- Pozitív kapcsolatok;
- Támogató környezet;
- Fejlődés és tanulás.

E négy alapelv összehangolt érvényesülése a gyerekekkel végzett munkában minden gyerek számára biztosítja fejlődésük megalapozását. Az *Elvek a gyakorlatban* kártyák abban segítenek bennünket, hogy a gyerekek egyéni igényeihez és érdeklődéséhez igazíthassuk a velük folytatott munkát. Számos jól bevált tevékenységet ajánlanak, de érintik azokat a dilemmákat és kihívásokat is, amelyekkel munkánk során szemben találhatjuk magunkat.

A GYEREKEK ELTÉRŐ IGÉNYEINEK FIGYELEMBEVÉTELE

ELVEK A GYAKORLATBAN KÁRTYÁK 1.2 2.1

A kártyák középpontjában a gyerekek egymásaitól eltérő, egyéni fejlődési szükségleteinek megismerése és az azokra adandó válaszok állnak. A Gyerekház munkatársainak személyre szabott tanulási és tapasztalási lehetőségeket kell biztosítaniuk a gyerekek számára, olyanokat, amelyek hosszú távon is a legjobb alapokat teremtik meg.

Tiszteletben tartjuk az emberi méltóságot, amely nem lehet az egészség, kor, nem, származás, vallás stb. függvénye, hanem minden ember alanyi joga. A felnőtt viselkedési mintájának segítségével minden gyerekben ki kell alakítanunk a pozitív hozzáállást az emberi sokféleség és különbözőség iránt. Ebben a befogadó, sokszínű világban mindenféle családi és személyes érték he-

lyet kap. A gyerek így képessé válik arra, hogy saját és mások életét értéknek tekintse. Ennek részeként minden gyerek és család számára biztosítjuk, hogy érezze: befogadták és biztonságban érezheti magát. A gyereket és felnőttét egyaránt autonóm személynek tekintjük, nem élünk hátrányos megkülönböztetéssel. Minden gyerekben az emberi azonosságot ismerjük fel, másságát csak ott látjuk, ahol segítő célú megkülönböztetésre van szükség.

A Gyerekház munkatársainak már tervezéskor figyelembe kell venniük a más, kisebbségi etnikai háttérből érkező gyerekek szükségleteit, valamint a tanulási nehézséggel küszködő vagy fogyatékkal élő gyerekek sajátos igényeit is.⁷ Következésképpen kerülniük kell a nemekkel kapcsolatos sztereotípiákat, és mind a felnőttekkel, mind a gyerekekkel szemben fel kell lépniük az előítélet vagy a diszkrimináció bármilyen megnyilvánulása ellen.

A Gyerekházban minden gyerek számára egyéni foglalkozási tervet kell készíteniük. A foglalkozási tervben a gyerekek erősségeire építve a lassabban fejlődő képességek kibontakozására kell összpontosítani. Fel kell ismernünk azokat a jelenségeket is – és időben reagálnunk kell rájuk –, amelyek tanulási nehézségek kialakulásához vezethetnek. Ugyanakkor a tehetséges, jó adottságú gyerekeknek az ő számukra is kihívást jelentő tapasztalási lehetőségeket kell biztosítani.

PARTNERI MUNKA

ELVEK A GYAKORLATBAN KÁRTYÁK **2.2**

A koragyermekkor időszakában elengedhetetlen a partnerekkel való együttműködés. Ebben a periódusban ugyanis a gyerekek ellátásában összefonódnak a szociális, egészségügyi és közoktatási feladatok, és a különböző területek szakembereinek kulcsfontosságú szerep jut abban, hogy a szülőkkel szoros együttműködésben támogassák a kisgyerek fejlődését. Ennek részeként a Gyerekház munkatársainak fel kell ismerniük az egyes gyerekek fejlődési és tanulási szükségleteit, és bármilyen felmerülő nehézségre haladéktalanul reagálniuk kell. Szükség esetén a gyerekek szükségleteinek felmérése érdekében, a diagnózis felállításában és azt követően a lehető legjobb ellátás biztosításában együtt kell működniük más szolgáltatók, például a helyi egészségügyi, gyógypedagógiai ellátás és szo-

ciális szolgálatok szakembereivel is. Különösen nagy szükség van együttműködésre a fogyatékkal élő vagy a gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyerekek esetében. A Gyermekjóléti Szolgálattal való együttműködés formáiról részletesen az *Ajánlás a Biztos Kezdet Gyerekházak és a Gyermekjóléti szolgálatok között kötendő együttműködési megállapodás előkészítéséhez* c. dokumentum segítségével tájékozódhatunk.⁸

A Gyerekházak lehetséges együttműködő partnerei helyi, megyei és országos szinten:

	szociális	egészségügyi	közoktatási		
helyi	bölcsőde	védőnő	óvoda		
	Gyermekjóléti Szolgálat	gyermekorvos	iskola		
			Nevelési Tanácsadó		
	Önkormányzat				
megyei	Gyermek- védelmi Szakszolgálat	Gyermek-ambulancia, Gyermek-kórház	Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság	Köz- alapítvá- nyok	
országos			Gyógypedagógiai Tanácsadó, Korai Fejlesztő és Gondozó Központ		
	Minisztérium				

⁷ Az eredeti angol anyag nagy hangsúlyt fektet a világ különböző országaiból érkező bevándorló családok befogadására, a sajátos kulturális értékeik, szokásaik, értékrendjük megismerésére és méltányolására. Az angolul nem tudó, vagy nem anyanyelvi szinten beszélő szülők és gyerekek folyamatos támogatását is kiemelten fontos szempontként kezelik. Mivel a jelenlegi magyarországi viszonyok között a bevándorló családok száma elenyészően alacsony, a magyar fordítás és az adaptáció során kihagytuk a multikulturális értékek ápolására és a magyarul nem beszélő családok támogatására vonatkozó részeket. Természetesen, amennyiben a csoportba bekerül más nemzetiségű, más etnikumú gyerekek, akkor az eltérő kulturális normák és szokások minél alaposabb megismerése, támogatása és megismertetése a munkatársak fontos feladata.

⁸ Erre vonatkozóan lásd még: Gyerekek. Módszertani ajánlások a közösségi munkához a Biztos Kezdet program munkatársai számára. Módszertani kézikönyv I. kötet. 6. sz. Függelék: A Gyermekjóléti Szolgálat.

A szülőket – amennyiben átmenetileg nem voltak jelen a Gyerekházban – következetesen tájékoztatni kell gyerejük tevékenységeiről, akár közvetlen beszélgetéssel, akár a gyerekek munkáinak bemutatásával faliújságon, fényképeken. A Gyerekház alapidokumentumait nyilvánosságra kell hozni, valamint a „Mit és hogyan a Gyerekházakban?” című dokumentumot (amely a tulajdonképpen a házirendnek felel meg) ki is kell függeszteni a faliújságra.

RUGALMAS ELLÁTÁS

ELVEK A GYAKORLATBAN KÁRTYÁK 1.1 3.4

Néhány gyerek a Gyerekház mellett más intézményben (pl. Pedagógiai Szakszolgálat, Gyermekjóléti Szolgálat) is ellátásban részesül. A Gyerekházban eltöltött idő is különböző lehet. Van, aki a hét szinte minden délelőttjét ott tölti, más pedig csak alkalmanként jár. Azoknál a gyerekeknél, akik a Gyerekház mellett más intézmény ellátásában is részesülnek, a szakembereknek a releváns információk megosztásával és a szülők naprakész tájékoztatásával kell biztosítaniuk az összehangolt működést.

A gyerekek eltérő igényeit a Gyerekházon belül is figyelembe kell vennünk, alkalmazott módszereinket pedig az egyes gyerekek szükségleteihez kell igazítanunk. Például vannak a gyerekek között olyanok, akiket nagyon fáraszt, ha figyelmüket hosszú ideig kell összpontosítaniuk, ezért rendszeres szünetekre és pihenőidőkre van szükségük. Másoknak ezzel szemben hasznára válnak a viszonylag hosszabb foglalkozások is. Fontos, hogy a gyerekekkel folytatott munka megkezdése előtt minél több információt gyűjtsünk a szülőktől a gyerek egyéni jellemzőiről, szokásairól, napirendjéről, egészségi állapotáról. Emellett a gyerekek egyéni fejlettségéről a kezdeti időszakban és azt követően rendszeresen elvégzett állapotfelmérések is tájékoztatnak bennünket.

A *Hetirend*, valamint az *Egyéni foglalkozási tervek* összeállításánál figyelembe kell venni a nagyon eltérő terhelhetőséget, a pihenőidőt, a szabadidőt, a szabad játék és a tervezett foglalkozások egymásutániságát.

JÁTÉK

ELVEK A GYAKORLATBAN KÁRTYÁK 3.3 4.1

Az egész koragyermekkori fejlődés megalapozásának alappillére a játék. A gyerek játéka önmagáért való, belülről indított és vezérelt, komplex tevékenység, a gyerek mindennapi szüksége. A gyerek a játékon keresztül gyakorolja a tevékenységeket, a nyelvet, a gondolkodást, a társas kapcsolatokban a másokkal való együttműködést, a kitartást. A játék során éli át az egyes szerepekhez tartozó magatartásmódokat, a felnőttek által közvetített beállítódásokat, érzelmeket. A gyerek játéktevékenységére lehetőséget kell biztosítanunk bent és a szabad levegőn egyaránt, időjárástól függetlenül. Szabadtéri játszóterületnek minden Gyerekház mellett lennie kell. Ha átmenetileg ez a feltétel mégsem teljesül, a Gyerekház munkatársainak gondoskodniuk kell arról, hogy a gyerekek minden nap játszhassanak a szabadban egy erre alkalmas közeli

helyen. A kisgyerekek fejlődésének és tanulásának alapja mindig a játék révén történő tapasztalatszerzés. A gyerekek közötti, leginkább szembetűnő különbség a tanulási folyamatokban mutatkozik meg, hiszen a legtöbb gyerek spontán módon játszik, de van, akinek a felnőtt közvetlen jelenlétére, támogatására is szüksége van. Vannak gyerekek, akik maguk kezdeményeznek újabb és újabb játéktevékenységeket, míg a gyerekek egy kisebb része nem kezdeményez játékokat, viselkedését kevésbé jellemzi a kíváncsiság. A gyerekek intelligenciája, kreativitása, fizikuma, társas készségei és érzelmei egyaránt a játék révén fejlődnek.

A Gyerekház munkatársaiként a gyerekek spontán játékára épülő, jól megtervezett beltéri és szabadtéri élményekkel segíthetjük a gyerekek örömmel és kihívásokkal teli tanulását. A gyerekek játék közben sokféleképpen viselkedhetnek: van, amikor nagyon figyelnek és fogékonyak, van, hogy féktelenek, felszabadultan élvezik a játékot, néha elmesélik vagy megbeszélik, hogy épp mit csinálnak, és van, amikor csendesesen, elgondolkodva játszanak.

A koragyermekkori fejlődés megalapozása során a Gyerekház munkatársainak biztosítaniuk kell az egyensúlyt a gyerekek által kezdeményezett játék és a felnőttek által vezetett játékos tevékenységek között. Józan ítélőképességük szerint és a gyerekek ismeretében kell eldönteniük, hol legyen ez az egyensúly, elsőbbséget adva a gyerekek által kezdeményezett tevékenységeknek. A gyerek saját ötlete például az, amikor előveszi a tűzoltóautót, a sofőrt a kormány mögé ülteti, majd kivieszi onnan, visszadobja a dobozba, és másik sofőrt választ. Lehet, hogy a gyerek átveszi az irányítást egy tevékenység fölött, és az eredetitől eltérő célnak rendeli alá. Előfordulhat például, hogy inkább a földre szeretné tölteni a vizet, hogy pocso lyát csináljon, ahelyett, hogy a felnőtt szándéka szerint megöntöznék a virágokat. A gyerek kezdeményezhet tevékenységet azzal is, hogy behoz valamit a Gyerekházba – például olyan saját élményeket, mint a buszozás, vagy azt, hogy kórházban járt. Ennek a folytatásaként további ötletek, emlékek, történetek, képek kerülhetnek elő, amelyek a gyerekek érdeklődésére építve kibontják a témát. Bármit vetnek is fel a gyerekek, az a pillanatnyi érdeklődésük jele, és nekünk azt értékelnünk, az ötletek továbbvitelével támogatnunk kell.

A felnőtt irányításával zajló tevékenységekre jó példa a kiscsoportos foglalkozás. Ekkor a felnőtt – a Gyerekház munkatársa vagy egy meghívott szakember – jelöli ki az időt arra, hogy egy bizonyos tevékenységre, például mondókázásra, közös játékos tornára biztassa a gyerekeket. A Gyerekházban az ilyen közös tevékenységek mindig a hét azonos napján, meghatározott időpontban vannak (pl. gyerektorna: hétfő 10 óra, ringató: szerda 10 óra).

A Gyerekház munkatársa ilyenkor bemutathat egy konkrét anyagot (sóliszt gyurmát), készséget (ügyességi játékok, tánc) vagy gondolatkört (pl. jön a Mikulás). Ha a felnőtt kezdeményez egy tevékenységet, például megtanít egy mondókát vagy táncot, a gyerekeknek idővel gyakran csökken az igényük a felnőtt jelenlétére. Ahogyan egyre ügyesebbek lesznek az adott készségben, azt később már önállóan, a saját maguk által kezdeményezte játék során is gyakorolják. Arra azonban minden tevékenység tervezésénél

és szervezésénél ügyelnünk kell, hogy a gyerekeknek legyen elég idejük az elmélyült tapasztalatszerzésre, játékra, tanulásra.

A szakember lényeges szerepe az, hogy

- alaposan figyelje meg a gyerekek spontán játékát és reflektáljon rá, továbbá közvetlen módszerek alkalmazásával törekedjen a kevésbé motivált gyerekek érdeklődésének felkeltésére, a játékba történő bevonására;
- erre építve olyan kihívásokkal teli környezetet tervezzen és rendezzen be, amely
 - támogatja és szélesíti a gyerekek fejlődésének és tanulásának különböző területeit;
 - a játék során bővíti és gyarapítja a gyerekek nyelvi és kommunikációs készségeit.

A szabadjáték és a felnőtt által szervezett játéktevékenység révén a gyerekek a biztonságos, izgalmas környezetben, hatékony felnőtt segítséggel képesek lesznek

- felfedezni olyan élményeket, kibontakoztatni olyan képességeket, amelyek segítenek nekik megérteni a körülöttük lévő világot;
- gondolatokat, fogalmakat és készségeket gyakorolni és újakat elsajátítani;
- megérteni a szabályok mibenlétét és szükségességét;
- kockázatot vállalni és akár hibázni is;
- kreatívan és fantáziadúsán gondolkodni;
- másokkal kommunikálva venni észre és oldani meg problémákat.

MINŐSÉGFEJLESZTÉS – ÁLLANDÓ FOLYAMAT

Kutatások igazolták, hogy a korai évek megfelelő színvonalú tapasztalatai, többek között a jó otthoni tanulókörnyezet jelentős pozitív hatással vannak a gyerekek társas, érzelmi és kognitív fejlődésére, ennek eredményeképp pedig iskolai előmenetelükre és a felnőtt életre való felkészülésükre is. Létfontosságú tehát, hogy a korai időszakban egyenletesen magas színvonalú ellátást kapjanak, és a szakemberek folyamatosan keressék a lehetőséget az általuk nyújtott szolgáltatások minőségének javítására.

A színvonalas koragyermekkori ellátás a Gyerekházban⁹ olyan, hogy

- a munkatársak nagyfokú személyes elkötelezettsége és az alkalmazott hatékony gyakorlati módszerek révén javítja minden gyerek esélyeit és fejlettségi mutatóit (pl. állapotfelmérés eredménye);
- a gyerekek egyéni igényeihez igazítva személyre szabott fejlődési, tanulási lehetőségeket és támogatást nyújt

ELVEK A GYAKORLATBAN KÁRTYÁK **2.3**;

- megalapozza a sikeres átmenetet az óvodába;
- aktívan bevonja a szülőket gyerekeik fejlődésének és tanulásának kérdéseibe.

ELVEK A GYAKORLATBAN KÁRTYÁK **2.2**

A Gyerekházban befogadó (inkluzív) gyakorlatot kell alkalmaznunk, ahol

ELVEK A GYAKORLATBAN KÁRTYÁK **1.1** **1.2**

- értékeli a gyerekek különleges egyéniségét, és tiszteletben tartja a sokféleséget;
- a szolgáltatásokat személyre szabják: az egyéni igényekhez igazított támogatást nyújtanak, tekintettel vannak sajátos nevelési igényű vagy fogyatékkal élő, valamint a tehetséges és jó adottságú gyerekekre egyaránt;
- tudják, minden gyereknek segítségre van szüksége ahhoz, hogy felnőtté váljon;
- figyelembe veszik a különleges szükségleteket, differenciáltan megszervezik a gyerekek minden tevékenységét;
- figyelembe veszik az egyéni fejlődési ütem és az érési folyamat hatásait;
- a teljesítmények széles sávjának elfogadása révén a felnőtt jó alapot kap arra, hogy a csoport bármely gyerekének segítségére lehessen.

A Gyerekházban biztonságos és támogató környezetet kell teremtenünk, amely

ELVEK A GYAKORLATBAN KÁRTYÁK **3.2** **3.3**

- az egészséges életmód feltételeinek megteremtésével elősegíti a gyerekek fizikai, mentális és érzelmi épségét, jóllétét;
- elegendő helyet biztosít a játékra, a szabadban pedig lehetőséget teremt az önálló felfedezésre és a fizikai aktivitásra;
- dinamikus és rugalmasan szervezhető berendezésekkel segíti minden gyerek személyre szabott tanulását, a tehetséges és jó adottságúakét éppúgy, mint a sajátos nevelési igényűekét és a fogyatékkal élőket;
- biztosítja a személyes kapcsolatok folytonosságát, ami segít a gyerekeknek a biztonságot nyújtó kapcsolatok kialakításában a közösség minden szintjén.

ELVEK A GYAKORLATBAN KÁRTYÁK **2.4**

ÁTMENET, FOLYTONOSSÁG ÉS KOHERENCIA

A magas színvonalú, korai élmények szilárd alapot biztosítanak ahhoz, hogy rájuk épüljenek a későbbi tanulmányi, társas és érzelmi sikerek. Ebben kulcsszerepet kap a szolgáltatások közötti folytonosság, és a gyerekek társas, érzelmi és nevelési igényeinek megfelelő ellátás. A Gyerekházból az óvodába való átmenetet terveznünk kell, folyamatként, nem pedig eseményként kell kezelnünk. Az átmenet zökkenőmentességének biztosítása és az ezzel járó változások megértése érdekében ezt elő kell készítenünk, és meg kell beszélnünk a gyerekekkel, valamint szüleikkel. Fontos, hogy az ellátó intézmények átadják egymásnak azokat az információkat, amelyek révén a gyerekek számára biztosítható az élmények folytonossága is.

⁹ A Biztos Kezdet Gyerekház szervezeti és működési modellje részletesen bemutatja a Gyerekházban dolgozó munkatársak feladatait, együttműködésük módját, a képzések-továbbképzések rendszerét és a folyamatos mentori konzultációk menetét. Lásd ehhez: „Ajánlás a Biztos Kezdet gyerekházak és a Gyermekjóléti szolgálatok között kötendő együttműködési megállapodás előkészítéséhez” egyeztetett dokumentum, elérhető: www.biztoskezdet.hu; Biztos Kezdet Gyerekház dokumentációs rendszer, elérhető: www.biztoskezdet.hu; Biztos Kezdet Gyerekház hálózati szervezeti és működési modellje, elérhető: www.biztoskezdet.hu

II. RÉSZ Fejlődés és tanulás

ELVEK A GYAKORLATBAN KÁRTYÁK 4.1 4.4

A KÉZIKÖNYV ÁTTEKINTÉSE

A *Fejlődés és tanulás* táblázatai példákat mutatnak be azokra a tevékenységtípusokra és élményekre, amelyekbe fejlettségüknek megfelelően bevonhatjuk a gyerekeket, és amelyekre a tevékenységek tervezése során hagyatkozhatunk. A táblázatokban a folyamatos megfigyeléshez és értékeléshez is találhatunk szempontokat. Az értékelésben az életkori szakaszok határokat, támpontokat adnak az értékelő számára, azonban fejlődési skálaként nem alkalmazhatók. Az értékelés eredményeit minden esetben a gyerek előző állapotához kell mérnünk, tehát arra vonatkoznak, hogy a gyerek önmagához képest milyen fejlődésbeli változásokat mutat.

A *Fejlődés és tanulás* táblázatai négy oszlopot tartalmaznak, ezek a gyerekek fejlődéséről való gondolkodás folytonos ciklusát jelenítik meg. Az itt leírt szempontok arra ösztönöznek, hogy odafigyelj és az értékeket elismerő légkörben biztosítsunk lehetőséget a gyerekeknek a játékra, a tanulásra és a sikerre.

A négy oszlop a következő:

- Fejlődési események;
- Nézd, hallgasd, jegyezd fel;
- Hatékony gyakorlati módszerek;
- Tervezés és eszközök.

Az itt következő részben bemutatjuk az egyes oszlopok tartalmát.

Fejlődési események

A *Fejlődési események* oszlop azokat a fejlődés során kialakuló készségeket, ismereteket és beállítódásokat tartalmazza, amelyek egy adott életkori sávban a gyerekek nagy többségére jellemzők.

Fontos szem előtt tartanunk, hogy a gyerekek nem feltétlenül a leírt sorrendben haladnak át az egyes fejlődési fokokon. Bizonyos eseményeknél úgy tűnhet, hogy nagyon gyorsan elérte azt a gyerek, más eseményeknél viszont hosszabb a folyamat. Ahogy a gyerekek egyik lépéstől a másikig haladnak, magukkal viszik mindazt, amit már tudnak. További gyakorlással, újabb tapasztalatszerzéssel finomodik, csiszolódik az addig elért eredmény, miközben épít a már megszerzett fejlődési szintre.

A *Fejlődési események* oszlopok végén **vastagon** szedtük a korai időszak távolabbi tanulási céljait. A kisgyermekkori tanulási célok olyan fejlődési mérföldköveket jelölnek ki, amelyeket a legtöbb gyerek elér az 5. életév végéig. Természetesen a gyerekek különbözők: lesznek olyan gyerekek, akik ötévesen meghaladják ezeket a mérföldköveket, míg mások még dolgoznak több-kevesebb fejlődési lépcsőfok elérésén.

Nézd, hallgasd, jegyezd fel

A gyerekek megfigyelése segít fejlődő készségeik alaposabb megismerésében. Segítségével könnyebben megállapíthatjuk, hol tartanak a fejlődésben és a tanulásban, és támpontot kapunk a Gyerekházban folyó gyakorlati munka tervezéséhez is. Nézni, meghallgatni és feljegyezni azért fontos, mert segít abban, hogy

- jobban megismerjünk minden gyereket, és pozitív kapcsolatot alakítsunk ki velük és szüleikkel;
- megfelelő játéktevékenységet és tanulási élményeket tervezünk a gyerekek érdeklődésének és szükségleteinek megfelelően, és észrevegyünk bármilyen, a gyerek fejlődésével kapcsolatos gondot;
- bővítsük saját tudásunkat a gyerek fejlődéséről;
- kialakítsuk a rendszeres és rutinszerű megfigyelések gyakorlatát;
- a gyerek fejlődésének támogatása érdekében az értékelés segítségével megtervezzük a következő tennivalókat.

Hatékony gyakorlati módszerek

Miután a *Fejlődés és tanulás* táblázatok információira támaszkodva elvégeztük a folyamatos megfigyelésen alapuló értékelést, képet alkothatunk arról, hol tart egy-egy gyerek a fejlődésben. Választ kapunk arra is, hogy mi lesz a következő fejlődési lépés, és hogyan segíthetjük őt ennek a lépésnek a megtételében. A gyerekek fejlődését segítő hatékony módszerekről szóló oszlop a koragyermekkori fejlődést befolyásoló alapelvekre épül, és a felsorolt példák csak néhány lehetőséget mutatnak be. Az oszlopban ötleteket adunk olyan tevékenységekre vagy kezdeményezésekre, amelyekkel a gyerekek érdeklődésére és igényeire alapozva támogatjuk és gazdagíthatjuk a fejlődést és a tanulást. Amellett, hogy rövid, a gyerekek érdeklődéséhez és fejlettségéhez igazított foglalkozásokat vezetünk és bátorítjuk a gyerekeket az általuk választott tevékenységek gyakorlásában, a gyerekek fejlődését és tanulását azzal is segítjük, ha meghallgatjuk őket, és aktívan bekapcsolódunk a játékukba, vagy közbe is avatkozunk, ha azt látjuk jónak. Az oszlopban leírtak mellett az *Elvek a gyakorlatban* kártyák még további információkat tartalmaznak a hatékony gyakorlati módszerekről.

Tervezés és eszközök

ELVEK A GYAKORLATBAN KÁRTYÁK 3.1

Az átgondolt tervezés a kulcsa annak, hogy a gyerekek korai élményeit, tapasztalatait izgalmassá, változatossá és a tanulást megalapozóvá tegyük. A tervezési folyamat során szakszerűen bővülnek a gyerekek fejlődésével kapcsolatos ismereteink, mindamelllett a tervezés alkalmat ad arra is, hogy az együtt dolgozó munkatársak közösen átgondolják, hogyan tartható folyamatosan fenn az összes Gyerekházba járó gyerek számára alkalmas tanulási környezet. A tervezési folyamat akkor a leghatékonyabb, ha a Gyerekház valamennyi munkatársa részt vesz benne.

A tervezésben mindenkire – a sajátos nevelési igényeket támasztó gyerekekre is – tekintettel kell lennünk. Bizonyos tervezési folyamatoknál, például az eltérő fejlődésű gyerekek foglalkozási tervének elkészítésekor, szükség van az összes munkatárs és a Gyerekházzal együttműködő partnerek (pl. gyógy-

pedagógus) közreműködésére is. Ugyanakkor fontos szem előtt tartanunk, hogy a hetekkel korábban elkészített tervekben értelemszerűen nem tudtuk az alkalmasszerűen adódó jelenségeket is figyelembe venni. Egy fagyos reggelen például a gyerekek figyelmét egyszer csak felkelti egy pókháló, vagy egy gyerek épp abban leli örömét, hogy kedvenc kék vödrében szállt apró tárgyakat. Ezek az előre be nem tervezhető mozzanatok az élményszerű tapasztalás révén mély tanulási eredményekhez vezethetnek. A terveknek ezért rugalmasnak kell lenniük, hogy alkalmazkodni tudjanak a mindenkorai körülményekhez.

ÉRTÉKELÉS

ELVEK A GYAKORLATBAN KÁRTYÁK 3.1

A hatékony értékelés feltétele, hogy elemezzük és végig gondoljuk, amit az egyes gyerekek állapotáról és fejlődéséről tudunk. Ezután alkothatunk képet a gyerek fejlettségéről, és tervezhetjük meg a következő lépéseket a fejlődési és tanulási szükségleteinek kielégítésére. Az értékelés lehet:

- **Állapotfelmérés:** akkor alkalmazzuk, amikor egy gyerek bekerül a Gyerekházba. A szülőkkel folytatott beszélgetés, a védőnő addigi vizsgálatainak eredményei, valamint a Gyerekház munkatársainak saját, rendszeres megfigyelései egyaránt hozzájárulnak a gyerek jelen fejlődési állapotának leírásához, ennek alapján pedig az első foglalkozási terv elkészítéséhez. Az első állapotfelméréshez a Biztos Kezdet Gyerekház dokumentációs rendszerének részét képező Megfigyelőlapot¹⁰ használjuk.
- **Folyamatos értékelés:** a megfigyeléseken, fényképeken, videókon, a gyerekek alkotásain, rajzain és a szülőkől kapott folyamatos információkon alapul, és a mindennapos tervezéshez szolgál tájékoztató pontként vagy iránymutatóként.
- **Félévenként állapotfelmérés:** a Biztos Kezdet Gyerekház dokumentációs rendszer Megfigyelőlapja segítségével.
- **Lezáró értékelés:** a gyerek óvodába kerülésekor az eddigi fejlődés összefoglalását, a gyerek fejlődésének, érdeklődésének jellegzetességeit foglalja össze, annak érdekében, hogy az új közösségben építeni tudjanak a Gyerekház munkatársainak tapasztalataira.

¹⁰ Lásd kötetünk végén: *A fontosabb fogalmak magyarázata*, Dokumentációs rendszer, Megfigyelőlap.

Kisgyerekekkel foglalkozó jó minőségű szolgáltatások általában nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy az intézményen belül minden gyereknek legyen állandó „saját gondozója”. Ez a szoros, személyes kapcsolat megkönnyíti a gyerekek számára a közösségbe való beilleszkedést, a biztonság érzésének kialakulását, a szülők számára pedig a naprakész információ-áramlást teszi gördülékennyé.

A Gyerekház különleges helyzete biztosítja, hogy az intézményben a gyerekek általában az idő nagy részében szüleikkel, vagy más közeli hozzátartozójukkal legyenek jelen. A Gyerekház közösségerősítő légköre emellett azt is elősegíti, hogy a szülők saját gyerekük mellett más gyerekekre is figyeljenek, más gyerekével is játszanak, ha az ő szüleik éppen nem tudnak jelen lenni. A Gyerekház vezetője és munkatársai a legtöbb, gyerekekkel kapcsolatos tevékenységet (állapotfelmérés, folyamatos megfigyelések, tevékenységtervezés stb.) közösen végzik. Mindezek a jellegzetességek oda is vezethetnek, hogy a gyerekek – tanulást lehetővé tevő – kötődési igénye többszörösen is kielégül a Gyerekházon belül. Mindezek mellett azonban érdemes hagyni és megerősíteni, hogy az egyes gyerekek és a munkatársak között kialakuló spontán kapcsolatok mentén választhassanak maguknak a gyerekek a Gyerekház munkatársai közül „saját gondozót”, egy olyan személyt, akivel a legszívesebben játszanak, akihez szívesebben fordulnak segítségért, aki – anyjuk esetleges távollétében – a biztonságot és állandóságot jelenti számukra.

MEGFELELŐ HELYSZÍN, KÖRNYEZET ÉS TÁRGYI FELTÉTELEK

Mind a biztonság, mind a fejlődés és tanulás hatékony támogatása szempontjából elengedhetetlen a megfelelő környezet. Amellett, hogy a környezet biztonságos, és a gyerekek nem tudják felügyelet nélkül elhagyni, alkalmassá kell tennünk arra, hogy a fogyatékkal élő gyerekek is használni tudják, és úgy kell kialakítanunk, hogy tükrözze a helyi közösség sokszínűségét.

Elengedhetetlen, hogy a Gyerekházban a munkatársak olyan biztonságos környezetet teremtsenek, amelyben a gyerekek egymással interakcióba léphetnek, és gazdag, sokszínű, a fejlődést és a tanulást segítő felfedezésre nyíljon lehetőségük. Gondoskodnunk kell arról is, hogy a Gyerekházon belüli terek és tevékenységek, valamint a játszóudvar játékaik és környezete egyaránt folyamatosan biztonságos legyen. Ehhez időről-időre ellenőriznünk kell a Gyerekház minden terét, és a szükséges javításokat haladéktalanul el kell végeznünk. A biztonságos környezet kialakítására és fenntartására a Gyerekházakban kiemelt figyelmet kell fordítanunk.¹¹

¹¹ Lásd Módszertani ajánlások a gyerekekkel, a szülőkkel és a közösségekkel végzett munkához a Biztos Kezdet program munkatársai számára. I. Gyerekek. 3.5. Biztonság

A FEJLŐDÉS ÉS TANULÁS TERÜLETEI

Ebben a fejezetben részletesen bemutatjuk a hat fejlődési és tanulási területet. Az itt leírt ismeretek arra szolgálnak, hogy a gyerekek egyéni fejlődésének és szükségleteinek megfelelően végezhessük a munkánkat, legyen szó akár megfigyelésről, akár tevékenységtervezésről, akár értékelésről.

1. A SZEMÉLYES, TÁRSAS ÉS ÉRZELMI FEJLŐDÉS

Elvárások:

Ezen a fejlődési területen céljaink a következők: A gyerekek alkítsanak ki pozitív képet önmagukról és társaikról, tiszteljék társaikat, fejlődjenek társas készségeik és legyenek nyitottak a tanulásra. Mindannak, ami a Gyerekházban a gyerekekkel történik, a környezetnek, ami ott körülveszi őket és az általuk szerzett tapasztalatoknak, egyaránt ezen célok megvalósulását kell segíteniük. Amennyiben Gyerekház munkatársai érzékenyen tudnak reagálni a gyerekek érzelmi igényeire, ezzel önismeretük fejlődését és saját képességeik megismerését segítik elő.

A gyerekek személyes, társas és érzelmi fejlődése:

- Egy gyerek testi és lelki egészsége szempontjából elengedhetetlen, hogy valaki számára különleges fontossággal bírjon a létezése, és ez a valaki kielégítően gondoskodik róla.
- Ha a számukra fontos személyek elismerik és megerősítik őket, a gyerekek a velük kialakított biztonságos kötődés révén önbizalomra és magabiztosságra tesznek szert.
- A gyerekek önbizalma fejlődik, ha a világot szoros kötelékekkel a hátuk mögött fedezhetik fel. Kialakul a valakihez tartozás érzése, és ez további lökést ad a megismerési és tanulási folyamatoknak.
- Ahhoz, hogy pozitív képet alkossanak önmagukról és másokról, a gyerekeknek szükségük van a jó felnőtt mintára. E mellett fontos az is, hogy a felnőttek tegyék lehetővé, hogy a gyerekek másokkal is érintkezésbe lépjenek.
- Azok a gyerekek, akiket gondolataik és érzéseik – például örömeik, bánatuk, frusztrációjuk és félelmük – szabad kinyilvánítására biztatnak, képesek olyan stratégiák kialakítására, amelyek segítségével megküzdhetnek a számukra új, kihívást jelentő vagy feszültséget okozó helyzetekkel.

HOGYAN TUDJA A GYEREKHÁZ HATÉKONYAN SEGÍTENI A FEJLŐDÉSNEK ÉS A TANULÁSNAK EZT A TERÜLETÉT?

Az alább felsorolt területekre kell különös figyelmet fordítanunk ahhoz, hogy a lehető legjobb feltételeket biztosítsuk a gyerekek személyes, társas és érzelmi fejlődéséhez és tanulásához:

Pozitív kapcsolatok:

- Alakítsunk ki szeretetteljes, figyelmes kapcsolatot a Gyerekházba járó gyerekekkel.
- Létesítsünk együttműködésen alapuló, partneri kapcsolatot a szülőkkel, a Gyerekház és a többi szakszolgálat valamennyi munkatársával.
- Keressük a lehetőséget a gyerekek bátorítására azáltal, hogy a Gyerekház munkatársai és a többi szakember is értékeli az egyéni különbségeket, és figyelembe veszik az eltérő igényeket és elvárásokat.
- Tervezzünk a gyerekek számára alkalmat a játékra és a tanulásra, hol önállóan, hol pedig kisebb-nagyobb csoportokban.

Támogató környezet:

- Gondoskodjunk arról, hogy a gyerekek rendszeresen a szülővel látogassák a Gyerekházat. Amennyiben indokolt esetben a szülő nem tud jelen lenni, tudjuk, hogy a Gyerekház munkatársai közül kinek a legszorosabb a kapcsolata a gyerekekkel.
- Biztosítsunk a gyerekek számára helyet és időt az elmélyült, érdeklődésüknek megfelelő tevékenységekhez.
- Mutassunk olyan pozitív példákat, amelyek hatnak gondolkodásukra, és segítenek a nemzeti, etnikai, kulturális, sajátos nevelési igényeket támogató és a fogyatékából eredő különbségek elfogadásában.
- Teremtünk olyan alkalmat a játékra és a tanulásra, ahol megnyilvánulhat a gyerekek saját vallásos hite és kulturális háttere iránti tisztelet.
- Támogassuk az önállósággal kapcsolatos készségek fejlődését, különösen azoknál a gyerekeknél, akik erősen függenek a felnőttek gondoskodásától.

Fejlődés és tanulás:

- Tervezzünk olyan tevékenységeket, amelyek az érzelmi, erkölcsi és társas képességek kibontakozását az értelmi képességekkel együtt segítik.
- Nyújtsunk olyan élményeket, amelyek lehetővé teszik a gyerekek önállóságának és tanulásra való nyitottságának fejlődését.
- A veszélyeztetett, illetve valamilyen speciális viselkedési vagy kommunikációs nehézséggel küzdő gyerekek esetében segítsük célzott módszerekkel a személyes, társas és érzelmi fejlődés kibontakozását.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kezdenek tudomást szerezni önmagukról ■ Megtanulják, hogy hatást gyakorolnak másokra, és mások is hatást gyakorolnak rájuk. ■ Megtanulják, hogy élményeiket megoszthatják másokkal. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen egyéni módokon kezdik felfedezni a csecsemők saját mozgadataikat és környezetüket. ■ Hogyan reagálnak a felnőttekre és a gyerekekre. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ A csecsemő kezét, lábát vagy arcát simogatva, esetleg azokra mutatva, mondogassunk-énekeljünk kitalált versikét vagy dalokat. ■ Reagáljunk a baba arc kifejezéseire, gesztusaira, tevékenységére és ezeknek megfelelően folytassuk vele az interakciót. ■ A szülővel folytatott beszélgetésekből tudjuk meg, mit szeretnek és mit nem kedvelnek a gyerekek. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Szánjunk időt a gyerekekkel való zavartalan játékra. Ilyenkor összpontosítsuk teljes erre a figyelmünket. ■ Tervezzük meg, mikor tudjuk a szülővel megosztani és megbeszélni a gyerekek fejlődésével kapcsolatos tapasztalatokat.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tudatosul bennük másoktól független létezésük. ■ Egyre többet tudnak arról, mit szeretnek és mit nem. ■ Felfedezés iránti vágyuk erős. ■ Érdeklődéssel fedezik fel környezetüket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen módokon jelzik a csecsemők, hogy mit szeretnek, és mit nem. ■ Milyen magabiztosan fedezik fel, hogy mire képesek. ■ Hogyan játszanak saját lábukkal, ujjakkal és a közelükben lévő játékokkal. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Játékosan segítsünk a gyerekeknek felismerni, hogy öndíloak és különbözőnek másoktól, például úgy, hogy saját orrukra, szemünkre, ujjainkra, majd az övékre mutatunk. ■ Amikor lehet, engedjük, hogy választhasson. ■ Kövessük tekintetét, amikor felfedezi környezetét, az embereket és a tárgyakat. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Helyezzünk el tükröket, hogy a csecsemők láthassák saját tükörképüket. Beszéljünk hozzájuk arról, hogy mit látnak. ■ Értékeskor adjunk többféle zöldséget és gyümölcsöt, hogy választhassanak. ■ Biztosítsunk elegendő helyet, ahol mozoghatnak, hempereghetnek, kinyújthatnak és felfedezhetik a világot.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ahogyan a felnőttek az egyéni különbségekre és hasonlóságokra reagálnak, megtanulják, hogy egyediek és különlegesek. ■ Kialakul a dolgok és folyamatok iránti kíváncsiságuk. ■ Élvezettel sajátítanak el új készségeket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ragadjuk meg azokat a pillanatokat, amikor a kisgyerekek a különleges képességeiknek vagy tulajdonságaiknak örülnek. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Biztosítsuk, hogy a Gyerekházban minden gyereket elfogadjanak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Készítsünk a Gyerekházba járó gyerekek számára albumot a saját életükről. ■ Ügyeljünk arra, hogy eszközeink, tárgyaiink tükrözzék a környezetünkben és az azon kívül élők sokféleségét.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kimutatják egyéniségüket, preferenciáikat és érdeklődésüket. ■ Fejlődik az önbizalmuk, kezdenek bízni önmagukban. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Bármilyen ismétlődést, jellegzetességet a gyerekek által végzett vagy elutasított tevékenységekkel kapcsolatban. ■ A gyerekek első döntéseit. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vegyük észre, hogy a gyerekek érdeklődése tarthat rövidebb vagy hosszabb ideig, és hogy érdeklődésük és preferenciáik különbözőek. ■ Értékeljük és támogassuk döntéseiket. Bátorítsuk őket, ha új dolgokkal próbálkoznak. ■ Tartsuk szem előtt a családok beállítódásában és elvárásaiban megnyilvánuló kulturális különbségeket. Továbbra is folyamatosan beszéljünk meg a szülővel azt, hogy mit miért csinálunk, és legyünk nyitottak az ő gondolataikra. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Beszéljünk meg munkatársainkkal és a szülőkkel, hogyan reagál egy-egy gyerek a közös tevékenységekre, a felnőttekre és a társaira. Erre alapozva tervezzük meg minden gyerek számára a további tevékenységeket és élményeket. ■ Mivel a gyerekek nem egyformán magabiztosak, nekünk kell azt biztosítani, hogy mindegyikük átélhesse, mennyire értékeljük őt és az erőfeszítéseit. ■ Beszéljünk meg a szülővel, hogyan változik a gyerekek önbizalma különböző helyzetekben.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> Keresik az új tapasztalatokat, és örömmel lelik bennük. Pozitívan állnak hozzá a tevékenységekhez és eseményekhez. Magabiztosan fordulnak oda másokhoz, amikor segítséget kérnek. Egyre öndíjában választják meg tevékenységeiket, és a végrehajtásban is mind önállóbbak. 	<ul style="list-style-type: none"> A gyerekek kíváncsiságát és késztetésüket, hogy felfedezzék környezetüket. Azokat a helyzeteket, amelyekben a gyerekek magabiztosnak és öndíjónak mutatkoznak. A gyerekek reakcióját és viszonyát a velük egykorúakhoz, valamint a felnőttekhez, elsősorban azokhoz, akiknek élvezik a társaságát. 	<ul style="list-style-type: none"> A gyerekek érdeklődését figyelembe véve, kapcsolódjunk be tevékenységükbe, és engedjük, hogy sokféleképpen, akár a hibáikból is tanuljanak. Segítsük őket abban, hogy a felnőtttektől tanulni tudjanak. Támogassuk a gyerekeket a pozitív kapcsolatok kialakításában azzal, hogy helytelenítjük a társaikkal vagy a felnőttekkel szembeni negatív vagy sértő megjegyzéseiket és cselekedeteiket. Tanítsuk meg őket arra, hogyan használják a tárgyakat, hogyan vigyázzanak rájuk, és bízzunk meg bennük, hogy öndíjónan is így fognak tenni. 	<ul style="list-style-type: none"> Változassuk úgy a tevékenységeket, hogy a gyerekek sokféle dolgot ismerhessenek meg. Tervezzünk együttműködést igénylő tevékenységeket. Tegyük a tárgyakat a gyerekek számára könnyen hozzáférhetővé, hogy mindenkinek legyen lehetősége az öndíj választásra.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> Rendkívül elmélyülten, nagy beleéléssel tevékenykednek. Hosszú ideig kitartanak a választott tevékenység mellett. Legyenek továbbra is érdeklődők, lelkesek és motiváltak a tanulásra. Legyen önbizalmuk saját, ismerős csoportjukban új tevékenységek kipróbálásához, ötletek felvetéséhez. Figyeljenek kitartóan, összpontosítsanak és üljenek csendben, ha szükséges. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen tevékenységek érdekelnek és kinek le egy-egy gyereket. Hogyan reagálnak az új tevékenységekre és élményekre; annak figyelembe vételével, hogy egyes gyerekek számára ezek az élmények egyszerre lehetnek izgalmasak és nyugtalanítóak is. Hogyan figyelnek a gyerekek egymásra, például a csoportfoglalkozás alatt, amikor elmesélik, mit csináltak otthon, például segítettek megfürdetni a kisbaját. 	<ul style="list-style-type: none"> Adjunk lehetőséget arra, hogy a gyerekek saját megelégedésükre befejezhessék, amit épp csinálnak. Biztassuk őket, hogy beszéljenek arról, amivel épp foglalkoznak, értékeljük elközelítéseiket és módszereiket. Magyarázzuk el, miért fontos figyelni, amikor mások beszélnek. Adjunk a gyerekeknek lehetőséget arra is, hogy beszéljenek, és arra is, hogy meghallgassanak másokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Hagyjunk a gyerekeknek időt arra, hogy megszokítsák nélküli tevékenykedhessenek, és hogy visszatérhessenek ahhoz, amit csináltak. Biztosítsunk olyan élményeket és tevékenységeket, amelyek kihívást jelentenek számukra, ugyanakkor megvalósíthatók. Szánjunk rendszeresen időt arra, hogy a gyerekek meghallgassák egymást, például énekeljenek el egy kis dalt, osszanak meg egymással valamilyen élményt, vagy meséljenek el valamit, amit láttak vagy csináltak.

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Igyekeznek elérni, hogy rájuk nézzünk, és keresik a megerősítést. Megnyugtatója őket az érintés és az emberi arc látványa. Érzelmi szükségleteik kielégítése megalapozza fejlődésüket. Testi, lelki és érzelmi jóérzést vált ki belőlük az „odabújás”. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan reagálnak a csecsemők arra, ha odafigyelünk rájuk, például a szemkontaktusra és a hangadásra. A csecsemők testbeszédét, haminden szükséglete ki van elégítve. Milyen körülmények között játszanak magukban a csecsemők, miközben a felnőttek a közelükben vannak és felügyelnek rájuk. Kivel vannak szívesen együtt. 	<ul style="list-style-type: none"> Vegyük észre, hogy a csecsemőket megnyugtatója, ha bizonyos tárgyakhoz vagy emberekhez odabújhatnak. Ha épp nem tudunk csak rájuk figyelni, jó, ha folyamatosan beszélünk hozzájuk. Így a csecsemők érzékelhetik jelenlétünket és érdeklődésünket. 	<ul style="list-style-type: none"> Helyezzünk el egy kanapét vagy kényelmes székét úgy, hogy a szülő és a munkatársak a csecsemőkkel együtt leülhessenek. Legyenek olyan játékok, amelyeket a csecsemő fogni tud, amíg az ételét elkészítjük vagy a pelenkázás kellékeit összeszedjük. Tervezzünk olyan időszakokat, amikor a csecsemők együtt lehetnek idősebb testvéreikkel illetve más gyerekekkel. Gondoskodjunk arról, hogy a csecsemők akkor is biztonságban és szeretetben érezzék magukat, amikor a felnőttek épp nem velük foglalkoznak.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> A számukra fontos személyekkel kialakított egészséges kapcsolatokban érzik magukat biztonságban. Bensőséges, jól ismert, bizalommal teli és biztonságos kapcsolataik révén egészséges érzelmi kötődést alakítanak ki és tartanak fenn. A bensőséges, kölcsönös, megerősítő kapcsolataikban kifejezhetik érzelmeiket. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen hangokkal, szavakkal és cselekvésekkel fejezik ki a csecsemők érzéseiket: az örömet, izgatottságot, frusztrációt vagy haragot. 	<ul style="list-style-type: none"> A család és a Gyerekház munkatársai beszéljessenek arról, ki hogyan szokott reagálni a csecsemő érzelmeire. Törekedjenek egymás reakcióinak megértésére, elfogadására és közös álláspontok kialakítására. 	<ul style="list-style-type: none"> Szerezzünk be olyan forrásokat, például képeskönyveket és történeteket, amelyek többféle érzelmeket is felvonultatnak.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Amennyiben a felnőttek gondoskodnak biztonságukról, a számukra kihívást jelentő tevékenységet választják. A gondoskodó és odafigyelő felnőttel való szoros kapcsolat biztonságából fedezik fel a világot. Saját képességeikbe vetett bizalmuk fejlődik. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen kihívások elé állítják magukat a gyerekek, például felmásznak egy magas székre, és megfordulnak, hogy leüljenek. Hogyan nő az önbizalmuk, amint már alkalmazkodtak a Gyerekházhoz. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyünk tudatában a veszélyforrásoknak, és folyamatosan figyeljünk a gyerekekre! E mellett ismerjük fel, mennyire fontos lehetnének tennünk a gyerekek felfedezőkedvének és ügyességének fejlődését. Tegyük nyilvánvalóvá (szóval, cselekvéssel, mintanyújtással) minden gyerek számára, hogy örülünk a másik társaságának és tördünk egymással. 	<ul style="list-style-type: none"> Gondoljuk végig, hogyan adhatjuk meg a fogvatékkal élő gyerekeknek a választás lehetőségét. Vegyük számba, hogyan fejezhetik ki a körülöttük lévő személyekkel és a velük folytatott tevékenységekkel kapcsolatos preferenciáikat. Tegyünk ki képeket a Gyerekház munkatársairól, hogy amikor a gyerekek megérkeznek a Gyerekházba, a szülők meg tudják mutatni, kivel fognak játszani.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Magabiztosságuk és öntudatuk erősödik, ha mások képességeiknek megfelelő elvárásokat támasztanak velük szemben. Kezdi felismerni a veszélyt, és tudják, khez fordulhatnak segítségért. Büszkések saját teljesítményükre. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan képesek a saját és a többiek tevékenységét értékelni. Hogyan mutatják ki a lelkesedéseket a számukra érdekes dolgok iránt, és hogyan jelenik meg a szorongásuk az arra okot adó helyzetekben. 	<ul style="list-style-type: none"> Meséljünk a gyerekeknek a többiek próbálkozásairól és sikereiről. Közben hangsúlyozzuk, hogy erőfeszítést tenni, próbálkozni valamivel a sikertől függetlenül is értékes. Segítsük a gyerekeket a szimbolikus játékban, vegyük észre, hogy a „mintha-játék” segíthet nekik érzelmeik kifejezésében. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyezzük fel azokat az egyéni teljesítményeket, amelyek komoly előrelépést jelentenek egy-egy gyerekeknek: ha egyikük felmászott a csúszdára, vagy valaki egyre szívesebben játszik együtt másokkal. Beszéljünk meg a szülővel, ha valamilyen nyugtatója a gyereket. Fontos, hogy mindannyian pontosan tudjuk, mikor van szükség bátorításra.

Hónap	Fejődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> Egyre magabiztosabbak az új helyzetekben. Szabadon és könnyen beszélnek az otthonukról és a közösségükről. Örömmel sajátítanak el összetettebb készségeket is. Személyes identitástudatuk van: tudják kik ők. 	<ul style="list-style-type: none"> Példákat a gyerek magabiztosságának megjelenésére. Hogyan fejezik ki igényeiket, kívánságaikat? Azokat a helyzeteket, amikor a gyerekek képesek büszkén mesélni az otthonukról és a közösségükről. 	<ul style="list-style-type: none"> Gondoskodjunk arról, hogy új helyzetekben a Gyerekház munkatársai fokozott támogatást nyújtsanak a gyerekeknek. Alakítsunk ki pozitív kapcsolatot a szülővel. Figyeljünk oda rájuk, és osszuk meg velük tudásunkat, szükség esetén pedig ajánljuk fel segítségünket. Biztassuk a gyerekeket, hogy beszéljenek az otthonukról és a közösségi életükről, és kérdezzék ki a többieket is az élményeikről. Várjuk el minden gyerektől a legjobbat, és legyünk résen, amikor erősségeik tanújelét adják. 	<ul style="list-style-type: none"> Szánjunk külön időt arra, hogy segítsünk a gyerekeknek az átmeneti helyzetek feldolgozásában, például ha a Gyerekházból át-kerülnek az óvodába. A szerepjátékok eszköztára tükrözze az emberi sokféleséget.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> Igényeiket és érzéseiket megfelelő módon fejezik ki. Büszkék saját magukra és a képességeikre. Reagálnak a fontos élményekre, és mutatják ki a helyzethez illő érzéseiket. Ismerik egyre jobban saját szükségleteiket, nézeteiket és érzéseiket, és legyenek érzékenyek mások szükségleteire, nézeteire és érzéseire. Erősödjön bennük a tisztelet saját kultúrájuk és hitük iránt. Mások kultúrája és hite felé is tisztelettel forduljanak. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen sokféle módot találnak a gyerekek érzéseik kifejezésére, például „Bemegyünk a házikóba, mert követnek minket a félelmes szörnyek”. Hogyan örülnek saját maguknak és képességeiknek. Hogyan mutatják ki érzéseiket, és hogy érzékenyek-e mások igényeire, véleményére és érzéseire. Hogyan fejezik ki a saját és a más kultúráról és vallásokról való tudásukat és a kultúrák, vallások iránti tiszteletüket. 	<ul style="list-style-type: none"> Hívjunk meg különböző kulturális háttérű embereket, hogy beszéljenek az életük különféle aspektusairól vagy a munkájukról, például valakit, aki szívesen bemutatja a környékét. Támogassuk a gyerekeket abban, hogy minél többféle érzésüket fejezhessék ki egyre inkább szavakkal is, és mesélhessenek saját élményeikről. Bátorítsuk őket arra, hogy beszéljenek érzéseikről, és arról, hogy miért reagálnak az egyes élményekre ilyen vagy olyan módon. Magyarázzuk el alaposan, miért lehet valamilyen gyerekek több segítségére vagy támogatásra szüksége bizonyos helyzetekben, vagy miért zaklathat fel valami egy másik gyereket. Ebből megértik azt is, hogy az ő egyéni igényeiket is meghallgatásra találnak majd, ha szükségük lesz rá. Támogassuk a gyerekeket és a szülőket abban, hogy felismerjék, miben hasonlít egymáshoz kultúrájuk és hitük. Biztassuk őket arra, hogy mindenki tudását gyarapítva mutassák be egymásnak szokásaikat, szokásaikat, ünnepeiket és élményeiket, és beszélgessenek egymással ezekről. 	<ul style="list-style-type: none"> Készítsünk a gyerekekkel együtt faliújságot, amely bemutatja a Gyerekház teljes sokféleségét. Szervezzünk olyan csoportos alkalmakat, amikor a gyerekek beszélhetnek saját érzéseikről. A beszélgetést segítőként lássuk el őket olyan játékokkal, például különféle érzelmi állapotot tükröző arcú babákkal, bábokkal, amik segítségével érzékeltethetik, hogyan érzik magukat. Vezessünk naplót a gyerekekkel, és időről időre vegyük elő, hogy segítsünk felidézni nekik, amikor örültek, izgatottak vagy magányosak voltak. Gyűjtsünk olyan információkat, amelyek segítenek a gyerekeknek megérteni az emberek különbözőségét és sokféleségét és beérkezettünk ezekről a különbségekről. Meséljünk olyan történeteket, amelyek tükrözik élményeik sokféleségét.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Élvezik mások társaságát, szüleitől fogva társas lények. ■ Egy különbözöttetett személyivel való szoros kapcsolatuk a támaszuk. ■ A másokkal folytatott interakciókon keresztül tanulnak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Azt, hogy milyen hangokkal és arckifejezésekkel reagálnak a csecsemők szülei vagy a Gyerekház munkatársának szeretetteljes figyelmére. ■ Hogyan utánozzák a számukra fontos személyek arckifejezéseit vagy mozdulatait. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ A Gyerekház munkatársa érkezésükkor üdvözlője szeretetteljesen a szülőt és a csecsemőt! A szülővel tartunk folyamatos kapcsolatot. Távoimaradás esetén látogassuk meg a családot, érdeklődünk hogylétük feől. ■ Játékos interakciók során biztassuk a csecsemőket arra, hogy reagáljanak a felnőttekre, vagy utánozzák őket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Minden foglalkozás elején és végén mondjuk el az üdvözlő szavakat, hogy a csecsemők felismerjék és megszokják ezeket a napi ritusokat. ■ Iktassunk be „beszélgetéseket” a csecsemőkkel.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Sokféleképpen próbálják magukra vonni a figyelmet, igyekeznek másokat társas interakcióba bevonni. ■ Fejlődő mozgáskészségeiket is használják a társas kapcsolatfelvételle. ■ Kapcsolatot építenek a számukra fontos személyekkel. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen eszközök vannak a csecsemőknek a kapcsolatleremtésre, például: keresik a szemkontaktust, a fejüket billentik, a lábujjait mozgatják, mosolyognak, hangokat adnak ki, vagy ütögetnek valamit. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Menjünk bele a játékba, ismételjük meg a hangjait, tükörzzük mozdulatait, mutassuk, hogy figyelünk rá. ■ Meséljünk neki a családtagjairól, mondjuk a nagyszüleitől. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ha a Gyerekházba valaki új személy érkezik, pl. látogatába, köszöntse a gyerekeket és a szülőket, és mutatkozzon be. Lehesen tudni, mi járban van ott. Ez segíti a szülőket és a gyerekeket biztonságérzetének fennmaradását.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Figyelik mások reakcióit, amelyek megerősítik, gazdagítják vagy megkérdőjelezik saját magukról alkotott képüket. ■ Törődni tudnak egymással. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan figyelik a gyerekek a többieket, hogy megtudják, elfogadható-e, amit csinálnak. ■ Hányféle módon mutatják ki a gyerekek, hogy törődnek egymással. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Teljes odafigyeléssel forduljunk a gyerekekhez, amikor tőlünk várják valamire a választ. ■ Segítsünk nekik az érzések (pl. szomorúság, öröm) megnevezésében úgy, hogy a saját érzéseikről és mások érzéseiről beszélgetünk velük. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Értékeljük rendszeresen, ahogyan a különböző gyerekekre reagálunk. ■ Válasszunk olyan könyveket és történeteket, amelyekben a szereplők együtt éreznek másokkal. ■ Legyenek olyan könyveink, amelyek bemutatják a gyerekek kulturális háttérét, és kerüljük a negatív sztereotípiákat. Kétszünk albumot a gyerekek fényképeiből. Kérjük meg a szülőket, hogy hozzanak be képeket ehhez, vagy készítsünk helyben, a Gyerekházban fényképeket.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Társas készségeket tanulnak, élvezik, ha felnőttekkel és más gyerekekkel lehetnek és beszélgethetnek. ■ Keresik mások társaságát és megosztják élményeiket. ■ Reagálnak mások érzéseire és kívánságaira. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen módokon kapcsolódnak be a gyerekek egy másik gyerek vagy egy csoport játékába. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Gondoskodjunk róla, hogy a gyerekek kapcsolódhassanak a közös tevékenységbe. Segítsünk nekik megtanulni és megérteni, hogy mik az együttes lét szabályai, például azt, hogy várni kell a sorukra. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Alakítsunk ki olyan tereket – például egy barátságos kuckót –, ahol a gyerekek leülhetnek beszélgetni barátjaikkal.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> Biztonságban érzik magukat, és bíznak másokban. Barátságokat alakítanak ki a többi gyerekkel. Viselkedésüket rugalmasan igazítják a különböző eseményekhez, társas helyzetekhez és a mindennapi rutin megváltozásához. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan mutatják ki a gyerekek, hogy biztonságban érzik magukat, és tudják, hogy gondoskodnak róluk. Kik azok, akik szeretnek másokkal lenni, és kik azok, akiknek támogatásra van szükségük, hogy bekapcsolódjanak valamely tevékenységbe. Milyen módon küzdenek meg a változással. 	<ul style="list-style-type: none"> Alakítsunk ki olyan napi rutint, hogy kiszámítható legyen az események sorrendje. Biztassuk a gyerekeket arra, hogy játsszanak minél több barátjukkal, így a Gyerekházban minden gyerek átélheti, hogy befogadják a többiek közé. Készítsük fel a gyerekeket a napi szokások esetleges változásaira. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztosítsuk a Gyerekház munkatársainak állandóságát. Biztosítsunk időt, teret és eszközöket ahhoz, hogy a gyerekek sokféle módon együttműködhesenek egymással, például építhessenek közösen. A szerepjátékhoz szükséges holmik között legyenek olyan kellékek, amelyek a gyerekek családi életét és közösségét képviselhetik.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> Saját egészségük, jólétük és önuralmuk fontosságának tudatában vannak és tenni is tudnak ezek megőrzése érdekében. Alakítsanak ki jó kapcsolatokat a felnőttekkel és kortársaikkal. Tevékenykedjenek egy csoport tagjaként, tudjanak várni a sorukra és osztozkodjanak igazságosan. Értsék meg, hogy az emberi csoportokban, a kiegyensúlyozott, közös munka érdekében meg kell állapodni az értékekben és a viselkedési szabályokban, akár felnőttekről, akár gyerekekről van szó. 	<ul style="list-style-type: none"> Elfogadják-e, ha valamire várniuk kell, vagy osztozniuk kell dolgokon. Milyen a kapcsolatuk más gyerekekkel és felnőttekkel. 	<ul style="list-style-type: none"> Támogassuk a gyerekeket abban, hogy nyitottan és megbízatosan közeledjenek másokhoz, mikor segítségre vagy információra van szükségük. Teremtsünk lehetőséget arra, hogy a gyerekek és a felnőttek egymásra figyelhesenek és megmagyarázhassák egymásnak, amit csináltak. 	<ul style="list-style-type: none"> Iktassunk be olyan tevékenységeket, amelyekben várniuk kell sorukra, vagy osztozniuk kell valamin. A gyerekek vegyenek részt a viselkedési szabályok kialakításában, és vállaljanak felelősséget azok betartásában.

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> A felnőtt szerettetteljes és következetes reakciói általában megnyugtatók őket. Kezdenek alkalmazkodni a gondozás ritmusához. 	<ul style="list-style-type: none"> Mi nyugtat meg egy-egy csecsemőt, és mi segít neki ellazulni. 	<ul style="list-style-type: none"> Tudjunk meg minél többet a szülőktől a csecsemőről, mielőtt bekerülnek a Gyerekházba, hogy a dolgok rendje ismerős és megnyugtató lehessen a számukra. 	<ul style="list-style-type: none"> Tanuljunk meg olyan altatókat, gyermekdalokat, amelyeket a gyerekek otthonról ismernek, és osszuk meg őket a többiekkel is. Tegyük fel megnyugtató zenét, ha a csecsemők fáradtak.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Bátorítás és támogatás mellett elfogadnak néhány korlátozást. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan reagálnak a gyerekek, ha megdicsérik őket valamiért. Például azt kérjük, hogy fogják gyengédebben a hajunkat vagy az arcunkat és ők teljesítik ezt. 	<ul style="list-style-type: none"> Állítsunk fel világos és következetes korlátozókat, és megfelelő, de erőfeszítést igénylő elvárásokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszéljünk a szülővel, legyenek egységesek a szabályok otthon és a Gyerekházban. Így a gyerekek jobban megértik a korlátozókat és a szabályokat.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Kezdi megérteni, hogy van, ami az övé, van, ami közös, és van, ami másé. 	<ul style="list-style-type: none"> Amikor a gyerekek már tudják, mi az övé és mi a másé, például felismerik a saját takarójukat, vagy odavisznek egy játékot a tulajdonosának, hogy megvizsgálják. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyen rugalmas a napirend, hogy a gyerekek folytathassák, ami érdekli őket, és így minél kisebb frusztráció érje őket, és minél kevesebb konfliktus adódjon. 	<ul style="list-style-type: none"> Számos eszközből, például a kismotorból és a könyvekből is szerezzünk be kettőt, hogy kevesebb legyen a konfliktus.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Tudják, hogy bizonyos tettekkel kárt okozhatunk, vagy bánthatunk másokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan reagálnak az olyan történetekre, amelyekben valakinek baja eshet. 	<ul style="list-style-type: none"> Segítsünk a gyerekeknek megérteni, hogy joguk van elvárni a körülöttük lévő emberektől – kicsitől és nagytól – hogy vigyázzanak rájuk, óvják testi és lelki épességüket. Beszéljünk arról, hogyan kerülhetik el, hogy másokat bántsanak, vagy kárt okozzanak nekik. 	<ul style="list-style-type: none"> Reagáljunk következetesen a gyerekek viselkedésének változásaira. Beszéljük meg a szülővel elveinket és módszereinket, gondoskodjunk a pontos, kölcsönös információcseréről.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ha segítünk nekik, kezdik megérteni mások szükségleteit. ■ Törődnek a környezettel, gondoskodnak másokról és az élőlényekről. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan ismerik fel a gyerekek mások igényeit. ■ Hogyan mutatják ki, hogy törődnek másokkal és a környezettel. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Beszéljük meg a szülőkkel, miért vezetünk be korlátokat és szabályokat. Törekedjünk összhangra a szülők és a Gyerekház nevelési elvei között. ■ Saját viselkedésünk is tükrözze az emberek, az élőlények és a környezetünk iránti tiszteletet. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Határozzunk meg egyszerű és egyértelmű korlátokat, magyarázzuk el értelmüket, és következetesen tartjuk is be őket. Így a gyerekek biztonságban érzik magukat játékaik és más elfoglaltságaik közben. ■ A gyerekekkel közösen alakítsunk ki pontos, érthető szabályokat környezetünk rendben tartására.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Magabiztosak, és tanújelét adják annak, hogy ki tudnak állni önmagukért. ■ Tisztában vannak a felállított korlátokkal, és a tőlük elvárt viselkedéssel. ■ Értsék meg, mi helyes, mi helytelen, és miért. ■ Gondolják végig, milyen következményekkel járnak szavaik és tetteik magukra és másokra nézve. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan értik meg a gyerekek a korlátokat és a viselkedésükkel kapcsolatos elvárásokat. ■ Hogyan értik egyre jobban, mi a tőlük és másoktól elfogadható viselkedés. ■ A gyerekek elképzeléseit és magyarázatait arról, mi helyes és mi helytelen. ■ Hogy tisztában vannak-e szavaik és tetteik következményeivel. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Figyeljünk az igazságtalanságokra, legyen egyértelmű, hogy odafigyelünk erre, és megoldást is találunk rájuk. ■ Teremtünk lehetőséget arra, hogy a gyerekek megismerjék és megértsék a szabályokat. Tudhassák, hogy miért van szükség a szabályokra, és hogy mire jók. ■ Segítsünk a gyerekeknek megérteni, mi helyes és mi helytelen, magyarázzuk el, miért rossz dolog bántani valaki mást, vagy miért lehet venni még egy gyümölcsöt, ha már mindenki evett. ■ Vonjuk be a gyerekeket a nehéz helyzetek megbeszélésébe és megoldásába. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Szánjunk időt arra, hogy meghallgassuk a gyerekeket, ha valamilyen igazságtalanságról számolnak be, és együtt keressük meg a legjobb megoldást. ■ Tartsunk a Gyerekházban olyan könyveket, amelyekben a szabályokat követő és áthágó szereplők egyaránt vannak a történetek pedig bemutatják viselkedésük következményeit magukra és másokra nézve. ■ Helyesljük és dicsérjük meg a pozitív viselkedést, és magyarázzuk el, hogy ez örömet okoz a gyerekeknek és a felnőtteknek egyaránt. ■ Biztassuk a gyerekeket arra, hogy gondolják végig a helyzeteket mások szemszögéből is.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Érdeklődéssel várják az etetéssel kapcsolatos eseményeket. Jelzik, ha kényelmetlenül érzik magukat, éhesek vagy szomjasak. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen ritmusban éheznek meg a csecsemők, és hogyan reagálnak az ételre. 	<ul style="list-style-type: none"> Fokozatosan engedjük meg, hogy a csecsemők aktívan vegyenek részt az evésben és az ivásban. Ez segít a szenzoros tanulásban, és növeli önállóságukat. 	<ul style="list-style-type: none"> A Gyerekház programjának tervezésekor vegyük figyelembe a csoportban lévő csecsemők egyéni étkezési igényeit. Nagy különbségek lehetnek abban, ahogyan a szülők otthon etetik a gyerekeket.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Kezdik jelezni saját igényeiket, például mutatóssal. Esetleg szívesen használnak valamilyen vigasztaló tárgyat. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan mutatják meg a csecsemők, hogy mit akarnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszéljünk a szülőkkel arról, hogyan jelzi csecsemőjük a szükségleteit. 	<ul style="list-style-type: none"> Tartsuk a játékokat és a vigasztaló tárgyakat olyan helyen, ahol a gyerekek könnyen megtalálják azokat.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Szívesen segítenek az öltözködésben és a tisztálkodásban. Kifejezik, mit szeretnének. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan próbálkoznak a kisgyerekek azzal, hogy levegyék a ruhájukat. Mit választanak a gyerekek. 	<ul style="list-style-type: none"> Dicsérjük meg az erőfeszítéseiket, például ha a kezüket nyújtják, hogy bedugják a kabát ujjába. Tartsuk szem előtt, hogy a különböző kultúrák másként viszonyulnak a gyerekek növekvő önállóságához. 	<ul style="list-style-type: none"> Szánjunk időt arra, hogy a kisgyerekek befejezhesse az általa választott feladatot, például felvehesse egyedül a cipőjét.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Szeretnek egyedül végezni dolgokat, ha tudják, hogy van egy felnőt a közelben, aki segít, ha kell. Egyre jobban tudatában vannak annak, hogy választásaik következményekkel járnak. Örömmel gyakorolják a tisztálkodási szokásokat, beleértve a szobatisztaságot is. 	<ul style="list-style-type: none"> Az önállóság megnyilvánulásait, például ha egy gyerek boldogan játszik az építőjátékokkal, vagy visszatér a poharat az asztalra. Hogyan döntenek a gyerekek, ha többféle lehetőséget biztosítunk számukra. 	<ul style="list-style-type: none"> Támogassuk a gyerekek növekvő önállóságát, ha egyedül végeznek dolgokat, például felhúzzák a nadrágjukat bilizés után. Tartsuk szem előtt a szülők elvárásait is ezen a téren. Beszéljünk vele arról, mit választott, és segítsünk neki megérteni, hogy emiatt esetleg mást nem tud csinálni. 	<ul style="list-style-type: none"> Hagyjuk, hogy a gyerekek kitöltsék maguknak az italukat, szedjenek az ételből, válasszanak mesét, tartsanak egy bábot vagy öntözzenek meg egy virágot. Válasszunk olyan mesét, amelyek rávilágítanak a választások következményeire. Legyenek olyan képeink vagy tárgyait, amelyek érzékelik a döntések, választások sok mibenlétét. Segítsünk a gyerekeknek választani és beszélni döntéseikről.

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> Igyekeznek a problémákat megoldani, és élvezik a maguk választotta kiadvásokat. Büszkék a saját teljesítményükre, és ezt ki is mutatják. Kezdeményezik és elvégzik az életkoruknak megfelelő feladatokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan örülnek a gyerekek saját teljesítményüknek. Hogyan építik be saját ötleteiket a játékba. 	<ul style="list-style-type: none"> Adjunk időt a gyerekeknek a próbálkozásra, mielőtt közbeavatkozunk, és segítenénk nekik. Teremtsünk olyan légkört, amelyben a teljesítménynak értéke van. Biztassuk a gyerekeket a problémamegoldásra, és segítsünk nekik azzal, hogy együtt fogalmazzuk meg a megoldandó problémákat. 	<ul style="list-style-type: none"> Iktassunk be olyan alkalmakat, amikor a gyerekek maguk határozhatják meg, mivel foglalkozzanak. Legyen mód arra, hogy a gyerekek nyomomkövessék, és másoknak is megmutassák az eredményeiket. A gyerekek ötletei alapján tervezzünk olyan új tapasztalati lehetőségeket, helyzeteket, amelyek kihívást jelentenek számukra.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> Önállóan tevékenykednek saját környezetükben, magabiztosan kérnek segítséget és útmutatást másoktól. Belátják, hogy a tisztálkodás szükséges. Öltözköznék-vetkőzzenek egyedül, és tisztálkodjanak is önállóan. Találják ki önállóan, hogy mit szeretnének csinálni az elérhető eszközökkel. Használják ezeket önállóan. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan látnak hozzá a gyerekek egy választott tevékenységhez vagy feladathoz, és milyen sikerrel járnak. Amikor a gyerekek felismerik és ellátják saját szükségleteiket, például tudják, hogy ha esik az eső, esőkabátban kell kimenni. 	<ul style="list-style-type: none"> Engedjük meg a gyerekeknek, hogy néhány közös tevékenységhez előkészüljenek, és utána elpakoljanak. Dicsérjük meg őket, ha sikerül ellátni magukat, és megfelelő módon tudják használni, majd elpakolni az eszközöket. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztosítsunk lehetőséget arra, hogy azzal foglalkozzanak, amit választottak, és legyen alkalmuk a választásra a felnőttek által kezdeményezett foglalkozásokon is.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Reagálnak a környezetükben bekövetkezett változásokra, például lelkesednek vagy érdeklődnek. Megtanulják, hogy bizonyos személyektől gondozást, megnyugtatót és támaszt várhatnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan mutatják meg a csecsemők, hogy valami érdekli őket, vagy élveznek egy helyzetet. 	<ul style="list-style-type: none"> Meséljünk a csecsemőknek az ismerős helyekről és emberekről. Mondjuk a csecsemőknek, szeretünk miért kedvelnek egy másik személyt, például így: „Itt van Marci bátyád. Szereted őt, mert megcsiklandoz, igaz?” 	<ul style="list-style-type: none"> Legyen többféle kényelmes hely, ahonnan a csecsemők szabadon nézelődhetnek, és láthatják azokat az embereket és tárgyakat, akik, illetve amelyek a szobán kívül vannak. Hívjuk meg a szülőket, hogy mutassák meg a saját kultúrájuk ételeit és szokásait.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Megtanulják, hogy a hangjuk és a tevéteik hatással vannak másokra. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan reagálnak a gyerekek, ha tudják, hogy „hallottuk” őket, és milyen egyéni jelekkel, szavakkal vagy gesztusokkal kommunikálnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Reagáljunk, ha a gyerekek kifejezik, mi érdekli őket, mit szeretnének csinálni. Kínáljunk fel többféle tevékenységet, történetet vagy játékot. 	<ul style="list-style-type: none"> Tervezzünk olyan alkalmakat, amikor csendes helyen beszélgethetünk bent vagy kinn a szabadban. A munkatársakkal, szülőikkel és a gyerekekkel együttműködve alakítsunk ki diszkriminációellenes és elfogulatlan gondozói és nevelési stílust.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Megtanulják, hogy bizonyos hasonlóságok és különbségek összekötik őket a többiekkel, vagy megkülönböztetik őket tőlük. 	<ul style="list-style-type: none"> Érdeklő-e a kisgyerekeket a hasonlóságok és a különbségek, például a cipőjük, a ruhájuk mintája és a fizikai megjelenésük, hajuk tapintása vagy bőrük színe. 	<ul style="list-style-type: none"> Segítsünk a gyerekeknek megismerkedni egymás nevét, például dalokkal és versikkel. Víznyelvünk pozitívan a különbségekhez, és támogatassuk a gyerekeket is ezek elfogadásában. Ne feledjük, hogy a különbözőséggel szembeni negatív hozzáállást a gyerekek a megfigyelt példákban tanulják. 	<ul style="list-style-type: none"> Tegyük ki képeket a Gyerekház életéről. Mutassuk be a gyerekeket, szülőket, mit szeretnek csinálni, enni, vagy mivel játszanak szívesen. Mutassunk pozitív képet minden gyerekről, a legkülönbözőbb fizikai tulajdonságúakról, és a fogatással élőkről is. Támogassuk a gyerekek fejlődő ismereteit a különbözőségről és az empátiáról, meséljünk történeteket, és gondosan kerüljük a negatív sztereotípiákat.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Fontos számukra, hogy különböző közösségek tagjaként azonosíthassák magukat, például a családjuk vagy a Gyerekház tagjaként. Szeretettel és törődéssel fordulnak a számukra fontos személyek felé. 	<ul style="list-style-type: none"> Ha a gyerekek szóba hozzák azoknak a különböző közösségeknek a csoportjait, helyszíneit és tagjait, amelyekhez tartoznak. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszélgessünk a gyerekekkel a barátairól, a családjukról és arról, hogy ezek a közösségek miért fontosak. 	<ul style="list-style-type: none"> Hozzunk be a gyerekek fényképeket a családjukról, kedvenc állataikról, és a számukra kedves emberekről.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> A más-más környezetben és közösségekben szerzett tapasztalataikat összekapcsolják. 	<ul style="list-style-type: none"> Amikor a gyerekek a Gyerekházban kívüli élményeikről merítenek, például észreveszik, hogy a védőnő a környékükön lakik. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztassuk a gyerekeket arra, hogy alkítsanak ki pozitív kapcsolatokat a közösség tagjaival, például a Gyerekházban látogató önkéntesekkel. 	<ul style="list-style-type: none"> Teremtsünk lehetőséget arra, hogy a gyerekek megosszák egymással az életük különböző területein szerzett tudásukat és élményeiket.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> Tudatában vannak a kulturális és vallási különbségeknek, és érdeklődnek ezek iránt. Pozitív képük van önmagukról, és ki mutatják, hogy jól érzik magukat a börtökben. Örömmel kapcsolódnak be a család szokásaiba és napirendjébe. Értsék meg, hogy az emberek igényei, nézetei kulturális és hiti különbözőek, és ezeket tiszteletben kell tartani. Értsék meg: elvárhatják másoktól, hogy az ő szükségleteiket, nézeteiket, kultúrájukat és hitüket tartsák tiszteletben. 	<ul style="list-style-type: none"> A gyerekek érdeklődését az emberek eltérő életmódja iránt és ezek tiszteletben tartását. Ha a gyerekek felismerik és értékelik a helyüket a világban, a tágabb családban, a barátok és a szomszédok között. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztassuk a gyerekeket arra, hogy beszéljenek egymáshoz hasonló és eltérő tapasztalataikról. Használjunk kellékeket olyan történetek elmeséléséhez, amelyek hozzájuk hasonló és tőlük különböző gyerekek élményeit mutatják be. Dolgozzunk ki stratégiákat a negatív megkülönböztetés ellen, és ha kell, segítsünk a gyerekeknek és a felnőtteknek, hogy leküzdjék saját diszkriminatív hozzáállásukat. 	<ul style="list-style-type: none"> Adjunk lehetőséget a gyerekeknek arra, hogy kíváncsiak, lelkesek, élméllyűltek vagy nyugodtak legyenek. Járuljunk hozzá, hogy kialakuljon énképük. Biztosítsuk, hogy minden gyerekeknek legyen lehetősége részt venni a közös beszélgetésekben, és hogy a többiek odafigyeljenek rájuk.

2. KOMMUNIKÁCIÓ, NYELV ÉS AZ ÍRÁS-OLVASÁS ALAPJAI

Elvárások:

A gyerekek tanulását támogatnunk, képességeiket gazdagítanunk kell a kommunikáció, a beszédképesség és a hallás utáni értés, a felolvasott szöveg hallgatása terén, továbbá az írás-olvasás felé tett első lépéseik közben. Lehetőséget és bátorítást kell adnunk nekik, hogy készségeiket sokféle helyzetben és sokféle célra használják, és támogatnunk kell őket abban, hogy magabiztosan éljenek ezzel az adottságukkal.

Kommunikáció, nyelv és az írás-olvasás alapjai:

- A kommunikáció és a másokkal töltött idő révén a gyerekek olyan társas kapcsolatokat építhetnek, amelyek barátságra, empátiára és az érzelmek másokkal történő megosztására adnak lehetőséget. A kommunikáció képessége hozzásegíti őket a társadalomba való teljesebb beilleszkedéshez.
- Ahhoz, hogy jártasságot szerezzenek a nyelvhasználatban, a gyerekeknek olyan emberek társaságára van szükségük, akik fontosak számukra, és akikkel bensőséges, szeretetteljes viszonyt tudnak kialakítani, mint például a családjuk vagy gondozóik, csoportos helyzetben pedig egy saját gondozó, akit ismernek, és akiben bízhatnak.
- A csecsemők nem reagálnak egyformán a különböző hangokra, és már életük korai szakaszában különbséget tudnak tenni a hangmintázatok között. Mások hozzájuk intézett beszéde révén tanulnak meg beszélni.
- A csecsemők és a gyerekek a hangjukat használják arra, hogy kapcsolatot teremtsenek, és tudassák az emberekkel, mire van szükségük, és hogy érzik magukat.
- A szülők és a közvetlen családtagok értik meg legkönnyebben a csecsemők és a gyerekek kommunikációs jelzéseit, és azt tolmácsolni tudják másoknak is.
- Minden gyerek azokból a tapasztalatokból és tevékenységekből tanul a legtöbbet, amelyek az összes érzékét igénybe veszik. Például a zene, a tánc, a mondókák és a dalok kulcsfontosságú szerepet játszanak a nyelvi fejlődésben.
- A gyerekek a beszédképesség és a hallás utáni értés képességének kialakulását követően elsajátítják az írás-olvasás-képességének, a vizuális és verbális jelek értelmezésének, végül pedig az olvasásnak és az írásnak az alapjait. Amikor ezek a készségeik fejlődnek, a gyerekeknek számos olyan lehetőségre van szükségük, ahol másokkal interakcióba léphetnek, és tudásukat egy sor eszköz segítségével – például firkálással, rajzolással, mintázással – megfogalmazhatják.

HOGYAN TUDJA A GYEREKHÁZ HATÉKONYAN SEGÍTENI A TANULÁSNAK ÉS FEJLŐDÉSNEK EZT A TERÜLETÉT?

Az alább felsorolt területekre kell különös figyelmet fordítanunk ahhoz, hogy a gyerekek a legjobb körülmények között, hatékonyan tanulhassanak és fejlődhessenek a kommunikáció, a nyelv és az írás-olvasás alapjainak kialakulása terén:

Pozitív kapcsolatok:

- Segítsünk a gyerekeknek gondolataik, ötleteik és érzéseik közlésében, valamint abban, hogy a felnőttekkel és egymással kapcsolatokat építsenek.
- Nap mint nap biztosítsunk lehetőséget arra, hogy sokféle mesés és ismeretterjesztő könyv segítségével mondókákat, zenéket, dalokat, verseket és történeteket hallgassanak és mondjanak együtt.
- Engedjük, hogy a gyerekek lássák a felnőtteket írni és olvasni, és biztassuk őket arra, hogy kísérletezzenek magukban az írással, készítsenek jeleket, személyes írott szimbólumokat, vagy írjanak rendes betűket.

Támogató környezet:

- Tervezzünk olyan környezetet, amelyben sok jel, szimbólum, jelzés, szám, szó, mondóka, könyv, kép, zene és dal kap helyet, és legyünk tekintettel arra, hogy a gyerekek érdeklődése, tudása, otthoni háttere és kultúrája nem egyforma.
- Hagyjunk a gyerekeknek elegendő időt arra, hogy a felnőttekkel és a többi gyerekkel együtt használhassák ezt az eszköztárat.
- Azoknak a gyerekeknek, akiknek alternatív kommunikációs eszközökre van szükségük, adjunk lehetőséget arra, hogy felfedezzék, hogyan tudják ötleteiket rögzíteni, és hogyan tudnak a szövegekhez másképp, például számítástechnikai eszközök segítségével hozzáférni.
- Szánjunk időt és nyugodt alkalmakat arra, hogy a gyerekek a felnőttekkel, négy szemközt és kis csoportban, valamint más gyerekekkel hosszan beszélgetve fejleszthessék beszélt nyelvi képességeiket. Hagyjunk a gyerekeknek időt arra, hogy beszélgetést kezdeményezzenek, tartsuk tiszteletben a gondolkodási idejüket és a beszédszüneteket, és segítsünk nekik a társalgás kibontakoztatásában.

Fejlődés és tanulás:

- Kapcsoljuk össze a nyelvet a cselekvésekkel, például dalok és mondókák, szerepjátékok vagy olyan gyakorlati élmények segítségével, mint a főzés vagy a kertészkedés.
- Reagáljunk érzékenyen arra, milyen sokféleképpen fejezik ki magukat a gyerekek szavak nélkül, és bátorítsuk őket, hogy sokféle kifejezési eszközzel, például testmozgással, rajzzal, táncsal és dalokkal tudassák velünk gondolataikat, ötleteiket és érzéseiket.
- Beszélgessünk a gyerekekkel, és vonjuk be őket is a beszélgetésbe. Mutassuk meg nekik, hogy amit mondanak, azt le lehet írni és fel lehet olvasni.
- Fejlesszük a gyerekek beszédhangok iránti érzékenységét, elsősorban rímekkel és alliterációkkal.

A nyelv a kommunikáció szolgálatában

Hónap	Fejldési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Sokféle módon, például sírással, gőgicséléssel és sikongatásokkal kommunikálnak. Társas interakciók során hangokat adnak ki. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan reagálnak, amikor beszélünk hozzájuk: például mozgással és a beszélőre figyelve. Milyen módon kommunikálnak a gyerekek, például örömben gőgicsélnek. 	<ul style="list-style-type: none"> A korai időszakban a fizikai közelség, a szemkontaktus, az érintés vagy a hangadás ideális módja annak, hogy a csecsemők a felnőttekkel és egymással „beszélgessenek”. Kérdezzük meg a szülőket, ők hogyan szeretnek kommunikálni a csecsemővel. Hozzunk be történeteket, dalokat és mondókat minden kultúrból. 	<ul style="list-style-type: none"> Tegyünk ki olyan képeket, ahol látszik, hogyan kommunikálnak a csecsemők. Elalvásakor vagy más csendes időben énekeljük el kedvenc altató dalukat.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Évezettel adnak ki és hallgatnak sokféle hangot. Ahogy kezdik elsajátítani a nyelvet, saját szavakat is kitalálnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen hangokat szeretnek kiadni és hallgatni a csecsemők. Milyen jeleket vagy szavakat használnak, hogy közöljék, mit akarnak, mi tetszik, mi nem tetszik nekik, és milyen szavakat hoznak az otthoni nyelvből. Hogyan fejlődik a gyerekek anyanyelvi szókincse. 	<ul style="list-style-type: none"> Próbáljunk „ráhangolódni” a különböző üzenetekre, amelyeket a csecsemők megpróbálnak közölni. Tudjuk meg, milyen üdvözlést használnak a szülők; biztassuk a munkatársakat, szülőket és gyerekeket arra, hogy ismerjék meg ezeket. 	<ul style="list-style-type: none"> Rendszeresen mondjuk el a szülőknél, és kérdezzük is meg őket, hogy milyen saját szavakat használnak a gyerekek.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Egy vagy két szóból álló „mondatokat” használnak. Megértik az egyszerű mondatokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Ahogy a kisgyerekek a szavakat kreatív módon használva különböző jelentéseket alkotnak. Hogyan használják a kisgyerekek az anyanyelvüket társaikkal és a felnőttekkel. 	<ul style="list-style-type: none"> Vegyük észre a kisgyerekek képességeit, és értékeljük az erőfeszítéseiket, ha látjuk, hogy új szavakat és kifejezéseket értenek meg. A gyerekek beszédére reagálva finoman mutassuk be a helyes kiejtést és a ragozást, ahelyett, hogy kijavítanánk őket. Közös tevékenységeink során tudatosan „kommentáljuk” az eseményeket. Így a tevékenységhez kapcsolódó szókincs és a mondatalkotás fejlődését segítjük. Például „Elkaptad a labdát. Te is elkaptad a labdát. Niki elkapta a labdát.” Ez a módszer valamennyi gyerek nyelvi készségeinek fejlődését elősegíti. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyenek olyan alkalmak, amikor a gyerekek kezdeményezésére vidáman együtt ugrálunk, felmegyünk valahova, majd lejöyünk onnan, és kommentáljuk a cselekvést. Legyenek olyan könyveink, amelyekből a történet ismétlődő részei révén a gyerekek az adott szókincset és nyelvi szerkezeteket elsajátíthatják.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Nagyon gyorsan tanulnak új szavakat, amelyeket számukra érdekes helyzetekben használni is tudnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan kérdeznek vagy ismerkednek a gyerekek az újonnan tanult szavakkal, hogy próbálgatják azok használatát. A felnőtt-gyerek interakció jellegzetességeit. Közben tartsuk szem előtt, hogy az interakciós szokások eltérőek lehetnek különféle közösségekben, de akár egyetlen közösségen belül is. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszéljünk azokról a dolgokról, amelyek érdeklik a kisgyerekeket, hallgassuk meg ötleteiket és kérdéseiket, és reagáljunk rájuk. Reagáljunk úgy, hogy a kölcsönös megértés érdekében használjuk és tovább gazdagítsuk a gyerek által használt szavakat, gesztusokat és tárgyakat. 	<ul style="list-style-type: none"> Tegyünk ki olyan képeket és tényképeket, amelyeken ismerős események, tárgyak és tevékenységek láthatók, és beszélgessünk róluk a gyerekekkel. Iktassunk be olyan tevékenységeket (pl. mondókázás), amelyek a hangok, szavak, mondatok elsajátításában segítenek.

Hónap	Fejldési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Egyszerű állításokat és kérdéseket használnak, ezeket gyakran gesztusokkal kísérik. ■ A hangjelzés, a ritmus és a szóválasztás segítségével teszik közlendőjüket érthetővé mások számára. ■ Együtt ismétlik a dalok, versek refrénjét, és tudják, milyen esemény vagy szókapcsolat következik a mesében vagy a mondókában. ■ Egyre figyelmesebben hallgatják a történeteket, és fel is tudják idézni azokat. ■ El tudják mondani a történetek főbb helyszíneit, eseményeit és a legfontosabb szereplőket. ■ Négyzetkötzt vagy kis csoportban figyelnek a beszélőkre, ha érdeklő őket a téma. ■ Reagálnak az egyszerű utasításokra. ■ Rákérdeznek és magyarázatokat adnak a történetek okaira. ■ Szókincsük a számukra különösen fontos tárgyakra és személyekre koncentrálódik. ■ Kezdenek kísérletezni a birtokos viszony kifejezéseivel. ■ Olyan szókincset építenek fel, amely tükrözi élményeik széles skáláját. ■ Egyre összetettebb mondatokat használnak. ■ Egyre több szóval fejezik ki gondolataikat. Gondolataik csiszolásában a nyelv is segítségükre van. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ A gyerekek gesztusait és testbeszédét. ■ Hogyan fogadják a gyerekek a mesét és az ismeretterjesztő történeteket, amikor együtt „olvasunk” velük. ■ Hogyan játsszák el a mondókákat és meséket. ■ Azokat a helyzeteket, amikor a gyerekek visszaemlékeznek saját élményeikre, és megosztják azokat másokkal. ■ Hogyan veszik figyelembe a gyerekek azt, amiről mások beszélgetnek. ■ Hogyan értik meg a gyerekek az utasításokat, és milyen kérdéseket tesznek fel. ■ Mekkora és milyen változatos szókincset használnak. ■ Hogyan kezdik kidolgozni és bővíteni a mondanivalójukat, például így: „Gyere be, vacsorázunk! Ha kint maradsz, majd megéhezel!” 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Beszélgessünk a gyerekekkel úgy, hogy kapcsolatot teremtsünk a gesztusaik és a szavaik között, például így: „Olyan rosszkedűnek látszol. Bánt valami?” ■ Segítsünk a gyerekeknek, hogy sokféle kommunikációs módot használhassanak. ■ Hallgassuk meg őket, és a válaszaikban vegyük figyelembe, amit mondanak. ■ Válasszunk olyan történeteket, amelyekben ismétlődő refrének vannak, táncoljunk, és játsszunk el olyan dalokat, amelyekben nézni és mutatni kell, vagy válasszunk fel és felváltva csinálni valamit, mint a „Én elmentem a vásárra” dalban. ■ Hozzunk be mondókat, könyveket és történeteket sok kultúrából. ■ Adjunk a gyerekeknek világos utasításokat, és segítsünk nekik megoldani, ha egyszerre több dolgot kérünk, például: „Legyetek szívesek eltenni az autót, azután gyertek, mossatok kezet, és készüljünk elő a tízóraihoz.” ■ Ha új tevékenységet vezetünk be, a beszéd mellett annak eljátszásával és kapcsolódó gesztusokkal segítsük a beszéd fejlődését. Ha fényképet mutatunk egy cselekvésről, például a kézműsásról, ezzel megerősítjük a gyerekek tudását. ■ Tapasztalati élményekkel motiváljuk a gyerekeket arra, hogy kérdéseket tegyenek fel, és válaszoljanak rájuk, például az évszakok változásával vagy a nedves és a száraz homokkal kapcsolatban. ■ Az új szavakat a játék vagy más tevékenységek (pl. tízórai) szövegébe illesztve vezessük be. ■ Hallgassuk érdeklődve azokat a szavakat, amelyeket a gyerekek kommunikációra vagy élményeik elmesélésére használnak. ■ Segítsünk a gyerekeknek bővebben kifejteni a mondanójukat, vezessük rá őket a bonyolultabb mondatok használatára. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Biztassuk a gyerekeket arra, hogy szavakkal fejezzék ki szükségleteiket és érzéseiket. ■ Tudjuk meg a szülőktől, hogyan értetik meg magukat otthon a gyerekek. ■ Legyen berendezve egy olyan hely a Gyerekházban, ahol mesélünk és mondókat mondunk a gyerekekkel. ■ Állítsunk össze mondóka gyűjteményt, amelyet a gyerekek haza is vihetnek, hogy otthon a család többi tagjával is együtt játsszassák azokat. Kérjük meg a szülőket, hogy ha módjuk van rá, vegyék fel magánóra az otthon énekelt dalokat, és ezeket hallgassuk meg közösen a Gyerekházban. ■ A könyvek mellett vezessünk be más meselekeket is, például képeket, bábokat és tárgyakat, hogy a gyerekek újra elmesélhessék a történeteket, és gondolkodhassanak azon, mit éreznek a szereplők. ■ Bővítsük a gyerekek tapasztalatait, hogy ezen keresztül is gazdagíthassák szókincsüket. ■ Ügyeljünk arra, hogy a Gyerekház valamennyi munkatársa helyesen beszéljen magyarul.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
40-60+ Korai tanulási célok	<ul style="list-style-type: none"> Magabiztosan beszélnek másoknak arról, mit akarnak és mi érdekli őket. Beszéddel hívják fel magukra a figyelmet, és időnként beszéd helyett cselekvést használva értetik meg magukat. Párbeszédet kezdeményeznek, figyelnek és számon tartják azt, amit mások mondanak. Bővítik szókincsüket, elsősorban a dolgok csoportosításával és megnevezésével. Aktív szókincsüket és beszédmódjukat egyre inkább befolyásolják könyvműveik. Egymásba fűzik a mondatokat, és ki-tartanak egy fő téma vagy szándék mellett. Következetesen építenek fel egy egyszerű történetet, magyarázatot vagy kérdéssort. Egyre többféle célból használják a nyelvet. Az alapvető nyelvtani szabályokat helyesen alkalmazzák. Lépjének interakcióba másokkal, egyeztessék velük terveiket és tevékenységeiket, és várják ki a sorukat a beszélgetés során. Hallgassák és használják élvezettel a beszélt és írott nyelvet, és tudjanak erre támaszkodni játékok vagy tanulás közben. Tudjanak kitarthatóan figyelni, és odaillő megjegyzésekkel, kérdésekkel vagy cselekvésekkel reagálni arra, amit hallottak. Hallgassák élvezettel a történeteket, dalokat, mondókat és verseket, reagáljanak rájuk, és találjanak ki saját történeteket, dalokat, mondókat és verseket. Bővítsék szókincsüket, fedezzék fel az új szavak jelentését és hangzását. Magabiztosan, tisztán és érthetően beszéljenek, és vegyék figyelembe a hallgatóságukat. 	<ul style="list-style-type: none"> Ha a gyerekek készséggel vesznek részt a társalgásban. Ha a gyerekek tudatában vannak a beszélgetés sajátosságainak, például átveszik egymástól a szót. Hogyan formálnak a gyerekek a mondatok egymásba fűzésével történeteket vagy magyarázatokat. Hogyan használják különböző célokra a beszédet, például figyelemfelkeltésre vagy a nézeteltérések rendezésére. Képesek-e figyelni a másik mondanójára, és mit válaszolnak az elhangzottakra. Milyen mondókat, dalokat tudnak kívülről. Milyen dalokat találnak ki. Hogyan bővíti szókincsük. Azokat az eseteket, amikor a gyerekek érthetően és magabiztosan beszélnek, és látszik, hogy figyelnek a hallgatóságra is. 	<ul style="list-style-type: none"> Bátorítsuk a gyerekeket arra, hogy beszélgessenek másokkal, és mutassuk meg, milyen szokások érvényesek társalgáskor: átveszük a szót, megvárjuk, amíg valaki befejezi a mondatot, meghallgatjuk a másikat, és használjuk az olyan kifejezéseket, mint a „légy szíves”, „köszönöm”, „megengeded, hogy...?”, „ugyandkor legyünk érzékenyek az ott-hon használt társalgási formákra is. A gyerekekkel való beszélgetések során használjunk olyan kifejezéseket, mint a „Megengeded, hogy...?”, „Az jó lenne, ha...?”, „Ugy gondolom, hogy...”, „Megtennéd, hogy...?” ezzel mutatva példát arra, hogyan lehet a nyelvet egyezkedésre használni. Mutassunk példát arra, milyen a megfelelő nyelvhasználat egy adott hallgatóság előtt, például egy vendéggel szemben. Biztassuk a gyerekeket arra, hogy találják ki, hogyan végződhetne egy mese vagy egy esemény. Biztassuk őket, hogy kísérletezzenek a szavakkal és a hangokkal, például hangza-mondókkal. Biztassuk őket, hogy válogassák szét, csoportosítsák és rendezzék sorba a játékok alatti eseményeket olyan szavakkal, mint: előzői, utóljára, ezután, ezelőtt, később, legtöbb, néhány, mind, összes. Biztassuk őket nyelvi játékokra olyan kis mesékkel, különféle hangjelítést igénylő játékos mondókkal, mint az „Iciri-piciri”. Értékeljük hozzászólásaikat, engedjük, hogy ők is formálhassák a beszélgetést. 	<ul style="list-style-type: none"> Hagyjunk időt a gyerekeknek arra, hogy beszélgethessenek egymással a közös élményeiről. Hagyjunk a gyerekeknek időt arra, hogy megfogadják, mit és hogyan akarnak elmondani. Szervezzünk együttműködést igénylő feladatokat, például építsenek a gyerekek, kézsítsanak ételeket, vagy találjanak ki történetet. Segítsünk nekik megbeszélni és megtervezni, hogyan lássanak hozzá, ki milyen szerepet játsszon, és milyen anyagokra lesz szükségük. Adjunk nekik lehetőséget arra, hogy mindefféle célal beszélhessenek, például leírások, magyarázatok, utasítások vagy indoklás formájában mutassák be egy-egy másnak elképzeléseiket, és beszéljék, illetve tervezzék meg önálló vagy közös tevékenységeiket. Érdekes és ösztönző játéklehetőségekkel tápláljuk a gyerekekben a beszélt és írott nyelv élvezetét. Biztossítsunk a gyerekeknek lehetőséget arra, hogy számukra fontos dolgokról beszélhessenek. Például az óvónő látogatásakor a gyerekek megmutathatják alkotásaikat és elmagyarázhatják azt is, hogyan készítették el azokat.

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Lenyűgözik őket az újdonságok, a körülöttük zajló események és cselekvések. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan fülelnek, összpontosítanak és néznek hosszan a csecsemők azokra a dolgokra, amelyek felkeltik figyelmüket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Magyarázzuk el, adjunk értelmet azoknak a dolgoknak, amelyek iránt a csecsemők érdeklődnek. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Adjunk a csecsemőknek olyan tárgyakat, amelyek felkeltik az érdeklődésüket, például fényes csengőt, könyvet vagy tükröt.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Megértik a beszédben közölt egyszerű jelentéseket. ■ Ha ismerős környezetben, számukra fontos személyekkel vannak, reagálnak azokra a dolgokra, amiket mondanak nekik. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan hozzák tudomásunkra, hogy értik, amit mondunk. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Beszéljünk a csecsemőknek arról, amit csinálunk, hogy összekapcsolják a szavakat a cselekvésekkel, például ételkészítés közben. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Teremtünk olyan környezetet, amely reakciót vált ki a csecsemőből és a felnőttekből, például érintést, mosolyt, szaglást, tapintást, hallgatást, felfedezést, elmagyarázást, az élmény megosztását.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kérésekre reagálnak, a szöveggörnyezetből következtetnek a jelentésre. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan reagálnak a kisgyerekek a felnőttekre, más gyerekekre, és az adott esemény körülményeire. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ne feledjük, hogy a kisgyerekek sokkal többet értenek annál, mint amit kifejezni képesek. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tervezzünk olyan tevékenységeket, és szerezzünk be olyan eszközöket, amelyek szimbolikus játékra ösztönzik a gyerekeket, mint amikor lefektetünk egy játék babát és közben beszélünk hozzá.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Olyan cselekvéseket valósítanak meg – néha kevés beszéddel –, amelyek nagyrészt az „itt és most” körül forognak. ■ A nyelvet a kapcsolatok szélesítésének, az érzések, élmények és gondolatok megosztásának hatékony eszközeként alkalmazzák. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Azokat a helyzeteket, amikor a gyerekek cselekvésekkel és beszéddel segítik és gondolkodják végig, amit csinálnak. ■ Hogyan mutatják meg a gyerekek tettekkel és szavakkal, hogy mit tudnak, például cselekvéssel, kérdésekkel, új szavak, ritmusok és hanglejtések használatával. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Magyarázzuk el szavakkal, amit a gyerekek csinálnak, úgy, hogy folyamatosan kommentáljuk az eseményt: „A, értem, hogy mit csinál, először a földbe teszed a virágmagot.” ■ Adjunk a gyerekeknek lehetőséget arra, hogy más gyerekekkel és felnőttekkel beszélgessenek arról, amit látnak, hallanak, gondolnak és éreznek. ■ Biztassuk őket arra, hogy tanulják meg, és ejtsék helyesen egymás nevét. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tartsunk a Gyerekházban olyan dolgokat, amelyek kíváncsivá teszik a kisgyerekeket, például kalapokat, buborékfúját, kagylókat, mesekönyveket, magokat, csigákat. ■ Iktassunk be olyan tevékenységeket, mondjuk főzést, amelyek során a beszéddel megelőlegezhetünk vagy kezdeményezhetünk egy következő lépést, valahogy így: „Kellene pártojás. Lehet, hogy itt találnak, nézzük meg!” ■ Tervezzük meg, hogyan ösztönözzük a gyerekeket a helyes nyelvhasználatra olyan történetekkel és játékokkal, amelyekben szavak vagy mondatok ismétlése fordul elő.

Hónap	Fejldési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Átbeszéljük a tevékenységeiket, értékelik és módosítják, amit csináltak. ■ A tárgyaknak és cselekvéseknek a beszéd segítségével adnak új jelentést, más dolgok szimbólumaként használják őket. ■ A beszéd segítségével összekapcsolják az elképzeléseket, elmagyarázzák, mi történik, és megpróbálják előre kitalálni az események folytatását. ■ Beszédrel, cselekvésekkel és tárgyakkal idézik fel és élők újra a múltbeli élményeiket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan használják a gyerekek a beszédet arra, hogy újra meg újra átgondolják, mit csinálnak. Egy gazdaságban tett látogatás után Luca például így beszélget, miközben átrendezi a játék háziállatokat: „Ide teszem a kisbárányt... jaj, ne... ennek a báránynak elveszett a mamája.” ■ Hogyan használják a gyerekek a beszédet a gondolatok összekapcsolására és a dolgok magyarázatára. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vegyünk részt a gyerekek játékában, és ösztönözzük őket gondolkodásra és beszélgetésre. ■ Beszélgetünk a gyerekekkel arról, amit csinálnak, és segítsünk nekik, hogy gondolkodjanak az eseményekről, és magyarázzák meg őket, például: „Azt mondtad, ebből egy traktort lesz. Az a kar mire való?” 	<p>Tervezés és eszközök</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Legyenek közös élményeink, amelyekről a gyerekek beszélhetnek, például szervezzünk látogatásokat, főzést, vagy meséljünk történeteket: ezeket akár többször is eljátszhatják. ■ Segítsünk a gyerekeknek abban, hogy következetesen előre láthassák, és rendszerezessék az eseményeket. Biztosítsunk ehhez olyan kellékeket és anyagokat, amelyek arra ösztönözzék a gyereket, hogy beszédrel és cselekvésekkel újrajátszák az eseményeket.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> ■ A cselekvések helyett kezdenek beszédet használni, hogy felelevenítsék, rendszerezék és átgondolják az átélt élményeket, összekapcsolják saját élményeiket és a történetek fontos eseményeit, továbbá figyelnek arra, hogyan vezet egyik esemény a másikhoz. ■ Az ok és az okozat összekapcsolásával, sorba rendezéssel, rendszerezéssel, csoportosítással kezdenek élményeikben új összefüggéseket kialakítani. ■ Kezdik a beszédet elképzelt helyzetek eljátszására használni. ■ Képzeltjenek el és elevenítsenek fel a nyelv segítségével szerepeket és élményeket. ■ A beszéd segítségével rendszerezzenek és rendezzenek sorba, tisztázzanak gondolatokat, elképzeléseket, érzéseket és eseményeket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan használják a gyerekek a beszédet arra, hogy múltbeli és jelenlegi élményeiket, elképzeléseiket és érzéseiket felidézzék, tisztázzák, sorba rendezzék és átgondolják. ■ Hogyan kapcsolják össze az egyik dolgot a másikkal, hogy megmagyarázzanak és előre jelezzenek eseményeket. Például: „Ma nem fogunk kint játszani, mert túl nagy szél van... lehet, hogy elfújna minket.” ■ Hogyan használják a nyelvet, amikor eljátszanak egy helyzetet vagy egy elképzelt dolgot. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kérjük meg a gyereket, hogy előre gondolják végig, hogyan fognak egy feladatot megoldani. Beszéljük meg és állítsuk fel együtt a lépések sorrendjét. ■ Könyvekből vett történetek segítségével irányítsuk a gyerekek figyelmét a magyarázatokra, például: „Miért borult fel a hajó?” ■ Segítsünk a gyerekeknek, hogy felismerjék a mintázatokat, például azt, hogy mi történik a mesék végén a „jó” és a „gonosz” szereplőkkel: hogy következtetéseket vonjanak le: „Beborult az ég. Biztosan esni fog”; hogy megmagyarázzák a hatásokat: „Elsülylyedt, mert túl nehéz volt”; hogy megjósoljanak valamit: „Lehet, hogy odabent nem fog megnőni, mert túl sötét van”, és hogy feltételezéseket gondoljanak végig: „Mi volna akkor, ha leszakadna a híd?” ■ Érdeklődve figyeljük azt is, mit és hogyan gondolnak a gyerekek, ne csak azt, hogy mit tudnak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Rendezzünk kisebb kiállításokat tárgyakból, alkotásokból, fényképekből és könyvekből, amelyek emlékeztetik a gyereket arra, amit átéltek. ■ Kezdeményezzünk és játsszunk a gyerekekkel fantázia- és szerepjátékokat, biztosítsuk őket, hogy beszéljenek arról, ami történik, és játsszák el a jeleneteket.

Hónap	Fejldési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Figyelnek, különbséget tesznek és reagálnak a hanglejtésre és a hangzásra. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen hangokat és jelzéseket használhatnak a csecsemők. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztassuk a gyerekeket a játékoságra, a párbeszéd jellegű megnyilvánulásokra és a válaszolásra, játszunk kukucst és mondjunk mondókat. 	<ul style="list-style-type: none"> Tervezzünk olyan alkalmakat, amikor együtt éneklünk a csecsemőkkel, és hagyjuk, hogy közben ők is játszanak pl. az ujjainkkal, a lábukkal.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Élvezettel gagyognak, és egyre több kísérleteznek azzal, hogy hangokkal és szavakkal utaljanak a körülöttük lévő tárgyakra. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen sokféle hangot és szót ejt ki a csecsemő. 	<ul style="list-style-type: none"> Osztózzunk a felfedezés örömeiben, és értékeljük a csecsemők próbálkozásait a szavak formálására, például mutassuk fel a plüsskutyát, ha azt mondják, hogy „uta”. 	<ul style="list-style-type: none"> Kérdezzük ki a szülőket, milyen szavakat használnak a gyerekek a számukra fontos dolgokra, például „mumma”-t a vigasztaló rongyocskára.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Figyelnek és élvezik a mondókák és történetek ritmikus mintázatait. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan reagálnak a gyerekek a zenére, mondókákra és történetekre. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztassuk a gyerekeket arra, hogy fedezzék fel és utánozzák a hangokat. Ha könyvet nézegetünk, beszéljünk a különböző hangokról, amelyeket hallanak, például a motor berregéséről. 	<ul style="list-style-type: none"> Gyűjtsünk olyan hanganyagokat, amelyekkel a gyerekek gyakorolhatják a különbségtételt. Lehetnek ezek utcai zajok, és olyan játékok, ahol ki kell találni, milyen tárgy, vagy állat adott ki egy bizonyos hangot.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Megkülönböztetik a hangokat egymástól. Érdeklődéssel játszanak a hangokkal, dalokkal és mondókákkal. Megismétlik az ismerős történetek szavait és szókapcsolatait. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen szavakat, kifejezéseket és hangokat mondanak vagy énekelnek szívesen a kisgyerekek. 	<ul style="list-style-type: none"> Fektessünk hangsúlyt az ismétlésre, ritmusra és rímekre. A történetek, versek, mesék felolvasása vagy éneklése közben játszunk a hangszínnel és a hanglejtéssel. 	<ul style="list-style-type: none"> Ha ismerős dalt éneklünk vagy mesekönyvből olvasunk fel, használjunk bábokat vagy más kelleket. Így a gyerekek jobban tudnak figyelni és könnyebben értik meg a dalt vagy mesét.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Élvezik a rímeket és a ritmusos tevékenységeket. ■ Láthatóan felismerik a rímeket és az alliterációt. ■ Felismerik a kimondott szavakban a ritmust. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen rímeket és ritmusokat élveznek, ismételnék és találnak ki a gyerekek szavakban és zenében, például amikor eltopsollják a nevük ritmusát. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Amikor éneklünk vagy mondókat mondunk, beszéljünk a rímelő szavak hasonlóságáról. Találjunk ki alternatív végződések, és biztassuk a gyerekeket arra, hogy mondják be a második sor utolsó szavát, például „Éc-péc kapuléc, Csimplilimpi hová...” 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Amikor alliteráló szavakat keresünk, hívjuk fel a figyelmet a szavak elején a hasonló hangokra, és hangsúlyozzuk a kezdő hangot, például „K-K-K-Kata”, „csccscscsiga”, „ggggombba”.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Folytatják a rímelő sort. ■ Észlelik és megmondják a szavak kezdő hangjait, és ismernek néhány hangnak megfelelő betűt. ■ Hallják meg és mondják megfelelő sorrendben a szavak hangjait. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen alternatív verziókat találnak ki a gyerekek kedvenc mondókáikra annak alapján, amit a hangzókról tudnak. ■ Ha a gyerekek felismerik egyes szavak írott jeleit. Például Peti felismeri a neve betűit, ha látja őket valahol, például a „t”-t a tejedobozon. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Beszéljünk a gyerekeknek arról, milyen betűvel lehet leírni azokat a hangokat, amelyeket a nevük vagy más ismerős szavak elején hallanak. Építsük be ezeket a játékokba. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ A szerepjátékok között helyet kaphatnak olyan játékok is, amiben valóban „írní” kell, pl. postás- vagy boltos játékok. ■ Tervezzünk olyan vicces játékokat és foglalkozásokat, ahol a gyerekek valódi és kitalált szavakból kreálhatnak rímelő sorokat, például Momó, boggyó, todó, jójó, nonó.

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Figyelnek az ismerős hangokra, szavakra, az ujjainkkal való játékokra (pl. Ez elment vadászni...”). 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen reakciókból láthatjuk, hogy figyelünk a csecsemőre. 	<ul style="list-style-type: none"> Játsszunk a kezükkel, mondjunk mondatokat és otthonról ismert dalokat, hogy a csecsemők jól érezzék magukat. 	<ul style="list-style-type: none"> Gyűjtsünk sok keménylapos könyvet, textilkönyvet és mesét, amit lapozgathatunk a csecsemőkkel.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Reagálnak a szavakra és az olyan játékos mondatokra, mint a „tapsi-tapsi”. 	<ul style="list-style-type: none"> A csecsemők fejlődő reakcióit, ahogymár várják a következő lépést, és bekapcsolódhatnak az ujj- és szójátékokba. 	<ul style="list-style-type: none"> Mondjunk és olvassunk történeteket, közben nézzünk a csecsemőkre, és lépünk velük interakcióba. Adjuk a könyvet a gyerekek kezébe, és mutassuk meg nekik a képeket. 	<ul style="list-style-type: none"> Tudjuk meg, milyen utánzás játékokat szeretnek szüleikkel játszani a csecsemők, és alapozzuk ezekre a Gyerekházban folytatott játékokat.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Érdeklődnek a mesék, a dalok és a mondatok iránt. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan reagálnak a gyerekek a képeskönyvekre és a felolvasott mesékre. 	<ul style="list-style-type: none"> Meséljük különböző hangokon a történeteket, és biztassuk a kisgyerekeket arra, hogy amikor csak lehet, kapcsolódjanak be. 	<ul style="list-style-type: none"> Szerezzünk be mondóka-, mese- vagy különböző hangokat tartalmazó CD-ket és kazettákat.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Vannak kedvenc meséik, mondókáik, dalaik, verseik vagy rímek. 	<ul style="list-style-type: none"> Mik a kedvenc meséik, mondókáik, dalaik, verseik és rímek. 	<ul style="list-style-type: none"> Találjunk alkalmat arra, hogy meséljünk vagy felolvassunk használatuk ilyenkor kellékeknek plüssjátékokat, bábokat vagy valódit tárgyakat. 	<ul style="list-style-type: none"> Ismerjünk olyan történeteket, legyenek olyan képeink bábaink, amelyek segítenek a gyerekeknek megélni és beszélni arról, hogyan éreznek a szereplők.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kettesben és kis csoportban is figyelnek és bekapcsolódnak a mesékbe, versekbe. ■ Kezdi megismerni a történetek szerkezetét. ■ Javaslatokat adnak a történet befejezésére. ■ Érdeklődnek a könyvekben és a környezetükben látott illusztrációk és nyomtatott szövegek. ■ Óvatosan bánnak a könyvekkel. ■ Tudják, hogy az információ nyomtatásban továbbadható. ■ Nem tartják fejjel lefelé a könyvet, és tudnak lapozni. ■ Értik a szó fogalmát. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen meséket és verseket választanak ki a gyerekek, és tudják-e, hogy kell ezeket folytatni. Például újra elmesélnék egy történetet, és használnák egy jól ismert történet szavait. ■ Értik, hogyan kell használni a könyvet. Például tudnak lapozni, és elmesélnék egy történetet a képek alapján, olyan ki-fejezésekkel, mint az „Egyszer volt, hol nem volt”. ■ Beszélnek a nyomtatott szövegekről, és értik, mit kell velük kezdeni. Például megkérdezik, mi van odaírva, és mit jelent egy utasítás. ■ Felismerik a saját nevüket, felismernek betűket, esetleg egész szavakat. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Biztassuk a gyerekeket arra, hogy aját-tékhoz használják fel a hallott meséket. ■ Beszélgessünk a gyerekekkel a könyvek szereplőiről. Biztassuk őket, hogy jó-szólják meg az események kimenetelét, találgassanak ki másfajta befejezést, és ha-sonlítsák össze az eseményeket és a szereplőket az eseményekkel. ■ Irányítsuk a figyelmüket a számukra je-lentőségteljes nyomtatott szövegekre, például a nevékre, egy műzlis doboz fel-irataira, egy könyv címére, és beszéljünk a jelek hasonlóságairól és különbségeiről. ■ Nevek és címek használatával segít-sünk a gyerekeknek megérteni, mi az, hogy szó, mutassunk rá a szavakra a könyvekben és a környezetükben. ■ Olvassunk fel olyan történeteket, ame-lyeket a gyerekek már ismernek, és en-gedjük meg időnként, hogy a gyerekek „elolvassassák” a következő szót. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Teremtünk barátságos könyves sarkot, ahol a gyerekek és a felnőttek együtt la-pozgathatnak. ■ Legyenek egyszerű verses, dalos, mesés és ismeretterjesztő könyveink. Tartsunk köny-veket a gyerekek lényképeivel, amelyek-ből a felnőttek olvashatnak, és a gyerekek is megpróbálhatnak öndílán „olvasni”. ■ Teremtünk olyan környezetet, ahol sok nyomtatott anyag van, hogy a gyerekek tanulhassanak a szavakról, például nevek és címek használatán keresztül. ■ Mutassunk a gyerekeknek olyan könyve-ket és egyéb anyagokat, amelyek infor-mációt vagy utasításokat tartalmaznak. Készítsunk különféle dolgokat utasítások alapján, például süssünk tortát receptből. ■ Gondoskodjunk arról, hogy a történeteket minden gyerek megérthesse, használjunk sok vizuális utalást, és használjuk a mese kellékeit.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Egyre többféle könyv tetszik nekik. ■ Tudják, hogy a könyvekből és a számítógépből információt lehet szerezni. ■ Fedezték fel a hangokat, szavakat és szövegeket, és kísérleteznek velük. ■ Helyes sorrendben mesélik a történeteket, merítsenek a mások nyelvi mintázaiból. ■ Tudják, hogy a nyomtatott szöveg jelentést hordoz, és ma-gyar nyelven balról jobbra és fentről lefelé haladva olvassuk. ■ Ismerjék a történetek alkotó-elemeit, úgymint a főszereplőt, az események sorrendjét vagy a kezdőmotívumokat. Tudják, hogy az ismeretterjesztő szö-vegekben válaszokat lehetünk kérdeéseinkre. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen könyveket választanak a gyerekek. ■ Tudják-e, hogy az információ különböző helyeken található, és onnan előhívható. ■ Ismerik-e a történetek elemeit, például Marci egy történet „végéről” beszél, amikor azt mondja: „Nem tetszik nekem az a befejezés. Szerintem el kellett volna menekülnie, és boldogan élni, míg meg nem hal.” ■ Hogyan használják a gyerekek az ismeretterjesztő könyveket. ■ Mik a gyerekek kedvenc könyvei, dalai és mondókái, amikhez szívesen visszatérnek. ■ Hogyan használják a gyerekek fonológiai tudásukat, amikor szöveget értenek meg. ■ Milyen szavakat ismernek fel, például a nevüket, vagy a „nyitva” feliratot. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Találjunk ki szavakat, például egy me-sebeli vagy versbeli szöveget, eset-leg más markáns figurák jellemzésére. ■ Beszéljük meg és mutassuk be, hogyan lehet az ismeretterjesztő szövegekben információkat megtalálni. ■ Magyarozzuk el a szülőknak, mennyire fontos, hogy olvassunk a gyerekeknek. Kérdezzük meg, mik a kedvenc könyveik, és adjunk kölcsön könyveket. ■ Segítsünk a gyerekeknek felismerni a történetek fontosabb eseményeit, és eljátszani a meséket, hogy ezzel alapot nyújtsunk a további fantáziájukhoz. ■ Biztassuk a gyerekeket arra, hogy idé-zék fel az olyan gyakran látott szava-kat, mint a „tej”, a saját nevük vagy ba-rtaik neve, a „nyitva”, vagy a „stop”. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Biztassuk a gyerekeket arra, hogy könyvek, egyéb szövegek, információk és kommu-nikációs eszközök segítségével gazdagít-sák azt az tapasztalatot, amelyet a világ-ról közvetlenül szereztek. ■ Általunk készített táblákon vagy poszte-reen vázoljuk fel a mesék eseménysorait, és legyenek kéznél olyan kellékek, amelyek arra ösztönzik a gyerekeket, hogy egy tör-ténet eseményeinek sorrendjéről és a sze-replőkről beszéljenek. ■ Hozzunk be képeskönyveket, kihajtha-tó, rejtett szavas könyveket és olyanokat, amelyekben CD, kazetta is van.

Hónap	Fejődési események	Nézd, hallgassd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Mozgatják a kezüket és a lábukat, és egyre többször nyúlnak valamiért, fognak meg dolgokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen véletlenszerű jeleket, nyomokat hagynak a csecsemők a kiömlött ételben. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszéljünk a véletlenszerű jelekről, amelyeket a csecsemők hagynak, mutatassuk, hogy értelkejlük, amit csinálnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Adjunk a csecsemőknek pépet (kukoricaliszt és víz keverékét) kis tálakban, így élvezhetik, hogy jeleket, nyomokat hagyhatnak benne.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Kezdenek írni. 	<ul style="list-style-type: none"> Azt, hogy a csecsemők érdeklik a firkák, például az, hogy milyen nyomot hagy a keksz, ha végignyúzzák maguk előtt az asztalon. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszéljünk a csecsemőknek a mintákról és a firkákról, amelyeket készítenek. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztassuk a csecsemőket, hogy firkájanak festékkel vagy vastag zsírkrétával.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Megvizsgálják a maguk vagy mások által készített ábrákat. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen ábrákat készítenek a gyerekek, ha zsírkrétát, ecetet vagy más eszközt adunk nekik. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszéljünk meg a gyerekekkel, mi van az ábrák készített képen. 	<ul style="list-style-type: none"> A kisgyerekek szeretik többször megismételni ugyanazokat az élményeket, adjunk nekik sokféle anyagot a firkáláshoz.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Megkülönböztetik az egyes ábrák készített rajzokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Mit mondanak a gyerekek a saját rajzaikról. 	<ul style="list-style-type: none"> Hívjuk fel a figyelmet a környezetben található ábrákra, jelekre, szimbólumokra, és beszéljünk arról, mit jelentenek ezek. 	<ul style="list-style-type: none"> Szerezzünk be olyan eszközöket, amelyek szimbólumok láthatók.
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> Rajzolás, festés közben néha jelentéssel ruházzák fel az ábrákat. Jelentést tulajdonítanak azoknak az ábráknak, amelyeket különböző helyeken látnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen firkákat készítenek a gyerekek, és milyen jelentést tulajdonítanak nekik, például amikor az egész papírlapot összefirkálják, és azt mondják, „Nézd, mit írok”. 	<ul style="list-style-type: none"> Készítsünk füzeteket, könyveket a gyerekekkel a tevékenységeikről, illusztráljuk ezeket róluk készült fényképekkel. Találjunk ki együtt verseket és kis történeteket, és jegyezzük le a gyerekeknek. Segítsünk a gyerekeknek felismerni és leírni saját nevüket. 	<ul style="list-style-type: none"> Írtassunk be olyan tevékenységeket, ahol a gyerekek az írással kísérletezhetnek, például üzenetet hagyhatnak. A szerepijátékok és más tevékenységek során adjunk lehetőséget az írásra.
40-60+ Korai tanulási célok	<ul style="list-style-type: none"> Kezdik a beszédanyagot szavakra tagolni. Írják le a saját nevüket. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan használják a gyerekek az írást arra, hogy feljegyzéseket készítsenek vagy kommunikáljanak, például Márk egy rajza, amin két barátjával látható játék közben, ráírja, hogy „Márk, R (Ricsi) és G (Gabi)”. 	<ul style="list-style-type: none"> Vállaljuk az írók szerepét a gyerekek mellett. Miután elmondtak egy mondatot, ismételjük meg az első részt, mondjunk ki minden szót, és írjuk le. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztosítsunk megfelelő eszközöket és olyan alkalmakat, ahol a gyerekek a játékok során használják az írást, és javasoljunk célokat, amelyekhez önállóan vagy csoportban „írhatnak”.

Kézírás

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Játsszanak a saját ujjakkal és lábujjaikkal, és a körülöttük lévő tárgyakra összpontosítják figyelmüket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan szegezik a csecsemők a tekintetüket a tárgyra, vagy saját lábukra, öklükre. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tegyük a csecsemőket olyan helyre, ahol figyelmük a játékokra összpontosulhat, megfoghatják őket, és szabadon helyezkedhetnek, foroghatnak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Legyen sok olyan játék, amely nyújtásra és fogásra készítteti a csecsemőket, például egy fellelőgatót játéktűzér.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kezdi összehangolni a kéz- és a szemmozdulatokat, tekintetüket a tárgyra szegezik és hozzáérnek. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen mozdulatokat tesznek, és milyen hangokat adnak ki a csecsemők, miközben felfedezik a különböző anyagokat, festéket, gyurmát, ragasztót és a körülöttük lévő teret, illetve a különböző hangadó játékokat, hangszereket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Írjuk le a csecsemők mozdulatait, ahogy körbe-körbe forognak, vagy egy húzós-tolós játékkal egyenes vonalban haladnak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tervezzünk sok olyan tevékenységet, amelyek a motoros és finommotoros képességek használatára készítik a gyerekeket, például rúgjanak labdát, játsszanak guruló játékokkal, etessék meg a tengerimalacokat.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kezükkel vagy valamilyen eszközzel véletlenszerű nyomokat, jeleket hagynak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hányféleképpen hagynak jelet, nyomot a gyerekek, például gyurmában vagy agyagban. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kézügyességük fejlesztése érdekében vonjuk be a gyerekeket olyan tevékenységekbe, mint a papírtépetés, firkálás, sodrás és nyomdázás. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Legyenek ujjfestő eszközök és játsszunk szappanos vízzel, hogy azoknak a gyerekeknek is felkeltjük az érdeklődését, akik még nem tudják fogni az ecsetet vagy a filctollat.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Már képesek irányítani a különféle eszközöket és használni tárgyakat. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan kezdenek a gyerekek finommotoros készségei fejlődni, például hogyan használnak az ujjukat, amikor megpróbálják be- és kihúzni a ruhájukat, felhúzni a cipzár, italt tölteni vagy az öntözőkannt használni. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Biztassuk a gyerekeket arra, hogy sokféle anyagot és eszközt fogjanak meg és használjanak, adjunk nekik agyagot, ujjfestéket, kanalak, ecseteket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Variáljuk az ismerős tevékenységeknél használt eszközöket és felszerelést, például tegyük a homokozóba kis lapátot, gereblyét vagy botokat.
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Használnak az egykezes eszközöket és használni tárgyakat. ■ Lendületes vonalakkal egyeneseket és köröket rajzolnak. ■ Egyre nagyobb biztonsággal kezelik a tárgyakat. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen biztonsággal irányítják a gyerekek az általuk használt eszközöket és anyagokat. ■ Milyen ábrákat szeretnek készíteni. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Teremtünk lehetőséget a gyerekek kezűgyességének fejlődésére számukra érdekes helyzetekben. Például segítsenek a sütés-főzés közben, vagy kezdjenek játszani egy hangszereken. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Adjunk lehetőséget nagy változásokra, például lengessenek szalagokat a levegőben, üssenek el kötél lenyúló labdát és fessenek nagy felületeket nagy ecsettel. ■ Biztassuk a gyerekeket arra, hogy játékok között rajzoljanak köröket, cikkcakkokat és más formákat, például homokkal, vízzel és ecsettel és a levegőben.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kezdenek az óramutató járásával ellentétes mozdulatokat végezni, és a függőleges vonalak nyomát követni tudják a ceruzával. ■ Kezdenek felismerhető betűket rajolni. ■ Használnak a ceruzát, és fogják úgy, hogy felismerhető, többnyire helyesen megformált betűket tudjanak rajolni vele. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen ügyesen használnak a gyerekek mindenféle eszközöket a játékhoz és az íráshoz. ■ Hogyan formálnak felismerhető betűket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tanítsuk meg a gyerekeknek a helyes betűformálást, például akkor, amikor a festményükre rajolják a nevüket. ■ Biztassuk őket arra, hogy gyakorolják a betűformákat festés, rajzolás közben, vagy amikor a nevüket, esetleg a barátaik és családtagjaik nevét leírják. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Legyen sokféle íróeszköz és papír, bent és a szabadban egyaránt. ■ Bátorítsuk a gyerekeket a helyes betűformálásra, például írjanak nevet a munkáikra. ■ Teremtünk olyan helyzeteket, ahol az írásnak értelme van, például tegyük a telefon mellé jegyzetlőket, vagy kezelőlapokat az „orvosi rendelőbe”.

3. PROBLÉMAMEGOLDÁS, GONDOLKODÁS ÉS SZÁMOLÁSI KÉPESSÉG

Elvárások:

A gyerekeket változatos környezetben kell segítenünk abban, hogy felfedezések révén bővíthessék tudásukat a problémamegoldás, gondolkodás és számolási képesség területén, élvezhessék, elsajátíthassák és gyakorolhassák gyarapodó ismereteiket, és beszélhessenek róluk. Lehetőséget kell biztosítanunk számukra ahhoz, hogy gyakorolják ezeket a készségeket, és megtanulják magabiztos, hozzáértő módon alkalmazni őket.

Problémamegoldás, gondolkodás és számolási képesség:

- Amikor a gyerekek mintázatokat keresnek, összekapcsolnak dolgokat egymással és összefüggéseket fedeznek fel, tulajdonképpen matematikai képességeiket alapozzák meg. Ilyen típusú játékaik és tevékenységeik során megismerik a számokat és a számolást, az osztályozást és párosítást, a formákat, a teret és a méreteket.
- A gyerekek az így szerzett tudásra és készségekre hagyatkozva oldanak meg problémákat, fogalmaznak meg új kérdéseket és teremtenek kapcsolatot a fejlődés és tanulás más területeivel.

HOGYAN TUDJA A GYEREKHÁZ HATÉKONYAN SEGÍTENI A FEJLŐDÉSNEK ÉS A TANULÁSNAK EZT A TERÜLETÉT?

Az alább felsorolt területekre kell különös figyelmet fordítanunk ahhoz, hogy minden gyerek számára megteremtsük a hatékony fejlődés és tanulás lehetőségét a problémamegoldás, gondolkodás és számolási képesség területén:

Pozitív kapcsolatok:

- Adjunk a gyerekeknek elegendő időt, teret és bátorítást ahhoz, hogy felfedezzék és használják az új szavakat és matematikai ismereteket, fogalmakat és nyelvet azoknak a tevékenységeknek a során, amelyeket játék közben maguk kezdeményeztek.
- Biztassuk őket arra, hogy vizsgáljanak meg valódi problémákat, készítsenek közösen mintázatokat, számoljanak és válogassanak. Kérdezzük meg például, hány kanálra van szükség ahhoz, hogy a csoportban mindenkinek jusson egy.
- Értékeljük a gyerekek saját grafikus vagy gyakorlati felfedezéseit a problémamegoldás, gondolkodás és számolási képesség terén.

Támogató környezet:

- Vegyük észre, mennyi számolási lehetőséget rejt a szabadtéri környezet, ahol a gyerekek saját fizikai aktivitásukon keresztül fedezhetik fel a formákat, a távolságokat és a méreteket.
- Aknázzuk ki a benti környezet nyújtotta számolási lehetőségeket is, ösztönözve a gyerekeket arra, hogy gyakorlati helyzeteken keresztül ismerkedjenek a számokkal, a számolással és a műveletekkel, például derítsék ki, hány gyerek van a Gyerekházban, vagy hány képeskönyvet nézegetett valaki aznap.
- Gondoskodjunk arról, hogy a számoláshoz használható eszközök bent és a szabadban is mindig hozzáférhetőek legyenek.

Fejlődés és tanulás:

- Fejlesszük a matematikai tudást a gyerekek valamennyi korai élményén keresztül: használjuk a meséket, dalokat, játékokat és a szimbolikus játékokat.
- Teremtsünk lehetőséget a matematikai és geometriai természetű tanulságok levonására, például az építőkockákkal való játék jó lehetőség a formák, méretek és mennyiségek felfedezésére.
- Használjunk matematikai kifejezéseket a játék és a napi tevékenységeink közben.

A számok

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Reagálnak a környezetükben lévő emberekre és tárgyakra. Észreveszik, ha megváltozott a tárgyak, képek vagy hangok elrendeződése, mennyisége. 	<ul style="list-style-type: none"> Az emberekre és tárgyakra adott reakciókat. Ahogy a kisbabák a látott, hallott, tapasztalt tárgyak vagy képek mennyiségének változását figyelik. 	<ul style="list-style-type: none"> Figyeljük meg, kik azok az emberek, és melyek azok a játékok és élmények, amelyek tetszenek a csecsemőknek. Beszéljünk azokról a dolgokról, amelyeket a csecsemők észrevesznek a Gyerekház különböző tereiben, például a kertben, az öltözőben vagy a játszószobában. 	<ul style="list-style-type: none"> Tegyük ki a kedvenc dolgaitkat élénk, világos környezetben, hogy a kisbabák láthassák őket. Kincses kosarakban adjunk kisebb mennyiséget egyforma tárgyakból, és adjunk külön is egy-egy tárgyat, például fenyőtobozt vagy kagylót.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Kezdenek tudatosodni bennük a számok olyan játékos mondókák és dalok révén, amelyek kapcsolódnak a számokról szerzett tapasztalataikhoz. Szeretik a játék közben megnevezni és megkeresni az orrukat, szemüket vagy pocakjukat. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen számokkal kapcsolatos mondókákat és játékos dalokat kedvelnek. Milyen ismerős dolgok, például egy labda vagy egy macsó képét ismerik fel és mutatják meg a csecsemők a könyvekben. 	<ul style="list-style-type: none"> Énekeljünk számolás mondókákat öltöztetés vagy pelenkázás közben, például „Egy, kettő, három, négy, te kis legény/hová mégy?” Mozogjunk a csecsemőkkel az ismerős dalok és mondókák ritmusára. Biztassuk őket arra, hogy üssék és tapsolják velünk együtt az egyszerű ritmusokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Gyűjtsünk olyan számolás mondókákat, amelyekben ismétlések vannak, és a gyerekek tevékenységeihez és élményeihez kapcsolódnak, például „Egy, megérett a meggy, kettő, csipkebokor-vessző”.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Véletlenszerűen mondanak egyes számokat. Megkülönböztetik a mennyiségeket, észreveszik, hogy az egyik csoportban több tárgy van, mint a másikban. A birtokolt tárgyak kategorizálása révén tudatosul az egy az egyhez megfeleltetés, kezdetben az „enyém” és a „mamié” megkülönböztetésével. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan figyelnek a számokra a játék közben, például milyen számneveket használnak, mikor és miért. Azt, hogy a gyerekek észreveszik vagy kiválasztják a nagyobb mennyiséget. 	<ul style="list-style-type: none"> Használjuk a számneveket értelmes szövegkörnyezetben, például „Itt a másik kesztyűd, most már megvan mind a kettő.” Játék közben mondjuk a gyerekeknek, hogy valami „sok” vagy „kevés”. Beszéljünk a kisgyerekek választásairól, és ha lehet, mutassuk meg, hogyan tudjuk számolással megmondani, mennyi van valamiből. Adjunk a gyerekeknek lehetőséget arra, hogy valós szituációkban gyakorolják az egy az egyhez megfeleléseket. Beszéljünk a mindennapi helyzetek matematikájáról, például arról, hogy minden lyukra egy gomb jut a kabáton. Meséljünk el a szülőknek az összes módszert, amellyel a gyerekek a Gyerekházban a számokról tanulnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Teremtünk sokféle helyzetet, amikor a játék közben ismerkedhetnek a „sok” és a „kevés” jelentésével. Legyenek a szereplő-játék-sarokban olyan dolgok, amelyeket többféleképpen csoportosíthatunk. Legyenek gyűjtemények olyan tárgyakból, amelyeket sokféleképpen válogathatunk és csoportosíthatunk. Álljanak rendelkezésre olyan eszközök, amelyek segítik a gyerekeket abban, hogy egy az egyhez megfeleléseket találjanak, például adjanak minden babának egy csészét.

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Valamennyire értik az egyet és a kettőt, különösen, ha fontos nekik a szám. Szimbólumokat és jeleket gyártanak és próbálgatnak. Használják egyes mennyiségi kifejezéseket, például azt, hogy „több” és „sok”. Néhány számnevet sorrendben mondanak el. 	<ul style="list-style-type: none"> Amikor a gyerekek el tudnak olvasni néhány számot, például az egyet, a kettőt és a hármat. Milyen körülmények között használják a gyerekek jeleket és szimbólumokat. Milyen helyzetek készítik a gyerekeket arra, hogy számokról beszéljenek. Mely számokat használják spontán módon játék közben. Hogyan párosítják össze a dolgokat, például a poharakat a szívószálakkal. Hogyan rendezik a dolgokat sorba, ahogy „következnek”. 	<ul style="list-style-type: none"> Mutassuk meg a gyerekeknek, hogyan deríthetjük ki számolásból, mennyi van valamiből. Beszéljünk arról, hogy a szimbólumok és jelek, amelyeket használunk, számokat és mennyiségeket jelentenek. Tegyük fel ilyen kérdéseket: „Egy vagy két szendvicset kérsz?” Étkezéskor beszéljünk az ételadagokról, hogy a gyerekek megismerjék a mennyiségeket, például azt, hogy „elég”, „több”, „hány darab”. 	<ul style="list-style-type: none"> Mutassuk meg, milyen számfeliratok használatosak a szabadban, például a rendszám táblákat, a házzámokat és a buszok számát. Teremtünk „számokban gazdag” környezetet a játszótereken, Használjuk a számokat úgy, ahogy azok otthon is használatosak, pl. legyen óránk és telefonunk. Vezessünk naplót a gyerekekkel a kedvenc dolgairól. Beszéljünk arról, hányan szeretik az almát, vagy kik szöktak otthon egy bizonyos tévé-műsort nézni.
30-36 	<ul style="list-style-type: none"> Spontán használják néhány számnevet és számokkal kapcsolatos kifejezést. A számok iránti kíváncsiságuk megjegyzésekben és kérdésekben nyilvánul meg. Láték közben pontosan használják néhány számnevet. Előfordul, hogy helyesen rendelik a számokat a mennyiségekhez. Felismerik az egy, két vagy három tárgyból álló csoportokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Ha a gyerekek értik, hogy a különböző számoknak más-más nevük van. Ha pontosan használják a számok neveit. Milyen számokat említnek, és miért használják bizonyos számokat. Hogyan tippel meg, hogy mennyit látnak egy dologból, és hogyan tudják ezt ellenőrizni. Milyen pontosan használják a sorszámneveket (első, második, harmadik stb.) Milyen stratégiákkal rendelik hozzá a számokat a mennyiségekhez, például az ujjukon számolnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Használjuk a számok megnevezését különböző helyzetekben, például „egy”, „kettő”, „három”, „sok”, „több száz”, „mennyi” és „számold”. Mutassunk példát, és biztassuk a gyerekeket a matematikai nyelv használatára, például tegyük fel olyan kérdéseket, hogy „Hány edény fér el a polcon?” Hagyjuk, hogy a gyerekek megértsék, hogy egyvalamit, például a pizzát is, el lehet osztani. 	<ul style="list-style-type: none"> Teremtünk a gyerekeknek alkalmat a számolásra, például kérjük meg őket, hogy hozzanak három barátjuknak elegendő kesztyűdobot a bábozáshoz. Segítsünk a gyerekeknek, hogy a dolgok hiányát is felismerjék, például mondjuk azt, amikor valamit kisorsítottunk, hogy „egy sem maradt”. Készítsünk számfeliratokat, hogy a gyerekek használják azokat, például tegyük minden biciklire, kismotorra számtáblát, és minden parkolóhelyet jelöljünk meg számmal. A szerepjátékokban számoljunk papírpénzt és érméket.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
40-60+ Korai tanulási célok	<ul style="list-style-type: none"> ■ Felismernek néhány olyan számnevet, amelyek jelentősek számukra. ■ Három vagy négy tárgyat meg tudnak számolni egyesével. ■ Egy nagyobb csoportból kiszámlálnak legfeljebb hat tárgyat. ■ Cselekvéseket vagy nem mozgatható tárgyakat is képesek megszámlálni. ■ Kezdenek 10 fölött is számolni. ■ Kezdi a számokat az ujjakkal, papírra rótt jelekkel, vagy képekkel jelölni. ■ Helyesen kiválasztják azt a számot, amely az 1–5 tárgyból álló, később azt, amelyik az 1–9 tárgyból álló csoportot képviseli. ■ Felismerik 1-től 5-ig a számokat. ■ Megszámlálnak legfeljebb 10 rendezetlen tárgyat. ■ Megbecsülik, hány tárgy van előttük, és ellenőrzésképpen megszámlálják őket. ■ Tudják, hogy a számok azt jelentik, hány tárgy van egy csoportban. ■ Különböző helyzetekben használják a sorszámneveket. ■ Meghatározzák, majd összehasonlítják a két csoportban lévő tárgyak számát. ■ Ismerős helyzetben mondják el és használják sorban a számok neveit. ■ Számlálnak meg megbízhatóan legfeljebb tíz hétköznapi tárgyat. ■ Ismerjék fel a számjegyeket 1-9-ig. ■ Használják fejlődő matematikai ismereteiket és módszereiket gyakorlati problémák megoldására. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen magukra vonatkozó számokat említenek a gyerekek, például az életkorukat, a házsámukat, egy telefon-számot vagy a családtagok számát. ■ Ha a gyerekek maximum tíz rendezetlen tárgyat megszámlolnak. ■ Hogyan számolnak ki legfeljebb hat tárgyat egy nagyobb csoportból, például ha a közösen kirakóznak, kiosztják a darabokat és megszámlálják, hogy egyformán jutott-e mindenkinek. ■ Ahogy a gyerekek a számokat az ujjakkal, papírra rótt jelekkel, vagy képekkel kezdik jelölni. ■ Ha a gyerekek felismerik a számjegyeket. ■ Hogyan használják fejlődő matematikai tudásukat arra, hogy matematikai problémákat oldjanak meg, például eldöntsék azt a vitát, hogy melyik kupacban van több kavics. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Biztassuk a gyerekeket a becslésre, például becsljük meg, hány szendvicset csomagoltunk a kiránduláshoz. ■ Biztassuk őket a matematika nyelvének használatára: „Van annyi tobozod, hogy tudsz belőle adni nekem háromat?” ■ Vonjuk be a gyerekeket a szemléltető anyagok elkészítésébe, például készítsenek az étlaphoz saját szimbólumokat. ■ Vessük be a számokat a nevelési program minden területén, például építsük be őket egy kedvenc meséről, mondjuk a „Három pillangó”-ról készült előadásba. ■ Készítsünk rövid „könyveket” azokról a számokról, amelyek jelentenek valamit a gyerekek számára, például a kedvenc számokról, a születési dátumokról vagy telefonszámokról. ■ Használjunk mondókat, dalokat és meseket, amelyekben egyesével kell számolni és visszaszámolni. ■ Hívjuk fel a figyelmet az üres halmazra, és vezessük be a semmi vagy a nulla fogalmát. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Gyűjtsünk érdekes dolgokat, amelyeket a gyerekek válogathatnak, rendszerezhetnek, megszámlálhatnak és felcímkézhetnek játékek között. ■ Tegyük ki számokat konkrét jelenléssel, például írjuk ki, hány gyerek játszhat egy pályán. ■ Készítsünk olyan számtáblákat, amelyeket tapogathatnak: dörzslepből, bárszövegéből vagy zsinagógából. ■ Teremtünk a gyerekeknek lehetőségeket arra, hogy néhány tárgyat, az írott számjeggyel és az írott szám-névvel kísérletezzenek. Fejlesszük ezt olyan feladatok segítségével, amikor többféle számot, számjegyet és sokféle tárgyat kell párosítani. ■ Legyenek kéznél a számokkal kapcsolatos játékok, és tanítsuk meg a gyerekeket használatukra. ■ Tegyük ki érdekes könyveket a számokról. ■ Játsszunk olyan játékokat, amelyekhez számolni kell, például bújócskázunk. ■ Tanítsunk meg a gyerekeknek olyan mondókat, amelyekben számolunk és visszaszámolunk, például versenyeknél: „Három, kettő, egy...rajt!”

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Születésüktől fogva logikusan gondolkodnak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Amikor élvezik azokat a játékokat, amelyekben megmutatunk, majd elrejtünk tárgyakat. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Beszéljünk a csecsemőknek arról, hogy mit csinálunk, és mi történik. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Mutassuk és mondjuk a csecsemőknek a cselekvések lépéseinek sorrendjét, miközben elvégezzük az ismerős feladatokat.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Valamennyire értik, hogy a dolgok akkor is léteznek, ha nem látják őket. ■ Figyelnek az olyan jelenségekre, és vizsgálják őket, amelyek nem az elvárásaik szerint történnek. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Amikor a csecsemők érdeklődéssel keresik azokat a tárgyakat, amelyek eltűnnek a szemük elől. ■ Milyen kitaláló próbáknak a gyerekek elérni valamit, ami egyszer már sikerült nekik, például kinyitni egy doboz tetejét, ha az egyszer már kikapott. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Látsszunk kukucsat, vagy kommentáljuk, ahogy egy dobozból előbújik egy báb. ■ Beszéljünk a csecsemőknek minden napos problémákról, amelyekkel szembeesülhetnek, például hogyan szerzzék vissza a zoknijukat, ha az beesett valahová. Kérdezzük meg, menni fog-e egyedül, vagy segítsünk. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Szerezzünk be hajtogatós könyveket, mutassuk meg, mi van el rejtve bennük. ■ Tegyük ki sok érdekes látnivalót, amit a gyerekek nézegethetnek, ha körülnéznek, felhíznak a plafonra, vagy bekucskálnak egy sarokba.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> ■ A játékok egyre céltudatosabb rendszerezésével és rendezgetésével tanulnak osztályozni. ■ Tulajdonságaik szerint kezdik kategorizálni a tárgyakat. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Amikor a gyerekek összegyűjtenek dolgokat, például több könyvet magukhoz vesznek, vagy sorba állítják az autókat. ■ Amikor szívesen segítene a felnőttnek uzsonnaidőben a gyümölcs válogatásában, például abban, hogy egy helyre tegyék az összes almát. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Segítsünk a gyerekeknek, hogy még jobban menjen az osztályozás és a mennyiségek összehasonlítása. ■ Rendrakás közben fejlesszük a gyerekek logikai képességeit és gondolkodását arról, hogy hová férnek vagy hová valók a dolgok. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Amikor a gyerekek a házimunkában segítenek, biztassuk őket arra, hogy tegyék az összes almaszeletet az egyik edénybe, a zellert pedig a másikba. ■ Képekkel vagy a tárgyak alakjával jelezzük, hol tartjuk a dolgokat, és biztassuk arra a gyerekeket, hogy derítsék ki, mi hová való.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kezdenek összehasonlítani mennyiségeket. ■ Tudják, hogy dolgok egy csoportjának a mennyisége megváltozik, ha valamit hozzáadunk vagy elvesszünk belőle. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen következtetésekre jutnak a gyerekek arról, hogy maradt-e gyümölcslé, vagy „mind elfogyott”. ■ Hogyan próbálnak megbecsülni egy mennyiséget, és hogyan próbálják számolni ellenőrizni önmagukat. ■ Hogyan kapcsolódnak be olyan egyszerű számolás dalokba vagy játékokba, mint az „Egy boszorka van”. ■ Amikor a gyerekek kezdik megtanulni, hogyan osszanak dolgokat két egyenlő csoportra. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Beszéljünk a gyerekeknek arról, amit csinálnak, ez segít nekik megszervezni gondolataikat. ■ Látsszunk a számok sorrendjével, összeadással és kivonással kapcsolatos játékokat, például ugróiskolázzunk vagy kuglizzunk. ■ Segítsük a gyerekek számokról való tudásának fejlődését olyan számolás dalokkal és mondókákkal, mint az „Egy hegy megy”. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Biztosítsunk a gyerekeknek olyan kellékeket, amelyekkel eljátszhatják a számolás mondókat és dalokat. ■ Legyenek olyan játékaink, például teke, amelyek lehetőséget adnak a számolásra. ■ Építsünk be a homokozós, vizes vagy más-fajta játékokba is egy-egy matematikai elemet.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Összehasonlítanak két tárgycsoportot, és megmondják, ugyanannyi van mindkettőben. ■ Érdeklődnek a számokkal kapcsolatos problémák iránt. ■ Többféleképpen választanak külön három vagy négy tárgyat, és kezdik felismerni, hogy a számuk között nem változik. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen stratégiákat alkalmaznak a gyerekek annak kiderítésére, hogy egy kupac tárgy ugyanannyi-e, mint a másik. ■ Hogyan oldanak meg egy egyszerű problémát az ujjuk segítségével vagy hangosan számolva. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Mutassuk be az „ugyanannyi”, „kevesebb”, és más nyelvi elemek használatát. ■ Amikor számolás meséket vagy mondókákat olvasunk, kérdezzünk rá például, hogy „Hány katica marad, ha még egy eltűnik?” ■ Szemléltessük a számolás dalokat, mondókákat és meséket képekkel és tárgyakkal. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Adjunk a gyerekeknek lehetőséget arra, hogy egyenlő és különböző csoportokra is szétválasszanak tárgyakat. ■ Szerezünk be olyan kellékeket, amelyekkel a gyerekek meséket játszhatnak el, például három malackát és sok farkast a „Három kismalac” című meséhez.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Egyesével megszámlálják a tárgyakat, hogy megtudják, mennyi van összesen tárgy két csoportjában. ■ Saját módszereikkel vezetnek le egy problémát. ■ Megmondják, mi az adott számnál eggyel nagyobb szám. ■ Megszámolnak több azonos méretű tárgycsoportot. ■ Egyenlő csoportokra osztják a tárgyakat, és megszámlálják, mennyi van egy csoportban. ■ A gyakorlati tevékenységek és a megbeszélések során kezadják használni az összeadás és a kivonás szókincsét. ■ Két szám összehasonlítására használják az olyan szavakat, mint a „több” vagy „kevesebb”. ■ Egytől tízig találják meg azt a számot, amely eggyel több vagy kevesebb valaminél. ■ Kezadják összekapcsolni az összeadást két tárgycsoport egyezésével, a kivonást pedig az „elvitellel”. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen módszereket alkalmaznak a gyerekek egy probléma megoldására, például: „Vegyél még egyet, és akkor kettő lesz neked is, nekem is”. ■ Hogyan találják ki két szám összegét. ■ Hányféle megoldással találkozunk, amikor egy számításon dolgozunk. ■ Hogyan számolnak meg több azonos méretű tárgycsoportot, például azt, hogy hány zokni van öt párban. ■ Hogyan osztoznak a tárgyakon, például amikor nyolc zsírkérőt egyenlően elosztanak négy gyerek között; és tudják, hogy mindenkinek kettő jut. ■ Hogyan derítik ki a gyerekek, mi marad, ha valamennyit elveszünk. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Figyeljük érdeklődve, hogyan oldanak meg a gyerekek problémákat, és értékeljük a különféle megoldásokat. ■ Bizonyosodjunk meg arról, hogy tudják a számok sorrendjét, mielőtt megkérdezzük, mi következik egy adott szám után, vagy mi van előtte. ■ Biztassuk őket arra, hogy találjanak ki saját problémahelyzeteket, amelyeket a többiek megoldhatnak. ■ Biztassuk őket arra, hogy vigyék tovább a problémákat, például „Mi van akkor, ha nem kettő, hanem három ember között kell elosztani a kockákat?” 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Biztassuk a gyerekeket arra, hogy jégyezék le, amit csináltak, például rajzoljanak vagy „pipálják ki”, amit elvégeztek. ■ Számlépcsőn mutassuk be, hogy honnan indulunk, és hová érkezzünk, ha valamennyit hozzáadunk vagy elveszünk. ■ Legyen sokféle eszközünk a számokkal való játékhoz. ■ Biztassuk a gyerekeket arra, hogy kapcsolják össze a tőszámneveket (mennyiségeket) a sorszámnevekkel (pozíciókkal). ■ Segítsünk a gyerekeknek megérteni, hogy öt ujj mindkét kézen összesen tíz ujj, és két három tojásból álló sor egymás mellett a dobozban összesen hat tojás.

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Ahogy a környezetükben lévő emberekkel és tárgyakkal kapcsolatba lépnek, egyre inkább tudatosítják a tárgyak alakját, formáját és textúráját. 	<ul style="list-style-type: none"> Ahogy a csecsemők a mozgásuk révén felfedezik a teret, például úgy, hogy a hátukról a hasukra fordulnak. Hogyan kezdik a csecsemők megismerni a távolságot, amikor megfoghatnak valamit, vagy nyúlnak valamiért. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszélgünk a csecsemőknek az őket érdekáló dolgokról, írjuk le a különböző jelenségeket, például hogy milyen mintákat vet a napfény a földre, ahogy átsüt a leveleken. 	<ul style="list-style-type: none"> Tegyünk ki olyan nézegetnivaló tárgyakat, például mozgó spirálokat, amelyek felkeltik az érdeklődésüket a mozgás iránt.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Kézbe veszik a tárgyakat, játékokat, így ismerik meg a tárgyak tulajdonságait és működését. Nagy és kicsi tárgyak felé másként közelítenek. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan vizsgálják a csecsemők a tárgyakat és a teret, például amikor megkeresik az elrejtett tárgyat, vagy beletesznek valamit egy dobozba, majd kiveszik onnan. Hogyan tájékozódik a csecsemők a teret, ha egy nagy macit akarnak felvenni, és hogyan közelítik egymáshoz a kezüket, ha egy kis labdáért nyúlnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Játszunk olyan játékokat, ahol összegömbölyödnek és kinyújtóznak, felszökkennek és összekuporodnak. Biztassuk a gyerekeket, hogy fedezzék fel a tárgyak tulajdonságait, például gurítsuk nekik a labdát. Beszélgünk nekik arról, milyenek a tárgyak, és hogy bizonyos tárgyak, például a szivacs, változtatni tudják az alakjukat. 	<ul style="list-style-type: none"> Tartsunk „kincses kosarakban” számos különböző textúrájú és súlyú tárgyat, amelyek felkeltik és fenntartják a csecsemők érdeklődését. Nézegetünk képeskönyveket, amelyekben tárgyak, például nagy és kis teherautók, vagy egy nagy macska és egy kiscica van.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Megpróbálják, és néha sikerül is nekik beilleszteni a formákat a helyükre a fa kirakóban vagy puzzle-ban. Az építőközből egyszerű alakzatokat építenek. Élvezettel töltötenek meg és őrítik meg a tárolóedényeket. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen taktikával illesztik be a gyerekek a kirakóba a formákat, és hogyan egyensúlyozzák az egy-másra rakott építőköveket. Ha a gyerekeket érdekli a mindennapi tárgyak alakja, és van, amit már ismernek. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszélgünk a gyerekekkel, például vizez és homokozás közben. Gondoljunk közösen arról, mikor van tele valami, mikor üres, és mikor van benne több, mint amennyi befér. Segítsünk a kisgyerekeknek többféleképpen is elrendezni az utakat és vasutakat. Művészettel, zenével és táncal segítsünk a gyerekeknek, hogy megérintsék, lássák és érezzék a formákat. Biztassuk őket arra, hogy saját alakzatokat alkossanak akár látványként, akár zenében vagy táncban. 	<ul style="list-style-type: none"> A vizes játékhöz legyen többféle méretű és formájú edény, hogy a gyerekek kísérletezhessenek a mennyiségekkel és a méréssel. Adjunk nekik sokféle kirakót, amiben nagy darabok vannak és kis fogantyú segítségével tudják ügyesen beilleszteni a formákat a helyükre.

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Észreveszik az egyszerű formákat és mintákat a képeken. ■ Kezdi kategorizálni a tárgyakat olyan tulajdonságok alapján, mint az alak és a méret. ■ Kezdi megérteni a méretbeli változtatásokat. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen megfigyeléseket tesznek a gyerekek a formákról és a mintákról. ■ Amikor a gyerekek kezdenek időre, mennyiségre és mérethez vonatkozó szavakat használni, például azt mondják egy kisebb barátjuknak, hogy „nagyobb vagyok”. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Beszéljünk a gyerekeknek a formákról, és segítsünk nekik felismerni őket. ■ Hívjuk fel figyelmüket a négyzetes-téglalapos minta kialakulására, amit akkor láthatunk, ha egy szalvétát összehajtogatunk, majd újból kibontunk. ■ Használjuk következetesen a súlyra és a tömegre vonatkozó szavakat. ■ Válogassuk a tálcákon az érméket, gombokat érdekes elrendezésbe vagy formába: válogassuk szét őket zacskókba, erszényekbe és edényekbe. ■ Mérjünk valamilyen céllal, például, hogy kiderítsük, befér-e a maci az ágyba. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Gyűjtsünk olyan képeket, például arab díszítményekről, amelyek szemléltetik, hogyan használják a formákat és a mintákat különböző kultúrákban. ■ Teremtsünk alkalmat a gyerekeknek arra, hogy mérhessenek időt (homokóra), súlyt (mérleg) és méretet (fonallal vagy mardzaggal). ■ Időnként változtassuk az úrtartalom mérésére használt felszerelést a homokozóban és a vízben vagy más játékoknál, hogy fenn-tartsuk a gyerekek érdeklődését.
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Abból, ahogy játszanak a formákkal vagy elrendezik a tárgyakat, látszik, hogy érdeklik őket a formák és a tér kialakítása. ■ Felismerik a környezet tárgyait az alak hasonlóságát. ■ Megfigyelik és használják az elhelyezkedésre vonatkozó nyelvi elemeket. ■ Kezdi megérteni azt, hogy „nagyobb, mint” és „elég”. ■ É érdeklik őket a formák: kitartóan játszanak építőelemekkel, és beszélnek a formákról és a tárgyak elrendezéséről. ■ Kezdenek a hétköznapi tárgyak alakjáról beszélni. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen készséggel párosítják össze a gyerekek a formákat és egészítik ki a kirakót. ■ Felismerik-e a környezetben a formákat, például azt, hogy a tető az egyik nézetből háromszög alakú. ■ Mennyire értik azt, hogy valami megfelelő méretű, például egy darab papír, amibe be lehet csomagolni egy ajándékot. ■ Hogyan alkalmazzák a formákról és a térről való tudásukat, például: ul tudják, hogy kell nekik egy lapos forma, és egy „csúcsos”. ■ Hogyan használják a geometriai kifejezéseket, például a „kör”-t és a „háromszög”-et a formákra. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ A beszélgetésekben használjuk a formára, helyzetre és mérethez használt kifejezéseket, például: „gömb alakú”, „doboz formájú”, „rajta”, „benn”, „alatta”, „mögötté”, „hosszabb”, „rövidebb”, „nehéz”, „könnyű”, „tele” és „üres”. ■ Biztassuk a gyerekeket arra, hogy beszéljenek a látott és használt formákról és az elrendezésükről. ■ Értékeljük építőmányaikat: segítsünk kitenni őket vagy készítsünk róluk fényképeket. ■ Rendezzük be úgy a környezetet, hogy készítsen a formák párosítására, például tegyük a különböző építőelemek képét azokra a tároló dobozokra, ahová valók. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Legyenek nagy és kicsi építő-kockák és dobozok, amelyekkel bent és a szabadban építhetnek. ■ Játsszunk olyan játékokat, ahol a gyerekeknek be kell menniük valamibe, valami mögé, valaminek a tetejére stb. ■ Teremtsünk változatos lehetőségeket arra, hogy összevessenek hosszúságokat, súlyokat és időtartamokat. ■ Beszélgessünk a távolságokról olyan történetek kapcsán, mint a „Boriban kirándul”. ■ Mutassunk a gyerekeknek olyan képeket, melyeken szimmetria vagy érdekes minta látható, és beszéljünk ezekről.

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgassd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
<p>40-60+</p> <p>Korai tanulási célok</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Láthatóan kíváncsiak a formákra, megfigyelik és megbeszélnek, hogy azok miben hasonlítanak vagy különböznek egymástól. ■ Összefüggősen bizonyos formákat úgy, hogy felismerik a hasonlóságokat és az irányokat. ■ Kezdi használni a „térbeli” háromdimenziós és a „lapos” kétdimenziós formák geometriai elnevezését, és a formák leírására használt terminusokat. ■ Kiválasztanak egy megnevezett formát. ■ Láthatóan tudnak a szimmetriáról. ■ Helyzeti vagy irányt kifejező útbaigazítás alapján megtalálják valamilyen. ■ Hosszúság vagy magasság alapján rendezni tudnak két vagy három dolgot. ■ Rendezni tudnak két dolgot súly vagy térfogat alapján. ■ Összefüggősen a tárgycsoportokat a tárgyak számát képviselő számokkal. ■ Az ismerős tárgyakat hasonlóságuk és különbségeik szerint válogatják, választanak és megindokolják döntéseiket. ■ Elmondják a gyakorlati problémák megoldásait, építenek a tapasztalataikra, beszélnek az elképzeléseikről, módszereikről és választásaikról. ■ Ismerős tárgyak és gyakori formák segítségével hoznak létre új vagy már látott mintákat, építményeket. ■ Használják a hétköznapi időre vonatkozó kifejezéseket; rendszerezik és sorba rendezik az ismerős eseményeket, és nem szabványos egységgel, például homokórával mérnek rövidebb időtartamot. ■ Megszámolják, hány tárgy rendelkezik valamely tulajdonsággal, az eredményeket képeken, rajzokon vagy számokkal mutatják be. ■ Használják a mennyiségek összehasonlítására az olyan nyelvi kifejezéseket, mint a „nagyobb”, „kisebb”, „nehezebb” vagy „könnyebb”. ■ Beszéljenek az egyszerű mintákról, ismerjék fel és reprodukálják őket. ■ Használják az olyan kifejezéseket, mint a „kör” vagy a „nagyobb” a térbeli és a síkidomok alakjának és méreteinek leírására. ■ Használják a hétköznapi kifejezéseket térbeli helyzet leírására. ■ Fejlődő matematikai képzetek és módszereik segítségével oldjanak meg gyakorlati problémákat. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ A gyerekek formák iránti érdeklődését, ahogy megfigyelik azokat, például azt, hogy miben hasonlítanak vagy különböznek egymástól. ■ Hogyan párosítanak össze formákat a hasonlóságok vagy az irány felismerésével, például Marci egy romboldra néz és azt mondja: „Ez olyan, mint egy hajó”. Felel meg egy háromszöget, és azt mondja: „Ez nem olyan, ennek csak három sarka van.” ■ Hogyan választanak ki a gyerekek egy megnevezett formát egy konkrét célra. ■ Hogyan használják a pozíciót vagy irányt kifejező útmutatásokat, például „Meg kellett kerülni a parkot, és a boltok mellett jöttünk el.” ■ Hogyan rendeznek két dolgot hosszúság vagy magasság alapján, például ha összehasonlítják a kabátok cipzárájának a hosszát: „A te kabátodhoz ez túl hosszú.” ■ Hogyan azonosítanak, és milyen módszerekkel oldanak meg egy olyan matematikai-geometriai problémát, amelyben formák, tér vagy méretek vannak. ■ Hogyan használják a helyzet meghatározására vonatkozó nyelvet, például „Közel vagyok az út végéhez.” ■ Milyen szavakat használnak az összehasonlításra és a méretek leírására, például „nagyobb”, „kisebb”, „nehezebb” vagy „könnyebb”. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tegyük fel „buta” kérdéseket, például mutassunk egy apró dobozt, és kérdezzük meg, van-e benne bicikli. ■ Kukucsozzunk tárgyakkal: mutassuk meg őket apró részletekben különböző szögekből, és kérdezzük meg a gyerekeket, mi lehet az a forma, mi más lehetne még, és mi nem lehet. ■ Készítsünk könyveket a formákról, az időről és a méretről; a környezetben talált formákról; hosszú és rövid dolgokról; meghatározott hosszúságú dolgokról; mintákról, vagy nehezebb és könnyebb dolgok összehasonlításáról. ■ Legyünk robotok, és kérjünk utasítást a gyerekektől, hogy kell valahová eljutni. Azután legyünk ők a robotok, és adjuk mi az utasítást. ■ Ismertessük meg a gyerekekkel a „térbeli” háromdimenziós és a „lapos” kétdimenziós alakzatok geometriai nevét. ■ Gondoskodjunk róla, hogy a gyerekek használják a térbeli helyzetre vonatkozó hétköznapi szavakat, például amikor egy útvonalat követnek vagy a szabadtéri játékokon játszanak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Legyenek körülöttünk különböző dobozok és más anyagok, modellek, építmények, például kuckók készítéséhez, bent és a szabadban egyaránt. ■ Ugyanazt a formát mutassuk be különböző méretekben. ■ Alakítsunk ki olyan helyeket, például fűzősarkot vagy építőanyagot, ahol a gyerekek felfedezhetik a tárgyak tulajdonságait, mérhetnek súlyt és hosszúságot. ■ Tervezzünk olyan alkalmakat, amikor a gyerekek leírhatják és összevethetik a formákat, méreteket és távolságokat. ■ Legyenek olyan anyagok és felszerelések a közelünkben, amelyek segítségével a gyerekek megfigyelhetik és szóban, képeken vagy tárgyakkal leírhatják a bent, a szabadban vagy a napi tevékenységek során látott formákat. ■ Biztosítsunk a gyerekeknek sok természetes anyagot, amelyeket rendezgethetnek, összehasonlíthatnak és sorba rakhatnak.

4. A VILÁG MEGISMERÉSE

Elvárások:

A gyerekeket olyan tudáshoz, ismeretekhez és készségekhez kell hozzásegíteni, amelyekkel értelmezni tudják a világot. Tanulásukat támogatni kell olyan alkalmak megteremtésével, amikor egy sor eszközt biztonságosan használhatnak; természetes környezetükben és valós élethelyzetekben találkozhatnak állatokkal, emberekkel, növényekkel és tárgyakkal; a gyakorlatban „kísérletezhetnek”, és sokféle anyaggal dolgozhatnak.

A világ megismerése:

- A gyerekek felfedezés útján és számos forrás segítségével szereznek ismereteket a világról: családjuktól és barátaitól, a médiából és abból, amit látnak-hallanak.
- A gyerekeknek rendszeresen lehetőséget kell biztosítani arra, hogy tanuljanak a különböző életformákról, pontos információkat szerezzenek, és pozitív, elfogadó magatartást alakítsanak ki másokkal szemben.
- Segíteni kell a gyerekeknek abban, hogy megtanulják tisztelni és értékelni az embereket, elkerülni a félreértéseket és a másokkal szembeni negatív beállítódásokat, miközben ismereteik gazdagodnak a világ megismerése terén.
- A gyerekeknek tudásukat és készségeiket a gyakorlatban is alkalmazniuk kell. Ez növeli önértékelésüket hiszen maguk dönthetik el, mit vizsgáljanak meg, és hogyan lássanak hozzá.

HOGYAN TUDJA A GYEREKHÁZ HATÉKONYAN SEGÍTENI A FEJLŐDÉSNEK ÉS A TANULÁSNAK EZT A TERÜLETÉT?

Az alább felsorolt területekre kell különös figyelmet fordítani ahhoz, hogy minden gyerek számára megteremtjük a hatékony fejlődés és tanulás legjobb lehetőségét a világ megismerése terén.

Pozitív kapcsolatok:

- Használjuk a szülők és a gondozók tudását, hogy bővítsük a gyerekek világról szerzett tapasztalatait.
- Segítsünk a gyerekeknek, hogy felfedezzék és megismerjék a nemek közötti különbségeket, az etnikumok, nyelvek, vallások, sajátos oktatási igények és fogyatékoságok kérdéseit, és megkérdőjelezzék minden diszkriminatív hozzáállást.
- Biztosítsunk speciális, számukra is releváns tapasztalatokat és információkat az érzékszervi fogyatékosággal élő gyerekeknek, hogy újabb ismereteket szerezhessenek az őket körülvevő világról.

Támogató környezet:

- Teremtünk ingergazdag környezetet, ahol sok olyan tevékenységre nyílik alkalom, amelyek felkeltik a gyerekek érdeklődését és kíváncsiságát, bent és kint egyaránt.
- Használjuk ki a szabadtéri lehetőségeket a környéken is.
- Használjuk a megfelelő kifejezéseket: ha például a lepkebáb nevét helyesen használjuk, a gyerekek is élvezettel fogják ízlelgetni a szót.
- Tegyük fel átgondolt, szabatos, nyitott kérdéseket, például „Hogyan tudnánk...?”, vagy „Mi történne, ha...?”

Fejlődés és tanulás:

- Tervezzünk olyan közvetlen tapasztalaton alapuló tevékenységeket, amelyek ösztönözik a felfedezésre, a kísérletezésre, a megfigyelésre, a problémamegoldásra, az előrejelzésre, a kritikus gondolkodásra, a döntéshozásra és a témák megbeszélésére.
- Tanítsunk készségeket és ismereteket gyakorlati tevékenységek közben, például tanuljunk úgy a folyadékok és a szilárd anyagok tulajdonságairól, hogy csokoládét olvasztunk vagy tojást főzünk.
- Biztassuk a gyerekeket arra, hogy mondják el egymásnak, mire jutottak, például gondolkodjanak el további felfedezésekről, vagy meséljék el tapasztalataikat. Ilyenkor előadhatják tudásukat, elgondolkodhatnak rajta, és gyakorolhatják az új szókincset.
- Segítsünk a gyerekeknek mindenféle információs és kommunikációs eszköz, például a fényképezőgép, a fénymásoló, a CD-lejátszó, a magnó, a programozható játékok és persze a számítógép használatában.
- Mondjunk a gyerekeknek valós tényeket, amelyek megkérdőjelezzik a kulturális, etnikai, társadalmi és nemi sztereotípiákat.

Felfedezés és vizsgálódás

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgassd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Mozgásuk és érzékszerveik segítségével tárgyakra fókuszálnak, értik nyúlást és megragadják azokat. Megfigyelik a cselekvéseket és azok következményeit. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan használják a csecsemők az érzékeiket, amikor felfedezik például az arcunkat, a hajunkat vagy egy csörgőt. 	<ul style="list-style-type: none"> Adjunk a csecsemőknek lehetőséget arra, hogy felfedezzék a tárgyakat és az anyagokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Adjunk a csecsemőknek egy sor hétköznapi tárgyat, amit felfedezhetnek és vizsgálhatnak.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Amikor fel tudják húzni magukat álló helyzetbe és helyet tudnak váltogatni, kitérül számukra a felfedezés terepe. 	<ul style="list-style-type: none"> Mi érdekli a csecsemőket, hogyan vizsgálják a tárgyakat, miként bántanak velük. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyen lehetőség arra, hogy a gyerekek eldöntsék, mivel játszanak. 	<ul style="list-style-type: none"> Az anyagok és az eszközök legyenek változatosak és variálhatók, hogy a gyerekek sokféleképpen használhassák őket. Így tovább maradnak kíváncsiak, és újabb izgalmas felfedezések elé nézhetnek.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Vizsgálódásaik néha konkrét jelenségekre vagy folyamatokra irányulnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Mi az, amit a kisgyerekek újra meg újra megvizsgálunk, például elmélyednek abban, hogy kinyitnak és becsuknak valamit. 	<ul style="list-style-type: none"> Bátorítsuk a gyerekeket, amikor a mozgás és érzékelés útján újabb dolgokat fedeznek fel (szenzomotoros sémák kialakulása és megerősödése). 	<ul style="list-style-type: none"> Biztosítsunk olyan anyagokat, amelyek meghatározott szenzomotoros sémákat támogatnak, például eldobni való tárgyakat, ha egy kisgyerek a röppályát vizsgálja. Beszélgessünk a szülővel arról, hogy mi minden érdekli a gyereket, és hogyan lehet őt bátorítani további felfedezések megtételére.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Vizsgálódnak, játszanak és igyekeznek megérteni, amit tapasztalnak. Másoktól szereznek információkat az őket érdeklő kérdésekben. Érdekli őket, miért történnek a dolgok. 	<ul style="list-style-type: none"> Mit tesznek és mondanak a gyerekek, amikor valami érdekes felfedezést tapasztalnak. Milyen kérdéseket tesznek fel tapasztalataikkal kapcsolatban. 	<ul style="list-style-type: none"> Vegyük észre, hogy egy gyereknek felfedezésként szolgál például az is, amikor beleugrik egy pocsolóba. 	<ul style="list-style-type: none"> A szabadtéri területeket használjuk a környezet jelenségeinek megfigyelésére: például legyenek szélcsergők, zászlók, széltrekek kinn a kertben, amiken a szél irányát, erősségét meg tudjuk figyelni.
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> Kíváncsiak és érdeklődnek a tárgyak és élőlények tulajdonságai iránt. Elmesélik és beszélnek arról, amit látnak. Kíváncsiak arra, miért történnek és hogyan működnek a dolgok. Értik az ok-okozati összefüggéseket. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan vizsgálják a tárgyakat és az élőlényeket, hogy többet tudjanak meg róluk, például megfigyelik a növényeket és az állatokat, vagy észreveszik, hogy a tárgyak különböző anyagokból készülnek. 	<ul style="list-style-type: none"> Figyeljünk a gyerekek érdeklődésének jeleire, bátorítsuk és segítjük őket további kérdésekkel, beszélgetésekkel és vizsgálódásokkal. 	<ul style="list-style-type: none"> Tegyük lehetővé, hogy a dolgokat a gyerekek közelről is sokféleképpen megvizsgálhassák, például nagyítóval vagy fényképeken.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Észreveszik és kommentálja a jelenségeket. ■ Észleli a változást. ■ Szívesen magyarázza el ismereteiket másoknak és odaillő kérdéseket tesznek fel. ■ Átargyakatésanyagokaterzékléteik – tárgyhoz illő – használatával fejezzék fel. ■ Vizsgálják meg és állapítják meg a megfigyelt élőlények, tárgyak és események egyes tulajdonságait. ■ Alaposan figyelik meg a hasonlóságokat, különbségeket, mintázásokat és a változást. ■ Tegyenek fel kérdéseket arról, miért történnek és hogyan működnek a dolgok. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen változásokat és jelenségeket vesznek észre a gyerekek. ■ Azokat a helyzeteket, amikor a gyerekek azonosítják az élőlények vagy tárgyak tulajdonságait. ■ Hogyan tanulmányozzák a környezet dolgait, például kézbe vesznek valamit és közelről megvizsgálják. ■ Amikor a hétköznapi eseményeket kutatják, például azt, hogy miért áll meg a bicikli, ha behúzzuk a féket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Segítünk a gyerekeknek, hogy észrevegyék és megbeszéljék a körülöttük lévő mintázatokat, például a rácsokat, textilmintákat vagy építőelemeket. ■ Biztassuk őket arra, hogy kérdéseket tegyenek fel, és megoldásokat, válaszokat találjanak ki rájuk. ■ Vizsgáljuk meg az időbeli változásokat, például a növények növekedését, és a visszafordítható változásokat, például a jég olvadását. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Adjunk lehetőséget a megfigyeltek rögzítésére rajzban, írásban, modell készítésével vagy fényképen. ■ Legyen sokféle, különböző működési elvű vagy rendeltetésű anyag és tárgy a közeliünkben, amivel a gyerekek játszhatnak, például habverő, zseblámpa és más háztartási eszközök, csigák, építőszerszámok, mágno. ■ Biztassuk a gyerekeket arra, hogy találgassák, miért történnek meg, vagy hogyan működnek a dolgok.

Tervezés és készítés

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kezükkel és szájukkal fedezik fel a tárgyakat és az anyagokat. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen tárgyak érdeklik a csecsemőket, mi köti le figyelmüket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Beszéljünk a csecsemőknek az egyes tárgyakról és anyagokról, hívjuk fel a figyelmüket az olyan tulajdonságokra, mint a tapintásuk vagy hangzásuk. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Legyenek olyan tárgyak a közelben, amelyek lehetőséget adnak a kibabáknak a textúrák, formák és méretek felfedezésére.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kíváncsiak és érdeklődnek az olyan dolgok iránt, amelyeket felépítünk és ledőlnek, kinyílnak és becsukódnak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan bánnak a gyerekek az építőelemekkel, és hogyan rendezgetik őket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Közös játék közben beszéljünk arról, mitől borul le egy építmény, és mi az az egyensúly, pl. „Ha túl sok kockát tesztek erre az oldalra, leborul az egész”. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Legyen egy sor olyan eszköz a játékhoz, amelyek felkeltik a gyerekek érdeklődését az egyensúlyozás és az építkezés iránt.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Érdeklődnek a húzogatás és tologatás, kezdenek ők is építkezni. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen dolgokat szeretnek építeni, kinyitni és becsukni, húzni és tolni a kismegyerkeket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kommentáljuk, amit a kicsik csinálnak, magyarázzuk el például így: „Majdnem sikerült kinyitni, amikor azt a fogantyút meghúztad.” 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Biztosítsunk sokféle tárgyat, ami felébreszti a gyerekek kíváncsiságát, és gondoskodjunk arról, hogy biztonságban fedezhessék fel őket. ■ Legyenek sokféle kultúrát képviselő tárgyak, és biztassuk a szülőket arra, hogy hozzanak be otthonról a kultúrájukra jellemző és ismerős tárgyakat, hogy megmutathassuk őket.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kíváncsiak és szívesen kísérleteznek. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan tesznek felfedezéseket a gyerekek például azzal, hogy összegyűjtik mindenhol a párnákat, feltornyozzák őket, és ráugranak a halomra. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vegyük észre, hogy a gyerekek vizsgálódásai hasznatlannak tűnhetnek ugyan, de lehet, hogy valaki épp egy csodálatos felfedezés küszöbén áll, miközben gondosan egymás tetejére rak egyre több dolgot. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Építsünk a gyerekek érdeklődésére, és adjunk nekik annak megfelelő újabb eszközöket, hogy folytathassák és kiterjeszthessék a próbálkozásait.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgassd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Megvizsgálunk mindenféle építőanyagot. ■ Rájönnek, hogy az eszközöket valamilyen speciális célra lehet használni. ■ Építéskor összeillesztik az elemeket és megkeresik az egyensúlyi helyzeteket. ■ Kezdenek biztonságosan próbálkozní jó néhány eszközzel és technikával. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan használják a gyerekek az eszközöket, például lyukat vájnak a gyurmába egy pálcikával. ■ Hogyan kapcsolják össze a tapasztalataikat, és hogyan használják a tudásukat arra, hogy valamit megtervezzenek és elkészítsenek. ■ Hogyan ügyeskednek az eszközök használatában, és a feladathoz illő eszköz kiválasztásában. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Mutassuk meg a gyerekeknek, milyen eszközök valók a különböző anyagokhoz. ■ Bocsássunk rendelkezésükre egy sor építőanyagot, például mindenféle formákat, méreteket és kapcsolási módot tartalmazó építőkészleteket, és segítsünk nekik használni ezeket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Lássuk el a gyerekeket ötletekkel és ingerekkel: mutassunk fényképeket, könyveket, menjünk el valahová, és figyeljünk meg közelebről épületeket. ■ Adjunk nekik mindenféle eszközt, például ollót, lyukasztót, tűzőgépet, játéktúrét, ragasztóhengert, sodrófát, süteménykiszűrő formákat, kést, reszelőt, és biztassuk őket arra, hogy bányájanak velük körültekintően, és használják pontosan az elnevezésüket.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Valamilyen céllal építkeznek, sokféle alapanyagot használnak. ■ Hozzáértéssel és megfelelő módon használnak egyszerű eszközöket és technikákat. ■ Építsenek sokféle tárgyat felhasználva, válasszák ki a megfelelő eszközöket, és ha kell, munka közben változtatssanak a stratégiájukon. ■ Válasszák ki a használt anyagok formálásához, összeállításához és összekapcsolásához szükséges eszközöket és technikákat. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan készítenek a gyerekek tárgyakat, például kartontáskát olló, ragasztó, zsinór és lyukasztó használatával, hogy hazavigyenek bent ne valamit. ■ Hogyan építenek saját maguknak. ■ Hogyan döntenek el, hogy a tervük megfelel-e a célnak, és ha nem, hogyan módosítják a tervüket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Beszéljük meg a tervezés és a feladatok célját. ■ Tanítsuk meg az összeillesztést, a méretet, a vágást és az eldolgozás technikáit és ezek nevét. ■ Biztassuk a gyerekeket az értékelésre, segítsünk nekik a magyarázó szavak, a „hosszabb”, „rövidebb”, „könynyebb” használatában. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vegyük figyelembe a gyerekek élményeit, alkalmat adva tárgyak tervezésére és elkészítésére, például készítsék el a Csudatarisznyát a roma népmeséből. ■ Adjunk lehetőséget a gyerekeknek készségeik gyakorlására, egyszerű elgondolások kezdeményezésére és megtervezésére, valamint arra, hogy megtalálják saját megoldásaikat a tervezés és a megvalósítás során. ■ Biztossunk a gyerekek műhelyében valódi választási lehetőséget a technikák, anyagok és eszközök között.

Információ és kommunikációs eszközök

Hónap	Fejldési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Érdeklik őket az olyan játékok és eszközök, melyek gombnyomásra működnek. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen játékok és eszközök érdeklik a csecsemőket. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszéjük azokról a játékokról és jellemzőkről, amelyek érdeklik őket, például egy játék nyuszi lekonyuló füléről, vagy a korgó gyomru maciról. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyenek olyan játékok a közelben, amelyek felcsigázzák a csecsemők érdeklődését, például zenélő mobilok és felhúzó zenélő játékok.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Érdekldással fedezik fel a dolgokat, és néha megnyomnak egy alkatrészt vagy felemelnek egy kallantyút, hogy valamilyen hatást, például mozgást váltsanak ki, hantgot vagy új képeket csalogassanak elő. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan kezdik felfedezni a csecsemők a játékok és használati tárgyak műszaki oldalát, például megnyomnak egy gombot vagy eltolják az „ütőgre” tetején lévő reteszt. 	<ul style="list-style-type: none"> Osszuk meg a megfigyeléseinket a szülőkkel, hogy összehasonlíthassuk az észrevételeinket. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyenek strapabíró eszközök gombokkal, kulcsokkal, reteszekkel.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Érdeklik őket azok a játékok, melyeken gombok, kallantyúk, egyszerű mechanizmusok vannak, és néha már tudják működtetni is őket. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan fedezik fel a gyerekek, hogy lehet tolni, húzni, felemelni vagy megnyomni a játékszerek és háztartási berendezések egyes részeit. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszéjük a gyerekeknek ténykedésük hatásáról, miközben felfedezik a dolgok működését. 	<ul style="list-style-type: none"> Építsünk be a gyerekek játékába olyan technikai eszközöket, amelyeket felismernek, például a magnót, telefont.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Érdeklik őket az elektronikai tárgyak. Szívesen megtanulják néhány berendezés bekapcsolását és valamelyes használatát. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan használják a gyerekek a elektronikus hangszereket. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszéjük az elektronikai eszközökről, mit tudnak, mire valók, és hogyan kell biztonságosan használni őket. Engedjük meg a gyerekeknek, hogy lefénymásolják saját rajzaikat. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyenek játékokhoz használható biztonságos eszközeink: pl. zseblámpák, tranzisztoros rádiók vagy karaoke gépek.
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> Tudják működtetni az egyszerű berendezéseket. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen készségekre tesznek szert a gyerekek, miközben megismerik az egyszerű berendezéseket, például megtanulnak tekerni vagy elfordítani egy gombot. 	<ul style="list-style-type: none"> Hívjuk fel a gyerekek figyelmét a látott vagy felhőtt felügyelet mellett használt információs technikai berendezések részre. 	<ul style="list-style-type: none"> Amikor a környéken sétálunk, kérjük meg a gyerekeket, hogy nyomják meg a gombot a gyalogátkelőnél, vagy mondják be a kaputelefonba, hogy megjött a csoport a sétából.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> Egyszerű programot tudnak használni a számítógépen. Az információs technikai berendezésekkel egyszerű műveleteket végeznek, például csatornát váltanak a távirányítóval. Egérrel és billentyűzettel használják az életkoruknak megfelelő szoftvert. Tanulmányozzák a hétköznapi technikat, derítsék ki, mire valók. Használják a tanúshoz az információs technikai eszközöket és a programozható játékokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan igazodnak el a gyerekek a technika használatában, például amikor közvetlenül bebillentyűznek egy telefonszámot. 	<ul style="list-style-type: none"> Tanítsuk meg és bátorítsuk a gyerekeket arra, hogy különböző ikonokra kattintva idézzenek elő eseményeket a számítógépes programban. Biztosítsuk valamennyi információs technikai berendezés biztonságos használatát, és végezzük el a megfelelő kockázatértékelést. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyen a Gyerekházban programozható játék és információs-kommunikációs technikát alkalmazó berendezés, például számítógép.

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Számítanak az ismétlődő hangokra, látványokra és akciókra. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen hangok, látványok és történések érdeklik a kisbabákat, például egy cumisüveg látványa vagy a fürdővíz csobogása. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Beszéljünk arról, amit csinálunk, miközben az ételt vagy a fürdőt készítjük elő. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Legyenek a rendszeres tevékenységekhez kapcsolódó tárgyakról képeink vagy fényképeink.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Megismerik és élvezik a napi ritmuset, például a felkelés idejét, az étkezéseket, a pelenkázást, és a lefekvést. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan várják a gyerekek a napi eseményeket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nézegetszünk olyan képeket, amelyeken a csecsemők esznek, alszanak, fürdenek vagy játszanak, és beszéljünk róluk. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kérdezzük ki a szülőket, a csecsemők napjának fontos eseményeiről, és arról, hogy hogyan beszélnek ezekről, például a „tente” lefekvés, és „hamma” a vacsora.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Összekapcsolnak egy eseményt a napi tevékenységekkel. ■ Kezdi megérteni, hogy a dolgok „most” is történhetnek. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Azokat a cselekvéseket, amelyekből látják, hogy a kisgyerekek értik az események sorrendjét, például az öltöztöbement, ha azt mondjuk, hogy ki fogunk menni. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Adjuk a kicsik tudtára, hogy értjük a szokásaikat. Beszéljük meg részletesen, mit csinálunk, miközben előkészülünk egy új tevékenységre. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Gyűjtünk olyan történeteket, mondákat, amelyek a napi rutinesemények sorrendjéről szólnak, például: „Süssünk, süssünk valamit”.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Felismerik a saját életüknek és a mások életének néhány különleges pillanatát. ■ Értene valamennyit a közvetlen múltira és jövőre vonatkozó beszédéből, például azt, hogy „előtte”, „később” vagy „nemsokára”. ■ Számítanak a konkrét időhöz kötött eseményekre, például az étkezésekre vagy a hazamenetelre. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan beszélnek a gyerekek az otthon és a Gyerekházban megélt különleges eseményekről. ■ Hogyan adják jelét annak, hogy egyre jobban értik, mi a múlt, például ismerik a helyeket, ahol jártak, és az embereket, akiket láttak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Fényképes naplóval örököstük meg a különleges alkalmakat. ■ Használjuk az olyan időre vonatkozó kifejezéseket, mint a „tegnap”, „holnap”, „jövő héten”. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Teremtünk alkalmat a gyerekeknek, hogy szerepjáték közben végigcsináljanak egy napi feladatot, például fectessék le a „kisbabát”.

Hónap	Fejldési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Emlékeznek a megélt fontos eseményekre, és beszélnek róluk. ■ Érdeklődnek a számukra fontos emberek élete iránt. ■ Beszélnek a múltbeli és jövőbeli eseményekről. ■ Kezdik megérteni a növekedést, az elmúlt, az időbeli változásokat. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan emlékeznek a gyerekek egy fontos eseményre, hogyan mesélik el például azt, hogy egy sünt találtak a kertben. ■ Hogyan hasonlítják össze azt, amit most tudnak azzal, amit kisebb korukban tudtak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Érdeklődünk a gyerekek élete és élményei felől, és beszélünk róluk. ■ Használjuk a beszélgetésekben az idővel kapcsolatos szavakat, és biztossá tesszük a gyerekeket is arra, hogy használják az olyan kifejezéseket, mint a „múlt”, a „most” vagy az „azután”. ■ Biztassuk őket arra, hogy beszéljék meg az ismerős személyek, például a család-juk életének fontos eseményeit. ■ Készítsünk füzeteket a különböző helyszíneken történt eseményekről, például a nyári vásárról, a mászóka építéséről, a bevásárló körútról vagy egy ünnepről. ■ Biztassuk a gyerekeket, hogy játsszák el életük eseményeit. ■ Figyeljük meg a környezet változásait, például az évszakokon keresztül, vagy ahogy egy épület bővítését befejezik. 	<p>Tervezzünk olyan alkalmakat, amikor a gyerekek megbeszélhetik a megélt eseményeket, például, hogy mit csináltak a hétvégén, vagy mit történt, amikor ki kellett vetetni egy szálkát a kezükből.</p>
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kezdenek különbséget tenni a múlt és a jelen között. ■ Használják az időre vonatkozó kifejezéseket beszélgetés közben. ■ Tudnak az évszakokról és azok rendszerezéséről. ■ Rövid távú terveket készítenek. ■ Ismerjék a múlt és a jelen eseményeit a saját életükben, a családjuk és más ismerős emberek életében. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan hivatkoznak a gyerekek a múltbeli eseményekre, például hogy milyen régen voltak utoljára a vásárbán. ■ Hogyan hasonlítják össze saját élményeiket másokéval, például saját játékaikat és játéktárgyaikat nagyszüleik játékaival és játéktárgyaival. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Rendezzük sorba az eseményeket, például a gyerekek fényképeit a születésüktől kezdve. ■ Használjunk olyan történeteket, amelyek bevezetik az idő és a múltbeli emberek képzetét. ■ Biztassuk a gyerekeket arra, hogy beszélgetés közben kérdezzenek egymás életének eseményeiről, és szerepjátékkal fedezzék fel ezeket az élményeket. ■ Hasonlítsuk össze különböző korok tárgyait, például a kerti szerszámokat és a háztartási eszközöket. ■ Minden alkalmat ragadjunk meg, hogy kifejezzük a gyerekek múltjának értékességét. Vonjuk be a családokat, osszuk meg velük az emlékeket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tervezzünk hosszabb távú megfigyeléseket, például vesszünk magunkat, vagy keltsünk tojásokat. ■ Adjunk a gyerekeknek anyagokat, például régi és új fényképeket, amelyek összehasonlíthatnak. ■ Az évszakokról szóló megfigyeléseknél építsünk a helyi közösségre. Pillantsunk bele a helyi gazdaságunk munkájába, ismerjük meg tudásukat, szakértelmüket.

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Kéz- és lábmozdulatokkal, és gurulva fedezik fel maguk körül a teret. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen mozdulatokat tesznek a kisbabák, miközben felfedezik a környezetüket. 	<ul style="list-style-type: none"> Ösztönözzük a csecsemőket mozgásra interakcióinkkal, például érintsük meg az ujjait vagy lábujjait, és mutassuk, hogy örülünk, ha rugdalóznak vagy hadondásznak. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyenek olyan helyek, ahol a csecsemők különböző nézetekből láthatják környezetüket.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Szeretik a szabadban megfigyelni, mit csinálnak az állatok, emberek és járművek. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan fedezik fel a csecsemők a teret, a tárgyakat és a környezet jellemzőit. 	<ul style="list-style-type: none"> Hívjuk fel a figyelmet azokra a dolgokra, amelyek az érdeklődést ösztökélik, például egy építkezés. 	<ul style="list-style-type: none"> Tegyük ki képeket a gyerekek kedvenc helyeiről és beszéljünk róluk.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Kíváncsiak a környezetükre. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan reagálnak a környezetükben lévő látványokra, hangokra, illatokra, és mit szeretnek a kinti játékokban. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztassuk a kisgyerekeket arra, hogy fedezék fel a pocolyakat, a fákat és a fűt, a beton vagy a kavicsos ösvény felületét. 	<ul style="list-style-type: none"> Menjünk ki a szabadba, hogy a gyerekek felfedezhessék a környezet jellemzőit, például egy buckát, egy ösvényt vagy egy kőfalat.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Élvezettel játszanak kis játékokkal, készülékekkel, például gazdasági szereleműhellyel, vasúttal. 	<ul style="list-style-type: none"> Mit mondanak a gyerekek a környezetükről. 	<ul style="list-style-type: none"> Meséljünk távoli helyekről és utazásokról. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyenek mesés és ismeretterjesztő könyvek érdekes helyszínekről, például az állatkertről vagy a strandról, hogy továbbbásozhassuk a valódi helyeken tett látogatásokat.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-60 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Érdéklődik a világ, amelyben élnek. ■ Megjegyzéseket tesznek és kérdeznak a lakókörnyezetükről és a természetéről. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ A gyerekek érdeklődését a séta közben látottak iránt. ■ Milyen kérdéseket tesznek fel az épített környezet jellegzetességeiről, például az útjelző táblákról. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Keltsük fel érdeklődésüket a Gyerekház környezete és a közvetlen környezetük jellegzetességei iránt, például látogassunk el a boltokba vagy egy parkba. ■ Vezessük be azt a szókincset, amellyel a gyerekek mesélhetnek és kérdéseket tehetnek fel a megfigyeléseikről. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tervezzünk látogatásokat a környékre. ■ Legyenek olyan játékok, készleteink, térképeink, amikből a gyerekek alkothatnak maguknak saját „világot”.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Észreveszik a helyi környezet sajátosságait. ■ Figyeljék meg, fürkészzék ki és nevezzék meg a lakóhelyük és a természet világának jellegzetességeit. ■ Tanulmányozzák környezetüket, és beszéljenek azokról a jellemzőiről, amelyek tetszenek, vagy nem tetszenek nekik. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan beszélnek a gyerekek az őket körülvevő világ különféle jellemzőiről, például azoknak az épületeknek vagy tereknek a méretéről, formájáról vagy használatáról, amelyeket a boltba menet észrevesznek. ■ Hogyan kötik össze a fényképeket a környéken található helyekkel, és hogyan találják meg az utat például a helyi bolttól a Gyerekházba. ■ Hogyan beszélnek a gyerekek a környezetről és annak minőségéről, például amikor arról esik szó, hogy a virágágyások szebbé teszik a környezetet, a szeméttől viszont rendetlen lesz. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Használjuk a megfelelő szavakat, például „város”, „falu”, „út”, „ösvény”, „ház”, „lakás”, „templom”, hogy a gyerekek jobban megérték, amit megfigyeltek. ■ Bátorítsuk a gyerekeket, hogy tanuljanak környezetükről az emberekkel beszélgetve, vizsgáljunk meg fényképeket és egyszerű térképeket, és tegyenek látogatásokat a környéken. ■ Biztassuk őket arra, hogy nyilvánítsanak véleményét a természetes és az épített környezetről, és adjunk nekik lehetőséget arra, hogy meghallgassanak különböző álláspontokat a környezet minőségéről. ■ Gondoskodjunk arról, hogy minden gyerekeknek lehetősége legyen kifejezni magát, és megtanulni a környezethez kapcsolódó szavakat. ■ Biztassuk a gyerekeket olyan szavak használatára, amelyek segítenek kifejezni véleményüket, például „forgalmas”, „csendes”, „szennyezett”. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Meséljünk olyan történeteket, amelyek segítenek a gyerekeknek képet alkotni különböző helyekről. ■ Biztosítsunk megfelelő ingereket és anyagokat, hogy a gyerekek egyszerű térképeket, rajzokat, festményeket és modelleket készíthessenek arról, hogyan látják az ismert vagy a kitalált tájukat. ■ Adjunk lehetőséget a gyerekeknek arra, hogy praktikus, vonzó környezetet tervezzenek, például gondozzák a virágágyásokat, vagy elrendezzék a kerti bútorokat.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Elszántan koncentrálnak az arcokra, és élvezik az interakciókat. ■ Kötődést alakítanak ki a számukra fontos személyekkel 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan reagálnak a kisbabák a figyelemünkre. ■ Milyen kötődéseket alakítanak ki a kisbabák a számukra fontos személyekhez. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ismerjük meg a kisbabák különleges tulajdonságait és preferenciáit. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Készítsünk közös fotót a kisbabáról és édesanyjáról.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Felismerik a megkülönböztetett embereket, például a családtagjaikat, a barátokat vagy a saját gondozójukat. ■ Érdeklődnek a körülöttük zajló társasági élet. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hányféle módon reagálnak a csecsemők, és hogyan kommunikálnak a felnőttekkel és a többi gyerekkel. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Fejlesszük a csecsemők öntudatát, ugyanakkor éreztessük velük, hogy a csoporthoz tartoznak, például mondjuk nekik, hogy „Ez itt Misi pohara, és Gábornak, Heninek és Pannának is van pohara.” 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Gyűjtsünk és osszunk meg a többiekkel olyan történeteket és dalokat, amelyeket a szülők otthon mesélnek-énekelnek a gyerekeknek.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kíváncsiak az emberekre és érdeklik őket a róluk és családjukról szóló történetek. ■ Évezik a róluk, családjukról és más emberekről szóló történeteket. ■ Szeretnek más gyerekek mellett játszani. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen kérdéseket tesznek fel a gyerekek például a bőrszín és a haj különbségeiről és a barátaikról. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Beszélgessünk a gyerekekkel az életükben szereplő megkülönböztetett személyekről. ■ Beszéljünk a gyerekekkel arról, hogy a különféle bőrszínű emberek mind értékesek 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Adjunk lehetőséget arra, hogy a gyerekek más gyerekekkel, látogatókkal és felnőttekkel beszélgessenek.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Érdeklődnek a többiek és a családjuk. ■ Tudnak saját szűkebb családjukról és a rokonságról. ■ Már vannak saját barátaik. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan játszanak, milyen társasági életet élnek a gyerekek, és hogyan beszélnek a családi életéről. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Biztassuk a gyerekeket arra, hogy a szerepjáték során játsszanak el különböző szerepeket. ■ Támogassuk a gyerekek barátságait azzal, hogy a tulajdonságaikról beszélünk, például hogy kedvesek vagy vidámak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Adjunk a gyerekeknek plüss játékot, amelyet felváltva hazavihetnek éjszakára. Beszélgessünk a gyerekekkel arról, mit csínt a játékokon ezen a kirándulásokon.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgassd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kinyilvánítják érzéseiket valamilyen fontos, személyes eseményről. ■ Elmesélik a fontos eseményeket a családnak vagy a barátoknak. ■ Élvezik a kortársakkal folytatott fantáziájátukat vagy szerepjátékot. ■ Érdeklődnek a különböző foglalkozások és életmódok iránt. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan tudnak a gyerekek reagálni egy fontos eseményre, például egy baba születésére vagy egy háziállat elpusztulására. ■ Hogyan idéznek fel különleges eseményeket, például azt, hogy esküvőn voltak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Használjuk az érzelmeket kifejező szavakat, például „szomorú”, „vidám”, „mérges” és „magányos” az olyan beszélgetések közben, ahol a gyerekek a különleges eseményekkel kapcsolatos érzéseikről. ■ A csoportfoglalkozásokon osszák meg egymással az életük eseményeit. ■ Figyeljünk nagyon, és kérdéseinkből látszon, hogy tiszteljük a gyerekek egyéni hozzászólásait. ■ Magyarazzuk el a gyerekeknek a különleges események jelentőségét. ■ Látogassunk meg munkahelyeket (pl. pékséget), és hívjuk meg a közösségekben dolgozó embereket, hogy beszéljenek a gyerekeknek a feladatukról. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ittassunk be olyan alkalmakat, amikor meghallgatjuk a gyerekek beszámolóját a fontos eseményekről, hagyjunk nekik időt, hogy megfogalmazhassák gondolataikat, és segítségükkel érzéseiket kifejezhessék. ■ Mutassuk meg, hogyan őrizhetjük meg a fontos események emlékét, például készítsünk könyvet, gyűjtsünk képeket, készítsünk magnófelvételt, rajzoljunk vagy írjunk. ■ Kérjük meg azokat a gyerekeket és családokat, akik éltek más településen, esetleg más országban, hogy hozzanak be fényképeket és tárgyakat az ottani környezetükről.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tudnak mások kultúrájáról és hitéről. ■ Érzik, hogy saját közösségükhöz és lakóhelyükhöz tartoznak. ■ Kedzük megismerni a saját kultúrájukat és hitüket, és a többiek kultúráját és hitét is. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan érdeklődnek a gyerekek sokféle kultúra meséi, zenéje és táncai iránt. ■ Hogyan beszélnek barátaik szokásairól és hitéről. ■ Hogyan állnak hozzá a gyerekek a bőrszín különbségeihez. ■ Hogyan reagálnak a gyerekek ha számukra ismeretlen életstílussal találkoznak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vezessük be a gyerekeket sokféle kultúrába és vallásba, meséljünk, hallgassunk zenét, táncoljunk és kóstoljunk meg több kultúra ételeit. Használjunk a szerepjáték során olyan eszközöket, például ruhákat, szimbólumokat, gyermekjátékokat és játékokat, amelyek többféle kultúrát képviselnek. ■ Bővítsük a gyerekek tudását a Gyereklétre vonatkozó kultúrákról, és további kultúrák képeivel, videókkal, DVD-kkel és fényképekkel; hallgassunk egyszerű történeteket különböző nyelveken; vegyünk kézbe tárgyakat; hívjunk meg vendégeket több vallás és etnikum képviselői közül, és látogassunk meg helyi templomokat és kulturális központokat. ■ A már kialakult kulturális vélekedésekkel és sztereotípiákkal a foglalkozáson száljunk szembe. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Adjunk a gyerekeknek ízelítőt többféle kultúra ételeiből, például kóstoljunk meg egy hagyományos ukrán fogást. ■ Legyenek olyan könyvek, amelyek sokféle nyelvet, ruházatot és szokást bemutatnak. ■ A csoportos foglalkozásokon használjuk a megfelelő eszközöket arra, hogy a gyerekek elsajátíthassák a tőlük különböző emberek iránti pozitív beállítódásokat és viselkedésmódokat. ■ Mutassunk a valóságot tükröző fényképeket a világ azon részéről, amelyekről általános sztereotípiák élnek, és amelyeket kevésbé ismerünk (pl. Afrika).

5. TESTI FEJLŐDÉS

Elvárások:

A csecsemők és kisgyerekek testi fejlődését elő kell segítenünk olyan helyzetek megteremtésével, amelyek lehetőséget adnak aktivitásra és interakciókra, koordinációs képességeik, kontrolljuk, kéz ügyességük és mozgásuk fejlesztésére. Segíteni kell őket abban, hogy valamennyi érzéküket használják, amikor az őket körülvevő világról tanulnak, és kapcsolatot teremtenek az új információk és a már megszerzett ismeretek között. Támogatnunk kell őket abban, hogy megértsék a testmozgás fontosságát, és egészségesen táplálkozzanak.

A gyerekek testi fejlődése:

- A csecsemők és a kisgyerekek aktivitásukon keresztül tanulnak a világról, és testi fejlődésük a fejlődés és tanulás valamennyi területének egységében történik.
- A testi fejlődés révén a gyerekek magabiztossá válhatnak abban, amire fizikailag képesek.
- A testi fejlődés révén a gyerekek élvezhetik az egészség és az aktivitás pozitív hatásait.
- A testi fejlődés segít a gyerekeknek a jóllét érzetének megteremtésében.
- Ha a csecsemők és a gyerekek egészségesek a korai időszakban, egész életük során könnyebb lesz megőrizniük egészségüket és jóllétüket. Fontos, hogy a gyerekek egészséges szokásokat alakítsanak ki, amikor először tanulnak az ételekről és a mozgásról. Ha életük első éveiben megfelelő súlygyarapodással növekednek, később könnyebben megelőzhetik a kóros elhízást.

HOGYAN TUDJA A GYEREKHÁZ HATÉKONYAN SEGÍTENI A FEJLŐDÉSNEK ÉS A TANULÁSNAK EZT A TERÜLETÉT?

Az alább felsorolt területekre kell különös figyelmet fordítanunk ahhoz, hogy minden gyereknek a legjobb esélyt biztosítsuk a hatékony testi fejlődéshez és tanuláshoz:

Pozitív kapcsolatok:

- Alakítsunk ki kellő önbizalmat a gyerekekben ahhoz, hogy játék közben kezelhető kockázatot vállaljanak.
- Motiváljuk a gyerekeket az aktivitásra, és dicsérettel, bátorítással, játékokkal és megfelelő útmutatással segítsük mozgásos készségeik fejlődését.
- Vegyük észre és értékeljük a gyerekek természetes és spontán mozdulatait, amelyek révén a testükről tanulnak, és felfedezik az érzeteket, például az egyensúlyt.
- Szánjunk időt arra, hogy a gyerekekkel megértsük, hogyan járul hozzá a testmozgás, az evés, az alvás és a tisztálkodás az egészség megőrzéséhez.

Támogató környezet:

- Biztosítsunk elegendő érdekes felszerelést és eszközt, amelyek kihívást jelentenek a gyerekeknek, és sokféleképpen használhatók, vagy az egyes készségek fejlesztését szolgálják.
- Legyen az energikus játékhoz elég hely bent és a szabadban is.
- Legyen idő és alkalom arra, hogy a testi fogyatékkal élő vagy mozgásukban korlátozott gyerekek megfelelő specialisták, például gyógytornászok segítségével fejleszthessék testi készségeiket.
- Szükség esetén vonjunk be további felnőtteket az egyéni támogatásba és az önállóbb fizikai aktivitás segítésébe

Fejlődés és tanulás:

- Tervezzünk olyan tevékenységeket, amelyek fizikai kihívást jelentenek, és sok lehetőséget biztosítanak a testmozgásra.
- Adjunk a gyerekeknek időt a különböző eszközök használatára, hogy kitartóan gyakorolhassanak, próbálgathassák új és meglévő készségeiket, és tanulhassanak a hibáikból.
- Mozgás közben ismertessük meg a gyerekeket a megfelelő szókinccsel.
- Az étkezéseket használjuk a társas készségek fejlesztésére, és közben élvezzük az ételleket, és mutassunk rá, mennyire fontos az egészséges ételek választása.

Mozgás és tér

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kézüket és lábukat mozgatják, fokozatosan egyre jobban uradják mozgulataikat. ■ A mozgás és az érzékszervi felfedezés révén létesítenek kapcsolatot közvetlen környezetükkel. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan teszik meg a csecsemők első felfedezéseiket testmozgáson keresztül. ■ Milyen fizikai készségeket használnak a kisbabák, hogy kapcsolatba lépjenek az emberekkel és a tárgyakkal. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tegyük lehetővé, hogy a csecsemők szabadon nyújtózkodhassanak a hátukon és a hátukon. ■ Biztassuk a csecsemőket a körülöttük lévő tér felfedezésére úgy, hogy érdekes dolgokat, például zizegő papírt, vagy könnyű, puha anyagot teszünk melléjük. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Legyenek olyan jól tervezett terek a szobában és a szabadban, ahol a lehető legnagyobb hely díl a csecsemők rendelkezésére a mozgáshoz, forgáshoz, nyújtózáshoz és a környezet biztonságos felfedezéséhez. ■ Biztosítsunk olyan eszközöket, amelyek érintésre mozognak vagy hangot adnak, hogy ösztönözzük a csecsemőket karjuk és lábuk nyújtóztatására.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Erős, szándékos mozdulatokat tesznek, gyakran elmozdulnak abból a helyzettől, ahogy letették őket. ■ Növekvő mozgékonyágukat arra használják, hogy kapcsolatba lépjenek a játékokkal, tárgyakkal és emberekkel. ■ Élvezik a szabadságot és a perspektívaváltásokat, amelyeket az álló helyzet és a járás lehetővé tesz. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan koordinálják a kisbabák mozgásukat, ahogy lábon, fenéken, hátán, hason és négykézláb bejárják a teret. ■ Hogyan szeretnek a csecsemők mozogni. ■ Miért nyúlnak és mivel játszanak szívesen a csecsemők, és milyen készségeket fejlesztenek ki, például felhúzzák magukat álló helyzetbe és járnak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vonjuk be a csecsemőket mindenféle fizikai élménybe, például ugráknak, görögjenek, ringatozhatnak és fröcsköljenek, bent és a szabadban. ■ Ösztönözzük őket arra, hogy fogják meg, nyomják össze és dobják el a tárgyakat. ■ Hívjuk fel figyelmüket a többi csecsemő és gyerek jövés-menésére körülöttük. ■ Támogassuk és erősítsük a gyerekek késztetését arra, hogy felálljanak és járnak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Legyenek a környezetükben olyan újdonságok, amelyek az összes érzékük használatára és mozgásra ösztönzik a csecsemőket, bent és a szabadban. ■ Legyenek alacsony berendezések, hogy fel tudjanak húzózkodni álló helyzetbe. ■ Legyenek alagutak, csúszdák és alacsony lépcsők, amelyek ösztönzik és új feladat elé állítják a totyogókat. ■ Legyenek a játékok könnyen hozzáférhetőek számukra. ■ Tervezzünk olyan teret, ahol szabadon mozoghatnak.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Biológiai késztetésük van arra, hogy mozogjanak és fejlesszék fizikai készségeiket. ■ Cselekvéssel és hangokkal fejezik ki magukat. ■ Felcsigázza őket egyre nagyobb mozgékonyáguk, és saját maguk számára is egyre nehezebb célokat tűznek ki. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan juttatják kifejezésre a kisgyerekek egész testükkel mozgogva izgatottságukat, érdeklődésüket, jókedvüket vagy mérgüket. ■ Melyik szenzoros élményt élvezik, például a görgést, a forgást, a ringatózást vagy a felnőttekkel való testi kontaktust. ■ Hogyan fejlesztik készségeiket, kuszva, mászva, járás közben vagy dobálózva. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Biztassuk önállóságra a kisgyerekeket, miközben felfedezik az egyes, sémáknak is nevezett mozgásmintázatokat. ■ Hallgassunk zenét, hogy a ritmikus mozgás is elősegítse a felfedezéseket. ■ Ne feledjük, hogy a kisgyerekek lendületesek, és gondoskodjunk arról, hogy a tér tágas legyen, és alkalmas a gyors és néha kiszámíthatatlan mozgásokra. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ A testi fogyatékkal élő kisgyerekeknek biztossunk könnyen használható és egyéni szükségleteiknek megfelelő segédeszközöket. ■ Történetekkel ösztönözzük a gyerekeket, hogy gondolkodjanak el a saját mozgásukról. ■ Legyenek változatos elrendezésben játékok és puha játszószerűk, amelyek kúszásra, bukfeneczésre, gurulásra és másra ösztönözik őket.

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
22-36	<ul style="list-style-type: none"> ■ Fokozatosan uralmat nyernek az egész testük felett, és ügyesen navigálnak a körülöttük lévő térben. ■ Sokat és szabadon mozognak. – Gesztusokkal, mozgással reagálnak a zenére és a történetekre. ■ Képesek szándékosan megállni. ■ Szándékos mozdulatok kivitelezése közben testük felett uralmat gyakorolnak. ■ Sokféle mozdulatot kombinálnak és ismételnek. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen újabb készségeket sajátítanak el a gyerekek, például ugranak, labdát rúgnak, és egy lábon egyensúlyoznak. ■ Milyen mozgásokat választanak és hogyan kísérleteznek a mozgással és az egyensúllyal: fejfel-lefelé fordulnak, kúsznak vagy gurulnak. ■ Hogyan reagálnak testükkel az ingerekre, például arra, ha repülőgép halad el a fejük fölött. ■ Hogyan reagálnak a különféle zenékre. ■ Hogyan próbálják utánozni a mozgásokat és megismételni a már elsajátított készségeket. ■ Hogyan kapcsolják össze a mozdulatokat, például a futást, a megállást, az ugrást, a mászást és a fordulást. ■ Hogyan használják testüket a kreatív önkifejezésre. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tartsuk szem előtt, hogy a gyerekek csak rövid ideig tudnak nagyon energikusak lenni, és időnként pihenésre, lazításra van szükségük. ■ Biztassuk és segítsük őket, hogy kitartóan gyakoroljanak egy-egy készséget. ■ Értékeljük a gyerekek által választott mozgásformákat. ■ Biztosítsunk nekik minél több lehetőséget arra, hogy a szoba és a kinti játszótér között mozogjanak. ■ Beszéljünk velük a mozdulataikról, és segítsünk, hogy új mozgásformákat fedezzenek fel, például tekergözve, csúszva vagy csavarodva haladjanak a földön, mint egy kígyó. ■ Biztassuk a gyerekeket arra, hogy mozgás közben használják sok testrészüket, és hajtsanak végre bizonyos mozdulatokat gyorsabban, lassabban vagy lábujjhegyen is. ■ Ösztönözzük a test megfeszítésével járó mozgásokat, például a nyújtást, nyújtózást, hajlítást, csavarást és fordulást. ■ Mindig figyeljünk a gyerekek biztonságára, különösen arra, nehogy túlfeszítsék az izmaikat. ■ Ismertessük meg őket a térbeli viszonyokat kifejező szavakkal, például „között”, „keresztül”, „fölött”. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Legyen sok olyan nagy játzófelszerelés, amelyet többféleképpen lehet használni, például dobozok, létrák, bakok és hordók. ■ Ittassunk be olyan időszakokat, amikor a gyerekek kísérletezhetnek a berendezéssel és gyakorolhatják készségeiket. ■ Mérjük fel a kockázatokat, és alakítsunk ki olyan biztonságos tereket, ahol a gyerekek szabadon mozoghatnak. Bizonyos tevékenységekhez jelöljünk ki „zónákat”, és beszéljünk a gyerekeknek és a szülőknek a biztonságról. ■ Gondoljunk az egyéni fejlődésre is, és engedjük, hogy a gyerekek elmélyüljenek valamiben. Adjunk időt a felfedezésre és arra, hogy a választott mozgásokat gyakorolhassák. ■ Teremtünk lehetőséget valós és szerepjáték-helyzetekben arra, hogy útvonalakat alakítsanak ki, például úthálózatot tervezzenek, „hazatolják a babakocsit” az otthon-sarokba, vagy „kirándulni menjenek”. ■ Legyen CD-lejátszónk és kazettás magnók, legyenek kendőink, és hangszereink, hogy a gyerekek spontán módon reagálhassanak a zenére. ■ Tervezzünk olyan tevékenységeket, amelyekben mozognak és megállnak, például zene hallgatása közben.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> Sokféleképpen mozognak: szabadon, örömmel és magabiztosan. Például csoszognak, görögnek, kúsznak, sétálnak, futnak, ugrándoznak, szökdecselek, csúszkálnak. Mozgással fejezik ki az érzéseiket. Sikeresen navigálnak a térben, amikor versenyeznek vagy kergetőznek a többiekkel. Sebességet vagy irányt változtatnak, hogy kikerüljék az akadályokat. Felülnek, felállnak és különböző testrészeiken egyensúlyoznak. Megfelelő belső kontrollal rendelkeznek ahhoz, hogy egy testtartást vagy stabil testhelyzetet megtartsanak. Toló és húzó mozdulatokkal működtetni tudnak berendezéseket. Váltott lábbal mennek fel a lépcsőn vagy a mászóknak. Tartani tudnak egy útvonalat, ha sétálnak, futnak, vagy keresek széket vagy más mozgást segítő berendezést használni, mind bent, mind a szabadban. Testük nagyságát összevetik a rendelkezésre álló terekkel: kis helyekre bújnak be, megküzdnek a nyílásokkal és akadályokkal. Tiszteletben tartják a többi gyerek személyes terét, amikor közöttük játszanak. Kitartóan próbálkoznak, amikor valamilyen új készséget tanulnak. Együtt találnak ki és végeznek el feladatokat, olyanokat is, melyekben szabályokat kell elfogadni. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen lelkesen mozognak a gyerekek, hogyan használják spontán táncban a karjukat és a lábukat, vagy rázzák a testüket a zene ütemére, amikor szomorúak, boldogok vagy izgatottak. Hogyan válnak a gyerekek egyre magabiztosabbá abban, amit tudnak, és mennyire élvezik a fizikai aktivitást. A gyerekek taktikáit, ahogy elkerülik, hogy egymásnak és a tárgyaknak ütközzenek, miközben keresztl-kasul bejárlják a teret. Hogyan fejlődnek a gyerekek készségei, felfedező és kísérletező vagy ismétlődő jellegűek-e, és készen állnak-e az újabb kihívásra. Az új dolgok kipróbálására és egy készség kitartó gyakorlására tett erőfeszítéseiket. Milyen ötleteik vannak a gyerekeknek arra, hogy „jól” csinálják a dolgokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Tanítsuk meg a gyerekeknek, hogyan vigyázzanak magukra, például gyakoroljuk velük, hogy gyorsan reagáljanak jelzésekre, vizuális jelekre és zenei hangokra. Biztassuk őket arra, hogy uradják szándékos mozdulataikat, és használjuk a megfelelő szókincset, például „erős”, „határozott”, „finom”, „súlyos”, „nyújt”, „ágaskodik”, „fesz” és „laz”. Használjunk zenét a hangulatteremtésre, és beszéljünk arról, hogyan mozognak az emberek, ha szomorúak, boldogok vagy mogorvák. Vezessünk kreatív mozgásfoglalkozásokat a gyerekek aktuális érdeklődése, például az úrutazás, az állatkerti állatok vagy az árnyékok alapján. Motiváljuk őket az aktivitásra játékokkal, például körjátékkal. Beszéljünk arról, mire kell vigyázni a szabad mozgás közben. Segítsünk nekik megjegyezni néhány egyszerű szabályt, amelyek emlékeztetik őket, hogyan mozogjanak anélkül, hogy veszélyeztetnék magukat vagy társaikat. Dicsérjük meg őket, amikor figyelembe veszik a többieket vagy együttműködnek a feladatokban. Ha valami nem sikerül elsőre, dicsérettel, javaslatokkal ösztönözzük kitartásra a gyerekeket. 	<ul style="list-style-type: none"> Adjunk alkalmat a gyerekeknek arra, hogy kipróbáljanak mindenféle magasságot és felszínt, lapos és dombos talajt, fűvet, kavicsot, aszfaltot, sima padlót és szőnyeget. Gondoskodjunk arról, hogy a Gyerekház rendezése a csoportban lévő gyerekek méretének és testúlyának megfelelő legyen, és kihívás elé állítsa a különböző fejlődési szinten álló gyerekeket. Tervezzünk olyan tevékenységeket, amikor a gyerekek különböző módokon és többféle sebességgel mozoghatnak. Mutassunk nekik egyensúlyozási feladatokat, például húzzunk egyenes vagy görbe krétavonalat, hogy sétáljanak végig rajta. Jelöljünk ki határokat bizonyos tevékenységekhez, például a guruló játékokhoz vagy a labajátékokhoz, hogy a gyerekek könnyebben szabályozhassák mozdulataikat. Legyen elég eszköz, amin osztozhatnak, hogy ne rontsa el az örömeiket, ha várni kell valamire. Adjunk építőanyagokat, például rekeszeket, kockákat vagy dobozokat, amelyekből kisebb-nagyobb tereket, kuckókat építhetnek. Készítsünk fényképeket, ezeket betehetünk egy „Ez vagyok én, és ezt tudom” című albumba.

40-60+

Korai tanulási
céllok

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
40-60+	<ul style="list-style-type: none"> Nemcsak előre, hanem hátrafelé és oldalra is tudnak közlekedni. Különböző mozgásformákkal kísérleteznek. Új mozgás- és gesztuskombinációkkal fejezik ki érzéseiket, elképzeléseiket és élményeiket, és reagálnak ezekre. Sikerül leugraniuk egy tárgyról a földre. Láthatóan megértik, hogy biztonságosan kell az új dolgokat kipróbálni. Kerülik a veszélyes helyeket és be rendezéseket. Nagy méretű anyagokkal, például kartonnal, textillel és deszkákkal építkeznek. Mozogjanak magabiztosan, fantáziadúsán és biztonságosan. Uralják és koordinálják mozgásukat. Változatos mozgásformákat próbálnak ki a mászóknán (függész-kedés, alul-feül mászás, stb). Legyenek tudatában a térnek, érzékeljék önmagukat és a többieket. 	<ul style="list-style-type: none"> Hányféleképpen mozognak a gyerekek. Hogyan kombinálják a gyerekek a mozgásokat egyszerű mozgássorokban. Hogyan ismerik fel a gyerekek, hogy figyelembe kell venniük a teret, amikor csinálni akarnak valamit, például egy tornyot építeni és lerombolni, vagy egy kerek játékot közlekedni. Hogyan gondoskodnak a gyerekek saját biztonságukról. Hogyan használnak a gyerekek be rendezéseket, például egyensúlyozva, mászva, csúszva vagy kúszva. Hogyan uralják a gyerekek a finom motoros mozgásokat, ha ceruzát vagy ecsetet használnak. Milyen finom, spontán mozgásokat tesznek a gyerekek, és hogyan uralják mozgataikat. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztassuk a gyerekeket arra, hogy használják a mozgásokra vonatkozó szókincset, például „vágatni” vagy „siklani”; az utasítások szavait, például „kövesd”, „vezesd” vagy „utanozd”; vagy az érzéseket, például „izgatott”, „fél” és „boldog”. Segítsünk nekik a testükkel kommunikálni, bátorítsuk a kreatív elgondoláshoz kapcsolódó kifejező mozgásokat. Beszélgünk a gyerekeknek a testrészekről és a testmozgásról, tanítsuk meg a testrészekre vonatkozó szókincset. Segítsünk a gyerekeknek végiggondolni, hogyan hathatnak a mozgataik és tetteik másokra. Tegyük fel provokáló kérdéseket, például „Körbe tudsz menni a mászóknán úgy, hogy nem érsz hozzá a térdeddel?” Beszélgünk nekik arról, hogy a mozgásokat a rendelkezésre álló térhez kell igazítaniuk. Mozgalmas játékokkal ösztönözzük őket az energikus aktivitásra. Adjunk lehetőséget nekik arra, hogy cselekvéseiket megismételhessék és megváltoztathassák, hogy gondolkodhassanak rólok, finomíthassák és javíthassák azokat. Segítsünk a gyerekeknek tudatosítani a veszélyeket, mások és a maguk biztonságát. Szánjunk időt arra, hogy átgondoljuk az egyéni tér- és eszköz igényét azoknak a gyerekeknek, akiknek eltérő szükségleteik vannak ezeken a területeken. Mutassuk meg nekik, hogyan tudnak együtt dobálós, gurítós, elkapós játékot játszani, és bátorítsuk őket, hogy játsszanak együtt, ha már elég ügyesek hozzá. 	<ul style="list-style-type: none"> Iktassunk be célabdobós, görgetős, rugdosós és elkapós játékokat. Iktassunk be olyan játékokat, ahol a gyerekek a készségeiket különféle módokon próbálhatják ki, például hátrafelé szökéccsel hetnek vagy oldalirányban galoppozhatnak. Nagyszabású építkezésekhez biztosítsunk bővíthető eszközöket. Használjunk az egész testre kiterjedő mozgásos mondókat, például „Húzz, húzz engemet”. Biztosítsunk időt és helyet minden nap az energikus játékokra, akár bent, akár a szabadban. Menjünk el parkba, ha máshol nincs elég hely. Gondoskodjunk arról, hogy a gyerekek ismerjék a biztonságos játék szabályait a különböző helyeken. Rendszeresen ellenőrizzük, hogy biztonságosak-e az eszközök, például a textilek legyenek tiszták, és a faépitmények legyenek szálkamentesek, és ne legyenek durva éleik. Legyenek berendezési tárgyak különböző magasságokban, például fejmagasság fölértig érő létra, alagút, pad és szőnyeg. Legyen nagy hordozható felszerelés, amelyet a gyerekek biztonságosan mozgathatnak, hogy együtt építkezzenek. Tervezzünk fantáziadús, aktív élményeket, például játsszunk el a „Háp, háp, háp, jönnek a kacsák” dalt. Segítsünk nekik megjegyezni mozgásformákat és a sorrendet, és beszéljünk meg, mire vigyázzanak, hogy ne ütközzenek egymásnak. Gyakoroljuk a mozgásos készségeket babzsákkal, célba dobó eszközökkel, labdákkal és karikákkal.

Egészség és testtudatosság

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Jól fejlődnek, ha táplálkozási szükségleteiket kielégítjük. Reagálnak a meleg, érzékeny fizikai kontaktusra és gondoskodásra, ezek segítik fejlődésüket. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen rendszerességgel éheznek meg a csecsemők, és hogyan szabályozzák a szopás sebességét és intenzitását. Hogyan jelzik nyugalmukat, ha biztonságban érzik magukat és gondoskodnak róluk. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszéljünk meg a szülőikkel a kisbabák etetési rendjét. Beszéljünk a kisbabákhoz, miközben megsimogatjuk az arcukat, vagy megpaskoljuk a hátukat, emlékeztetve őket, hogy ott vagyunk és biztonságban vannak. Gondoskodjunk arról, hogy minden gyerek szükségleteit megfelelően kielégítsük, és tartsuk tiszteltben a szülők kívánságait. 	<ul style="list-style-type: none"> Az etetési idők tervezésénél vegyük figyelembe a kisbabák egyéni és kulturális szükségleteit. Tartsunk bémasszázszt, ilyenkor a gyerekek érzik a gondoskodást, és elősegíti a jó közérzetet.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Phenésre és alvásra ugyanúgy szükségük van, mint ételre. Arra összpontosítanak, amit el szeretnének énni, miközben kuszni kezdenek, felhúzzák magukat álló helyzetbe, másznak, totyognak, járnak vagy felmásznak valahová. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan változik a csecsemők viselkedése, amikor elfáradnak, és alvásra van szükségük. Hogyan jelzik, hogy segítségre van szükségük. 	<ul style="list-style-type: none"> Segítsünk a gyerekeknek élvezni az ételeket és egészségesen választani úgy, hogy kedvenceiket új ízzel és állagokkal kombináljuk. Legyen elég hely ahhoz, hogy a gyerekek feldíszítsanak, totyoghassanak vagy járhasanak, és gondoskodjunk mindvégig a biztonságukról anélkül, hogy korlátoznánk őket a felfedezésben. Gondoljunk arra, hogy a csecsemők vesztélyeztetek csekély, amikor arra összpontosítják figyelmüket, hogy megszerezzék, amit akarnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztosítsunk kényelmes, könnyen hozzáférhető pihenőhelyet, ahol a csecsemők akár alhatnak is, ha akarnak. Tervezzünk alternatív tevékenységeket azoknak a csecsemőknek, akiknek nincs szükségük alvásra akkor, amikor a többiek pihennek. Gondoskodjunk olyan biztonságos környezetről, ahol a kicsik szabadon mozoghatnak, miközben a felnőttek ügyelnek a biztonságra.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Valamennyire felismerik, ha pisilniük vagy kakilniuk kell. Bizonyos ételeket, italokat és tevékenységeket már jobban szeretnek, másokat kevésbé. Gyakorolják és tökéletesítik, amit tudnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Amikor kisgyerekeket kezdik érdekelni a testi funkcióik. Hogyan közlik a szükségleteiket. Hogyan választanak a kisgyerekek, például amikor újra meg újra ugyanazt a mesét kéri. A játékok rendszerét, például amikor többször egymás után felmennek és lejönnek a lépcsőn. 	<ul style="list-style-type: none"> Segítsük a szülőket a szobatisztaságra szoktatásban rugalmas szokásokkal, valamint a gyerekek erőfeszítéseinek és önállóságának támogatásával. Beszéljünk meg a szobatisztasággal kapcsolatos kulturális elvárásokat, mert egyes kultúrákban például lehet, hogy a fiúk is üneik, és nem álnak a vécé mellett. Értékeljük a gyerekek választásait, és biztassuk őket, hogy próbáljanak ki új és egészséges dolgokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Engedjük, hogy a gyerekek válasszanak a bili, a gyerekülők és a fellepő között. Adakítsunk ki olyan szokásokat, amelyek segítik a gyerekek önállóságát, például akasszák fel a ruhákat, és próbáljanak önállóan mosakodni. Szánjunk időt arra, hogy megbeszéljük, milyen egészséges választási lehetőségek vannak, hogy a gyerekek eldöntéshessék például azt, hogy vizet, gyümölcslevet vagy tejet isznak.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Tudomásunkra hozzák a szükségleteiket, például ha éhesek, szomjasak vagy kényelmetlenül érzik magukat. Egyre öndíjában gondoskodnak magukról. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen jelekkel, gesztusokkal vagy szavakkal fejezik ki a kisgyerekek igényeiket. 	<ul style="list-style-type: none"> Vonjuk be a kisgyerekeket az ételek elkészítésébe. Tegyük lehetővé, hogy beszéljenek arról, mit szeretnek enni, ugyanakkor hangsúlyozzuk véleményünket az egészségesebb választásokról, és hagyjuk, hogy megismerjék egymás kedvenc ételeit. Ne feledjük, hogy azoknak a gyerekeknek, akik kevesebbet tudnak a szabadban játszani, nem biztos, hogy van veszélyérzetük. 	<ul style="list-style-type: none"> Gondoskodjunk a gyerekek biztonságáról, ugyanakkor ne gátoljuk őket indokolatlanul a kockázatvállalásban. Legyen minden nap színes az ételválaszték, egészséges ételekkel és rágszálmávalokkal, és beszéljük meg a gyerekekkel a lehetőségeket, például emlékeztessük őket, ha valamit már megkóstoltak másor, hogy akarják-e újra megkóstolni. Tudjunk az otthoni étkezési szokásokról, és tartsuk szem előtt, hogy az emberek sokféleképpen fogyasztják el ételeiket.
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> Tisztában vannak saját étkezési, alvási és tisztálkodási szükségleteikkel. Sokszor csak felnőtt segítségével tudják kielégíteni ezeket a szükségleteket. Ismernek egy sor egészséges étkezési, alvási és tisztálkodási szokást. Megfigyelik, hogyan hatnak bizonyos dolgok a testükre. 	<ul style="list-style-type: none"> Amikor a gyerekek felismerik saját szükségleteiket, például szólnak, hogy kioldódott a cipőtűzőjük, és segítséget kérnek a bekötéséhez. Hogyan mutatják meg, hogy ismerik az egészséges szokásokat, például amikor papír zsebkendőt kérnek, vagy a koszos bögrét beteszik a mosogatóba. Amikor tudják, hogy pihenésre van szükségük, vagy inniuk kell egy kiadós testmozgás után. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszéljünk a gyerekeknek arról, miért bízzatjuk őket pihenésre, amikor fáradtak, vagy miért kell gumicsizmát húzni, ha sár van odakint. Engedjük utat önállósági törekvéseiknek, például a kézmosás kellei legyenek biztonságosan elérhető helyen, és segítsünk a gyerekeknek abban, hogy egészséges ételeket válasszanak. Biztassuk őket arra, hogy vegyék észre, milyen változásokat okoz testükben a mozgás, például azt, hogy gyorsabban ver a szívük. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyen egy barátságos hely párnával és halvány fényvel, ahol a gyerekek csendben pihenhetnek, ha szükségük van rá. Tervezzünk sokféle testmozgást azoknak a gyerekeknek is, akik kerekesebbeket használnak. Tartsuk szem előtt, hogy a testmozgás fontos az egészség megőrzéséhez, és ahhoz, hogy megelőzzük a túlsúly kialakulását vagy a kóros elhízást.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> Valamennyire értik, hogy a testmozgással, étkezéssel, alvással és tisztálkodással kapcsolatos jó szokások összefüggésben vannak az egészséggel. Ismerjék fel az egészség megőrzésének fontosságát, és azt, hogy mivel járulhatnak ehhez hozzá. Ismerjék fel a testükön jelentkező változásokat testmozgás közben. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan jelzik a gyerekek, ha éhesek, vagy főzés előtt kezet kell mosniuk. Mit tudnak a higiénés szokásokról, például, hogy a szemetesbe kell dobniuk a használt zsebkendőt. Mit tudnak arról, amit az egészségük megőrzése érdekében tenniük kell, például amikor egy kisgyerek azt mondja a többieknek, ha fogorvoshoz megy: „Meg kell nézneti a fogaimat, hogy erősek maradjanak.” Hogyan figyelik és beszélnek a gyerekek a szívverésükről futás után anélkül, hogy egy felnőtt mondaná nekik. 	<ul style="list-style-type: none"> Fejlesszük a gyerekek egészségtudatosságát azzal, hogy a testmozgásról és annak testükre gyakorolt hatásáról beszélünk nekik, és elmondjuk, hogyan járul hozzá a mozgás az egészségük megőrzéséhez. Segítsünk a gyerekeknek megérteni, milyen okokból fontos, hogy átvegyék a jó szokásokat. Tartsuk szem előtt a csoportban lévő gyerekek speciális egészségügyi problémáit, például az allergiát. Legyünk érzékenyek a családok eltérő elvárásaira és életvitelére, amikor az egészségről való gondolkodásra bízzatjuk a gyerekeket. Találjunk módot arra, hogy minden gyerek részt vehessen olyan testmozgásban, ami érdekli, és megfelel egészségi állapotának és képességeinek. Beszéljük meg a gyerekekkel, miért meglegednek ki, és biztassuk őket arra, hogy gondoljanak a környezet hatására, például hogy segít-e mindenkinek lehúzni, ha kinyitunk egy ablakot. 	<ul style="list-style-type: none"> Gondoskodjunk arról, hogy ha a gyerekek kifutnak, legyen idejük a pihenésre. Tegyük a vízescancsókát olyan helyre, ahol a gyerekek könnyen megtalálják őket, és ihatnak, ha szükségük van rá. Adjunk a gyerekeknek alkalmat arra, hogy elmondják, mit éreznek a testükben, elsősorban testmozgás után.

Eszközhasználát

Hónap	Fejldési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Nézegetik és felfedezik a kezüket és a lábukat. Tárgyakért nyúlhatnak, megérintik és megfogják őket. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan követi a csecsemők szeme az ujjait és lábujjaik mozgását. Hogyan ragadnak meg a kisbabák mindent, amit elének. 	<ul style="list-style-type: none"> Játsszunk velük, például kínálunk fel valamilyen tárgyat, majd vegyük el, és csörgezzük meg vagy úszassuk a levegőben. Engedjük, hogy a gyerekek is fogják és fokozatosan átvegyék a cumisüveget, ha akarják. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyenek az etetőhely közelében kosárban, vagy a babakocsira, gyerekülésre erősítve színes játékok. Adjunk a csecsemőknek tárgyakat, amelyeket szopogathatnak, húzogathatnak, összenyomhatnak, vagy a kezükben foghatnak, hogy segítsük a finommotoros képességek fejlődését.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Utánozzák és próbálgatják a megfigyelt mozdulatokat, például tapsolnak vagy integetnek. Elmélyülten tesznek be és vesznek ki tárgyakat a tároló dobozokból. Élvezik az érzékelési élményeket, amikor nedves homokban, főzőlécen vagy festékben nyomokat hagynak. Ez különösen fontos a látássérült gyerekek esetében. 	<ul style="list-style-type: none"> Mi mindent csinálnak a csecsemők: tapsolnak, mutatnak, megfogják és elejtik a tárgyakat. Hogyan paskolják, csipentik és markolják fel a gyerekek a homokot, pépet. 	<ul style="list-style-type: none"> Etetés, öltöztetés és fürdés közben játsszunk az ujjakkal, például „Ez element vadászni”-t. Mutassuk meg a csecsemőknek, milyen nyomokat lehet hagyni a gyurmában és a festékben, ha lendületes vonalat kanyarunk bele, beleszúrunk valaminet vagy megpaskoljuk. 	<ul style="list-style-type: none"> Tartsunk olyan eszközöket, amelyek arra ösztönzik a csecsemőket, hogy kezükbe vegyék és manipulálják őket, például nyomogombos játékokat, vagy felhajtható füles könyveket. Kis tálcákba tegyünk pépet (kukoricaliszt és víz keverékét), amibe a gyerekek élvezettel belenyomhatják, majd kihúzzák az ujjukat.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Konkrét célokra használják az eszközöket és anyagokat. Kezdenek tárgyakat és eszközöket kényszeríteni és kezelni. Összekapcsolnak egy cselekvéssort. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan szeretnek enni a gyerekek: kanalat markolnak, az ujjukat használják, vagy villát fognak. Hogyan kezdik a gyerekek felismerni a tárgyak hagyományos használatát, például azt, hogy a bögre ivásra való. 	<ul style="list-style-type: none"> Az étkezési időket használjuk arra, hogy segítsünk a gyerekeknek a kezük segítségével vagy kanállal enni és bögréből inni. Segítsünk a kisgyerekeknek megtalálni a kényelmes fogást, megfogni és használni azokat a tárgyakat, amiket szeretnének, például a (játék) kalapácsot, ecsetet vagy teáskannát a lakásnak berendezett sarokban. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyenek olyan eszközeink, amelyekkel a gyerekek a mindennapi teendőkben is segíthetnek, például söprögethetnek, vizet tölthetnek, áthatnak vagy megehetnek a kisállatok. Adjunk a gyerekeknek a gyurmázáshoz, agyagválasztáshoz és homokválasztáshoz pálcákat, hengereket és formákat.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> A kockákat egyensúlyozva egyszerű építményeket emelnek. Egyre biztosabban használják a kalapácsot, a könyveket, az üteket és a rajzeszközöket. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan finomodik a gyerekek ujjainak és kezének mozgása, ahogy megfognak, csavarognak, megütnek dolgokat, és nyomot hagynak valamin. Hogyan erősítik karjukat és lábukat mászással és más nagy izommunkát igénylő feladatokkal. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztassuk a gyerekeket, amikor megpróbálják begombolni a ruhájukat vagy kitölteni az italukat. 	<ul style="list-style-type: none"> Szereljük fel a játékos sarkot főzőedényekkel és babaruhákkal, hogy a gyerekek a kitalált helyzetekben rendeltetésük szerint használhassák az eszközöket és anyagokat. Legyenek „szerszámok dobozaink” olyan tárgyakkal, amelyekkel nyomot lehet hagyni valamin, hogy a gyerekek kísérletezhessenek velük, bent és a szabadban egyaránt.

<p>30-50</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ■ A kéz és a szem koordinációját igénylő feladatokkal is próbálkoznak. ■ Egykezes szerszámokat és eszközöket használnak. ■ Egyre jobban értenek az öltözködéshez és a kapcsolatokhoz, gombokhoz és fűzőkhöz. ■ Egyre biztonságban használják a mászókat, alagutakat, csúszdákat, hintákat. ■ Egyre ügyesebben és magabiztosabban bánnak a firkálásra és mintázásra használt eszközökkel, a kockákkal és más építőelemekkel, és az építőjátékokkal. ■ Tudják, hogy a berendezéseket és eszközöket biztonságosan kell használni. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan oldják meg a gyerekek sikerrel a tárgyak használatát, például ha egy babakocsit tologatnak, a habszivórotót forgatják vagy „felporszívózzák” a szőnyeget. ■ Milyen dolgok inspirálják őket alkotásra vagy építkezésre. ■ Hányféle készséget használnak, amikor kézbe veszik az anyagokat és tárgyakat, például felemelnek, elengednek, felfűznek vagy kitűznek valamit. ■ Milyen stratégiákkal próbálnak kinyitni, becsukni, kioldani és rögzíteni dolgokat, például dobozokat, a ruhákat, vagy egy szekrényt. ■ Milyen ügyesen szereznek, hogyan alkotják meg a világot a játékhöz, és milyen biztonságosan használják a megfelelő anyagokat és eszközöket. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tanítsuk meg a gyerekeknek az eszközök, például az olló biztonságos használatához szükséges készségeket. ■ Ellenőrizzük, hogy biztonságos-e a gyerekek ruházata, például a kabátjuk és a kapucnijuk zsinórja ne gabalyodjon bele a kerékpár kerekébe. ■ Ismertetjük meg velük az irányokra vonatkozó szókincset, ha alkalom van rá, mondjuk el, mi az „órámutató járással megegyező” és „ellenkező”. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Lehetőleg minden gyerek számára legyenek egész nap hozzáférhetőek és elérhetőek az eszközök. ■ Ittassunk be olyan tevékenységeket, amelyek alkalmat adnak a gyerekeknek és motiválják őket arra, hogy a kézügyességüket gyakorolják, például fűzenek, fessenek és játsszanak hangszereken. ■ Időnként adjunk nekik lehetőséget arra, hogy az összes ujjukat vagy az egész kezüket használják, például fessenek az ujjukkal, játsszanak kukoricaliszzal, mások például használják csak az egyik ujjukat, például ha nedves homokba vagy festékbe rajzolnak mintát. ■ Legyenek biztonságosan kezelhetőek a tárgyak: a kis játékszettek, az építőelemek, a fűzős, a babaruhák és a kollázshoz használt anyagok.
<p>40-60+</p> <p>Korai tanulási célok</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Felfedezik a képlékeny anyagokat: ütögetik, simogatják, belefűrnak, összenyomják, felcsippentik és csavarogatják őket. ■ Egyre magabiztosabban bánnak a tárgyakkal, például megérintenek, elgurítanak, csapkodnak, eldobnak, elkapnak vagy elrúgnak egy labdát. ■ Valamilyen tervezett hatás érdekében foglalatoskodnak az anyagokkal. ■ Egyszerű eszközökkel idéznek elő változásokat az anyagokban. ■ Tudják, hogy kell biztonságosan szállítani és tárolni az eszközöket. ■ Közvetlen felügyelet nélkül is betartanak néhány biztonsági előírást. ■ Használnak sokféle kisebb és nagyobb eszközt. ■ Bánnak biztonságosan és egyre magabiztosabban a szerszámokkal, építőelemekkel, képlékeny anyagokkal. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Melyik kezükkel szeretik a gyerekek felvenni a ruhájukat vagy az ecsetet fogni. ■ Hogyan ügyesednek a labdajátékban. ■ Milyen játékokhoz térnek vissza, hogyan mutatják ki, hogy érdeklik őket a különféle eszközök és anyagok. ■ Hogyan fedezik fel az anyagokat, és hogyan bánnak velük. ■ Milyen eszközöket használnak, hogy elérjenek valamilyen hatást. ■ Miből látják, hogy ügyelnek a berendezés biztonságos használatára, például úgy viszik a székét, hogy a lábai végig a föld felé mutatnak. ■ Hogyan használják készségeiket, amikor elkészítenek valamit a játékhoz, vagy ajándékot készítenek egy barátjuknak. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ösztönözzük a gyerekek nagy kar- és kézmozdulataira, és olyan tevékenységekre, amelyek erősítik a kezüket, és az ujjukat, például dobjanak és kapjanak el dolgokat. ■ Mutassuk be a gyerekeknek a kézügyességgel kapcsolatos cselekvést kifejező és tárgyakat leíró szókincset, és biztassuk őket az olyan szavak használatára, mint az „összeprésel”, „megbök”, „hegyes”, „selymes” és „darabos”. ■ Magyarázzuk el nekik, és értessük meg velük, miért fontos szempont a biztonság az eszközök, berendezések és anyagok használatánál, és legyenek észrevérfő szabályok, amelyeket mindenki követ. ■ Ha szükséges, tanítsunk meg készségeket, és adjunk a gyerekeknek lehetőséget a gyakorlásukra. ■ Tanítsuk meg a gyerekeknek az eszközök és anyagok biztonságos használatát. ■ Beszéljünk meg a gyerekekkel, mit csinálnak, hogyan tervezik meg, mi az, ami jól sikerült, és mit fognak másképp csinálni legközelebb. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Legyen sok balkezes eszköz, elsősorban olló, azoknak a gyerekeknek, akiknek szükségük van rá. ■ Legyen sokféle anyag, például agyag, ami a kezükhöz használatára ösztönzi a gyerekeket. ■ Hozzunk be különböző eszközöket, technikákat és anyagokat, ha a rendelkezésre álló eszközökkel nem lehet a kívánt hatást elérni. ■ Adjunk a játékhöz és a megfigyelésekhez csipeszeket, fogókat és kis lapátokat. ■ Legyen sokféle, különböző anyagú építőjáték fából, gumból, műanyagból, vátózatos, például csavaros, mágneses, egy másba csúsztatható vagy összenyomható illesztéssel.

6. KREATÍV FEJLŐDÉS

Elvárások:

A gyerekek kíváncsiságának, felfedezéseiknek és játékának támogatásával kreativitásuk fejlődését segítjük elő. Lehetőséget kell teremtenünk arra, hogy sokféle művészi, zenés, mozgásos vagy a képzelőerőt megmozgató tevékenységben, szerepjátékban, a matematikán és a tervezésen keresztül vagy a technika használatával megosszák másokkal gondolataikat, ötleteiket és érzéseiket.

A gyerekek kreatív fejlődése:

- A kreativitás azt jelenti, hogy kockázatot vállalunk, és összekapcsolunk dolgokat. A kreativitás szoros összefüggésben áll a játékkal.
- A kreativitás akkor mutatkozik meg, amikor a gyerekek kezdenek elmélyülni a tevékenységekben. Mozgásban, tárgyak készítésében, átalakításában vagy mintha-játékban fejezik ki magukat, mindehhez pedig különféle anyagokat és eszközöket használnak: zsírkrétát, festéket, ollót, szavakat, hangokat, mozgást, kellékeket.
- A kreativitás azt jelenti, hogy a gyerekek saját kezdeményezésre tanulnak, választanak és hoznak döntéseket.
- A gyerekek egyéni módon reagálnak arra, amit látnak, hallanak és érzékeikkel tapasztalnak. Egyedi és értékes az, ahogy megmutatják tapasztalataikat.
- Kreativitásuk lehetővé teszi különböző folyamatok, anyagok megvizsgálását, és ezek eredményeképp új dolgok létrehozását.

HOGYAN TUDJA A GYEREKHÁZ HATÉKONYAN SEGÍTENI A FEJLŐDÉSNEK ÉS A TANULÁSNAK EZT A TERÜLETÉT?

Az alább felsorolt területekre kell különös figyelmet fordítanunk ahhoz, hogy a gyerekek a legjobb feltételeket kapják a tanuláshoz és fejlődéshez a kreatív fejlődés terén:

Pozitív kapcsolatok:

- Gondoskodjunk arról, hogy a gyerekek biztonságban érezék magukat, hogy próbálkozhassanak, kalandozhassanak, és új dolgokat fedezhessenek fel.
- Értékeljük a gyerekek saját teljesítményét és ötleteit, és ne várjuk el, hogy valaki más rajzát, táncmozdulatait vagy modelljét utánozzák.
- Teremtsünk a gyerekeknek lehetőséget arra, hogy művészek vagy más kreatív felnőttek mellett dolgozzanak, így közvetlenül láthatják, hogyan lehet az elképzeléseket megfogalmazni és elmondani, és milyen sokféleképpen lehet bánni a különféle anyagokkal és technikákkal.
- Fogadjuk el a gyerekek sajátos reakcióit bizonyos művészeti formákkal és ábrázolási módokkal kapcsolatban.

Támogató környezet:

- A környezet legyen inspiráló, és értékeljük a kreativitást, az eredetiséget és a kifejezőerőt.
- Hozzunk be tárgyakat, forrásanyagokat különböző kultúrákból, hogy új ötleteket adjunk, és különféle gondolkodásmódokat hívjunk életre.
- A látássérült gyerekek számára teremtsünk lehetőséget a tárgyakkal, anyagokkal, terekkel és mozdulatokkal való fizikai kapcsolatteremtésre.
- A hallássérült gyerekeknek adjunk lehetőséget arra, hogy a hangot a hangszerrel vagy más hangforrással való fizikai érintkezés révén tapasztalják meg.
- Azokat a gyerekeket, akik hanggal nem tudnak kommunikálni, biztassuk arra, hogy reagáljanak a zenére gesztusokkal vagy más módokon.

Fejlődés és tanulás:

- Mutassunk a gyerekeknek változatos élményforrásokat és elfoglaltságokat, amelyekre több érzékükkel is reagálhatnak.
- Adjunk a gyerekeknek elegendő időt ahhoz, hogy megvizsgáljanak és továbbgondoljanak különböző elképzeléseket, és ötleteiket beépítsék munkájukba.
- Adjunk a gyerekeknek lehetőséget arra, hogy sokféle ábrázolási formában mutathassák be elképzeléseiket.

Kreativitás – fogékonyság az élményekre, a gondolatok megformálása és kifejezése

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Mozdulatok és érzékszerveik segítségével teremtenek kapcsolatot a környezetükkel. 	<ul style="list-style-type: none"> Az ujjak, a karok és a test mozgásában megnyilvánuló érzélménykifejezéseket. 	<ul style="list-style-type: none"> Gyengéd érintésekkel játsszunk a csecsemőkkel „Kerekcske-gombocskát” vagy „Süti, süti pogácsát”. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyenek a környezetükben olyan anyagok, melyek gazdagítják a csecsemők érzékszervi tapasztalatait, például puha játékok, selyemkendők, pompomok.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Reagálnak arra, amit látnak, hallanak, szaglással vagy tapintással érznek. 	<ul style="list-style-type: none"> Melyek a csecsemők kedvenc anyagai, zenéi, milyen fényeket és illatokat, ízeket szeretnek. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyen egy nyugalmas, kellemesen megvilágított szoba vagy sarok, ahol halk zene szól, és a gyerekek rövid pihenőket tarthatnak az ingergazdag élmények között. 	<ul style="list-style-type: none"> Variáljuk a szenzoros élményeket, például tegyük ki fűszernövényekkel – bazsalikommal, petrezselyemmel, zsályával – töltött tűlzacskókat, hogy nyomkodhassák és elkapasszák őket.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Testmozgással és hangokkal fejezik ki magukat. A játék visszatérő elemein keresztül tesznek felfedezéseket. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan ismételtetnek a kisgyerekek cselekvéseket, vagy dúdolnak kis dallamokat, miközben felmásznak a lépcsőn, vagy fel-le lépegetnek egy számolyon. 	<ul style="list-style-type: none"> Engedjük, hogy a gyerekek kialakítsák a maguk rendszerét a játékban, például amikor a homokozóba szállítják az építőköveket. 	<ul style="list-style-type: none"> Mutassunk a gyerekeknek könnyű függönyöket, egyszalagos tükröket és nagy játékdobozokat, ahol elbújhatnak, kucskálhatnak és mászkálhatnak.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Igyekeznek értelmet találni abban, amit látnak, hallanak, szaglással vagy tapintással érzékelnek. Kezdik az ábrázolási módokat kommunikációs eszközként használni. 	<ul style="list-style-type: none"> A szójátékokat, jeleket, testbeszédet és gesztusokat, amelyekkel a kisgyerekek az élményeikre reagálnak. Például lehet, hogy fel-le ugrálnak, ha izgatottak, vagy berregve köröznek, ha beleélik magukat valamibe. 	<ul style="list-style-type: none"> Segítsünk, hogy maguk is értékeljék kreatív megnyilvánulásait úgy, hogy érdeklődvé figyeljük, hogyan mozognak, és hogy fejezik ki a különböző hangulataikat. 	<ul style="list-style-type: none"> Adjunk a gyerekeknek kellékeket, például kis zászlókat, amelyeket örvénylő mozdulatokkal lengethetnek, vagy tegyük ki fénylő forgókat, mondjuk kislejeztetett CD-ket a fára, hogy a szél mozgassa őket.
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> A nyelv és más kommunikációs formák segítségével osztják meg alkotásaikat, vagy jelzik személyes elégedettségüket vagy frusztrációjukat. Több érzék és sokféle mozdulat segítségével tesznek felfedezéseket és szereznek tapasztalatokat. Zene, tánc, festés és más technikák, valamint szavak segítségével ragadják meg az élményeket és benyomásokat. Már vannak kedvenc kifejezési formáik. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan ragadják meg élményeiket, például, amikor nagy piros papírlapokat keresnek a szármakhoz, miután a katicákat figyelték a kertben. Hogyan fedezik fel a gyerekek az anyagokat és azt, hogy milyen hatásokat tudnak elérni, például, ha körbeforogva sálakkal vagy zászlócskákkal örvénylő vonalakat rajzolnak a levegőbe. 	<ul style="list-style-type: none"> Adjunk a gyerekeknek megfelelő anyagokat és gazdagítsuk a gondolkodásukat azzal, hogy részt veszünk a játékokban, és megfontoltan, szabatosan kérdezzünk. Bátorítsuk őket élményeik elmesélésére. Figyeljük érdeklődve reakcióikat, figyeljük és hallgassuk meg őket, miközben tevékenykednek. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztosítsunk elegendő időt a gyerekeknek gondolataik, elképzeléseik és érzéseik változatos kifejezésére, például szerepjátékban, festéssel vagy úgy, hogy a zenére reagálnak. Biztassuk a gyerekeket arra, hogy beszéljék meg és élvezzék a természet és a környezetük szépségeit.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Beszélnek a személyes szándékaikról, elmondják, mit próbáltak csinálni. ■ Válaszolnak a kérdésekre és megjegyzésekre, párbeszédet folytatnak az alkotásaikról. ■ Összehasonlításokat tesznek, és új kapcsolatokat hoznak létre. ■ Reagáljanak sokféle módon arra, amit látnak, hallanak, éreznek, szaglás vagy tapintás útján érzékelnek. ■ Fejezzék ki és közöljék elképzeléseiket, gondolataikat, érzéseiket egyre több anyag, a megfelelő eszközök, fantáziájáték és szerepijáték, mozgás, tervezés és készítés, és egy sor dal és hangszer segítségével. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Milyen kapcsolatokat teremtenek a gyerekek, amikor a különböző tapasztalatokra reagálnak, például ha egyiküknek eszébe jut, hogy karácsonykor fázott, és a színes fények láttán olyan táncmozdulatokat tesz, mint a karácsonyi gyertyák lángja. ■ Hogyan fogadják az új tapasztalatokat, és hányféleképpen reagálnak hasonló élményekre, például lehet, hogy valaki egyik nap körbe-körbe szalad és ritmikusán mozgatja a karját, ha vonatot lát vagy hall, vagy „vonat, vonat!” felkiáltással sokáig fut, mintha utol akarná érni, máskor pedig inkább lerajzolja, lefesti vagy a vonat erejét demonstrálja. ■ Hogyan terveznek és alkotnak saját ötleteik felhasználásával vagy mások ötleteinek a továbbgondolásával. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Segítsünk kinyilvánítani véleményüket, ismertessük meg őket a „tetszik/nem tetszik/jobban tetszik” és „szerintem” kifejezések használatával. ■ Figyeljük a gyerekek érdeklődésének változását, és azt, ahogy az élményekre reagálnak, ha vidámak, szomorúak, vagy ha tűnődnek. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Mutassunk a gyerekeknek olyan nyelvi elemeket, amelyekkel nagyobb mélységben és részletességgel beszélhetnek élményeikről. ■ Mutassunk a gyerekeknek példákat arra, ahogy mások megélték az élményeiket, beszéljessünk velük ezekről a példákról, és segítsünk nekik kapcsolódási pontokat és összefüggéseket találni. ■ Tartsunk és szerezzünk be mindenféle eszközt és anyagot, hogy a gyerekek maguk dönthessék el, hogyan akarják megfogalmazni elképzeléseiket.

A kifejezési formák és az anyagok felfedezése

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Véletlenül fedezik fel, hogy valamilyen nyomot tudnak hagyni, például amikor a kiborult narancslébe tolják az ujjukat, és a tócsa átalakul. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan reagálnak a csecsemők, amikor megfognak vagy megtapogathatnak valamit, például meleg tejet, vagy egy bolyhos játékot. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszéljünk a csecsemőknek a különböző anyagok tapintásáról, hogy hidegek vagy melegek, simák vagy puhák. 	<ul style="list-style-type: none"> Tegyünk egy kosárba azokat a játékokat, amelyeket a gyerekek szeretnek vizsgálgatni. Lehet, hogy van, aki a lágy tapintású, puha játékokat vagy labdákat kedveli, míg mások inkább a zörgős, zajos dolgokat választják.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Egész testükkel fedeznek fel sokféle közeg, és kísérleteznek velük. 	<ul style="list-style-type: none"> Miben szeretnek nyomot hagyni a gyerekek, és milyen eszközöket használnak ehhez. Hogyan vetik be egész testüket az anyagok tanulmányozása közben. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztassuk a gyerekeket arra, hogy firkáljanak, nyomkodjanak és tapogassanak különböző anyagokat, például festéket, pépet (kukoricliszt és víz keverékét), tésztát, gyurmát, buborékokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Tegyünk a földre nagy műanyag terítőt vagy papírt, hogy a gyerekek mellette vagy rajta ülve firkálhassanak rájuk, vagy széles mozdulatokkal fröcskölhessenek, dobálhassanak vagy szétteríthessenek rajtuk festéket, ragasztót, papírfecniket és más anyagokat.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Építőköccsákkal, színekkel, jelekkel kísérleteznek és alkotnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen módon ismerik meg a gyerekek a technikákat, és hogyan kísérleteznek velük. 	<ul style="list-style-type: none"> Fogadjuk őszinte örömmel a kisgyerekek alkotásait, és segítsünk nekik, hogy egyedinek és értékesnek lássák őket. 	<ul style="list-style-type: none"> Jegyezzük le a gyerekek alkotó folyamatainak lépéseit, hogy azokat megoszthassuk a szülőkkel.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Kezdi kombinálni a mozdulatokat, anyagokat, technikákat és jeleket. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen leleményes módokon párosítják vagy keverik a gyerekek a technikákat, vagy merülnek el valamilyen élményben. 	<ul style="list-style-type: none"> Érdeklődünk a gyerekek ötletei, alkotásai iránt, és beszélgetünk velük arról, hogy mit jelentenek ezek a számukra.. 	<ul style="list-style-type: none"> Válasszunk szokatlan vagy érdekes anyagokat és eszközöket, amelyek felfedezésre késztetnek, például érdes tapintát, raffiát, zsinórokat, áttetsző papírt vagy vizes alapú, színezett ragasztót.

Hónap	Fejldési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> Kezdi érdekelni őket a dolgok textúrája, és beszélnék is róla. Felfedezik a színeket és kezdenek különbséget tenni közöttük. Különbséget tesznek a papíron látható jelek és a firka között. Egész testükkel fedezik fel a textúrákat és a teret. Megértik, hogy egy vonallal körberíthetik a tér egy részét, és kezdik az így kapott formákat tárgyak dörázolására használni. Háromdimenziós szerkezeteket alkotnak. Kezdenek építkezni, függőlegesen és vízszintesen pakolják egymásra a kockákat, kerítést kanyarítanak és tereket alkotnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan fogadják be a gyerekek a különböző textúrákat, például ujjakkal tapogatják a bemutatott tábla részét, vagy az arcukat érintik hozzá, hogy megtapasztalják a különböző érzeteket. A gyerekeket egyre jobban érdeklik a színek, és ahogy felismerik a különbségeket, egyre többször használják is őket. Lehet, hogy az egyik gyerek sok spontán „spirál” mozdulatot tesz, és ilyen ábrákat rajzol a papíron, míg mások egymás mozdulatait utánózzák. Hogyan kezdik a gyerekek az ábrázolt tárgyakat leírni. Milyen mintákról és szerkezetekről beszélnek, és miket építenek. 	<ul style="list-style-type: none"> Teremtünk időt és teret arra, hogy a gyerekek utat engedjenek kíváncsiságuknak, és minden érzékükkel megtapasztalják a környezetüket. Beszélgünk nekik a látott képekről és hatásokról, például a csillogó papíra vetülő fény látványáról. Beszélgessünk velük arról, milyen színeket szeretnek, és miért. Mutassunk be és tanítsunk készségeket és technikákat ahhoz, amit csinálnak, például mutassuk meg, hogy lehet megelőzni, hogy lecsöppenjen a festék, vagy hogy lehet a kockákat egymásra rakni úgy, hogy ne boruljanak le. Mutassunk nekik sokféle zenét, festményt és szobrot. Biztassuk őket arra, hogy egy kicsit gondolkodjanak az újonnan megismert szobrokról és festményekről, mielőtt beszélnek vagy véleményt nyilvánítanak róluk. Tegyük javaslatokat és kérdezzünk, hogy gazdagítsuk elképzeléseiket a lehetséges dolgokról, például így: „Vajon mi történe, ha...” Segítsünk a gyerekeknek végiggondolni, mit szeretnének készíteni, milyen lépései vannak ennek, milyen anyagokat és eszközöket igényel. 	<ul style="list-style-type: none"> Mutassuk meg a gyerekeknek azt a szókincset, amellyel megfigyeléseikről és élményeikről beszélhetnek, például „sima”, „édes”, „szúrós”, „lapos”, „mintás”, „re-szelős”, „göröngyös”, „puha” és „kemény”. Biztossítsunk sokféle anyagot, eszközt és szennyezés élményt, hogy a gyerekek felfedezhessék a színeket, a textúrákat és a teret. Dokumentáljuk a folyamatot, ahogy a gyerekek saját „műveket” elkészítik. Legyen egy hely, ahol a folyamatban lévő munkákat biztonságban tárolhatjuk.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> Tanulmányozzák, mi történik, ha összekeverik a színeket. Kiválasztják az adott célra a megfelelő színt. Megértik, hogy új hatások eléréséhez kombinálhatják a különböző technikákat. Különböző textúrák előállításával kísérleteznek. Építményeket, kollázsokat, festményeket és rajzokat alkotnak. Elgondolásaikba beépítenek illesztéseket, átfedéseket, „kint”-et és „bent”-et, kerítést, rácsokat és nap-szerű formákat. Kreativitásuknak apró és látványos megnyilvánulásai egyaránt vannak. Fedezzék fel a színeket, textúrákat, formákat és a teret két vagy három dimenzióban. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen találatokyan keverik a gyerekek a színeket. Milyen döntéseket hoznak a színválasztásokról. Hogyan kísérleteznek új hatások és textúrák előállításával, például ragasztót, permetszernek a gyapjúra, vagy festéktárcsákat fröcskölnék a papírra. Hogyan ötvözik kreatív készségeiket a fantáziájukkal, hogy valami újat hozzanak létre, például amikor kis csapatba verődve nagy építőkockákkal mutatják be a komplexitásban tett látogatás élményét. Hosszas tanakodás és egyeztetés után egy sor jelzést és szimbólumot gyártanak, és nyilatkoznak az egyirányú forgalmi rendet. Elmesélik a komputasaink történetét, és látogatják, vajon odaér-e időben az egyik család. Milyen sokféleképpen alkotnak és építenek a gyerekek, és hogyan tanulnak vizsgálódásuk során egyre többet a technikákról. 	<ul style="list-style-type: none"> Segítsünk a gyerekeknek hogy magabiztosan fogalmazzák meg elképzeléseiket a maguk módján. Beszélgünk nekik arról, hogyan deríthetik ki, mit tudnak csinálni különböző anyagokkal, és mi történik, ha összekevernek különböző dolgokat, például homokot, festéket és tűrésport. Segítsünk nekik kialakítani azt a problémamegoldó hozzáállást, amellyel felülkerekedhetnek az akadályokon, miközben a technikai ötvöztetésnek lehetőségeit kutatják. Ha jó-nak látjuk, adjunk tanácsot, és kínáljunk fel további eszközöket. Figyelemztessük őket arra, hogy az anyagok tulajdonságai megváltoznak, pl. ha nem éri nedvesség őket: kiszáradnak, berepedeznek, vagy megkötnek. Beszéljünk arról, ami történik, és vezessük rá őket az okokról és az okozatról történő gondolkodásra. 	<ul style="list-style-type: none"> Adjunk eszközöket a színek keveréséhez, tárgyak összeillesztéséhez és az anyagok ötvöztetéséhez, és ha kell, mutassuk be a használatukat. Mutassunk a gyerekeknek fadarabokat, köveket, szikladarabokat, moszatot, és engedjük, hogy megfogják és megvizsgálják őket. Adjunk nekik lehetőséget készségeik alkalmazására, valamint arra, hogy ábrázolások segítségével ismerjék meg a fogalmakat és elgondolásokokat. Legyen egy „lerakat”, ahol a két- és háromdimenziós munkákat és munkákat egy ideig megőrizzzük, hogy a gyerekek továbbfejleszthessék, és újra elővehessék őket.

Alkotás zenében és táncban

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Sokféle ismerős hangra reagálnak, például odafordulnak az emberi hang forrásához. 	<ul style="list-style-type: none"> Milyen hangokra és zenékre, például altatódalokra reagálnak a csecsemők. 	<ul style="list-style-type: none"> Énekeljünk cselekvéssel kísért mondókat, például „A fejem, a vállam, a térdem, a bokám”-at, vagy tapsoljunk, és énekeljünk arról, amit épp csinálunk például „Dóri baba öltözik, megýünk aludni”. 	<ul style="list-style-type: none"> Válasszunk olyan játékokat, amelyek különböző hangokat adnak, például fahengert kis csengővel, vagy sípoló játékot, és beszéljünk a csecsemőknek a hangokról, amelyeket hallanak, amikor szopogatják vagy kézbe veszik ezeket.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Egész testükkel mozognak a kedvenc hangjaikra, például a zenére vagy a szabályos ritmusra. 	<ul style="list-style-type: none"> Hányféleképpen mozognak a csecsemők a hangokra, például hason fekve a padlót ütögetik, megfeszítik és ellazítják a lábukat, vagy kinyitják és becsukják a tenyerüket. 	<ul style="list-style-type: none"> Utánozzuk az ismerős hangokat, például a hápogást, és biztassuk a csecsemőt, hogy kapcsolódjon be. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyen sokféle bábunk, amelyek az asztalon suhanhatnak vagy táncra perdülhetnek a kezünkön valamilyen élénk zenére.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Kezdenek zenére mozogni, hallgatják a mondókat és dalokat, vagy be is kapcsolódnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Ha a gyerekek szívesen használnak csörgőket, kockákat, és mozognak, ha zenét hallanak vagy a hangokat próbálgatják. 	<ul style="list-style-type: none"> Hallgassunk a gyerekekkel sokféle hangot, és beszéljünk kedvenc hangjaikról, dalokról és zenéikről. Ismer tessük meg a gyerekekkel a hangok és ritmus leírására használt szókincset, például: „hangos” és „halk”, „gyors” és „lassú”. 	<ul style="list-style-type: none"> Biztonságosan kifestett zsinagré lógassunk sorban tárgyakat, amelyek különféle hangokat adnak, például fadarabot, serpenyőt, és különböző dolgokkal megtöltött műanyagpalackokat.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Bekapcsolódnak kedvenc dalaik éneklésébe. Ütéssel, rázogatóással, kopogtatással vagy fújással képeznek hangokat. Érdeklőket a hangszerek hangzása. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan reagálnak a gyerekek különböző dalokra, a táncra vagy a zenére. 	<ul style="list-style-type: none"> Segítsünk a gyerekeknek, ha lehetőségük nyílik zenét hallgatni vagy táncot nézni, és biztassuk őket, hogy figyeljék meg, hogyan bontakozik ki a hang és a mozdulat az érzésből és a gondolatból. 	<ul style="list-style-type: none"> Hívjunk meg táncosokat és zenészeket színházi csoportokból, a környékről vagy egy közeli iskolából, hogy a gyerekek tapasztalatot szerezzenek az élő előadásokról. Vonjunk be sokféle, különböző kulturális háttérű zenészt és mesemondót, hogy gazdagítsuk a gyerekek tapasztalatait és saját kulturális örökségük is képviselve legyen.

Hónap	Fejlesztési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> Élvezettel kapcsolódnak be a táncba és a körjátékokba. El tudnak énekelni néhány ismerős dalt. Magukban is énekelnek, és egyszerű dalokat találnak ki. Eltopsollják az egyszerű, ismétlődő ritmusokat, és maguk is kitalálnak ilyeneket. Felfedezik és megtanulják, hogyan lehet a hangokat megváltoztatni. Mozdulatokat utánoznak és alkotnak a zenére. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan fedezik fel a gyerekek a hangokat, a dalokat vagy a mozgást. Egy csapat gyerek például zenével és mozgással tanulmányozhatja az esőerdő témáját: egy részük hangszerekkel hívja életre az esőerdő hangját, a többiek pedig a dzsungel állatainak a mozgását utánozzák. 	<ul style="list-style-type: none"> Bővítsük a gyerekek különböző kultúrákból származó zenei élményeit, ismertessük meg őket különböző hangszerekkel és stílusokkal, hogy kísérletezésre, utánpótlásra, a zene élvezetére és saját megnyilvánulásaik gazdagítására ösztönözzük őket. 	<ul style="list-style-type: none"> Nyújtunk olyan élményeket, amelyekhez az összes érzék szerve és a mozgásra is szükség van.
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> Kezd kialakulni saját dal- és tánc-repertoárjuk. Felfedezik és megkülönböztetik a hangszerek hangzását. Kezdenek ritmusosan mozogni. Ismerjék fel és fűrkésszék ki, hogyan lehet a hangokat megváltoztatni, énekeljenek fejből egyszerű dalokat, ismerjék fel az ismétlődő hangokat és hangsorokat, és társítsanak mozdulatokat a zenéhez. 	<ul style="list-style-type: none"> Amikor a gyerekek érdeklődéssel fedezik fel a zenét, a ritmust és a művészeteket, például amikor tengerről szólnak, hallgatnak, és megkomponálják saját hangfestményüket. Ebből kiindulva aztán kalózhajót terveznek és építenek a szerepjátékos sarokban, és a kreatív sarokban talált anyagokból kalapokat, zászlókat és további kelleket gyártanak a játékhoz. 	<ul style="list-style-type: none"> Támogassuk a gyerekek gyarapodó ismereteit arról, hogyan lehet festményekkel, képekkel, zenével és táncsal különböző elképzeléseket, gondolatokat és érzéseket kifejezni. Biztassuk őket arra, hogy beszéljenek a természet szépségéről és arról, hogy az ember feladata annak megővése. Segítsünk a gyerekeknek, hogy egymást is támogatják és újabb ötleteket vessenek fel. 	<ul style="list-style-type: none"> Bővítsük a gyerekek tapasztalatait és tájékos képzeletüket képekkel, festményekkel, versekkel, zenével, táncsal és történetekkel. Biztosítsunk ingereket a képzletgazdag szórakozáshoz és alkotáshoz: legyenek a szerepjátékos sarokban hangulatteremtő eszközök, például az eső kopogó hangja a háztetőn, vagy egy spotlámpa, amely a színpadi megvilágításra utal. Tegyük a közelébe függönyöket, jelmezeket és hangszereket.

Fejlődő képzelet és fantáziájáték

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
0-11 	<ul style="list-style-type: none"> Örülnek és mosolyognak, ha olyan játékokat látnak, amit felismernek. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan örül a baba egy csikos plüss-méhecskének, vagy egy színes kígyónak, amelyik recseg, ha összenyomjuk. 	<ul style="list-style-type: none"> Játsszuk például azt, hogy elrejtjük a kilyőt a hátunk mögött, és lassan előbújtatjuk a játszószőnyeg sarkánál. 	<ul style="list-style-type: none"> Tartsunk a közelben sokféle ismerős játékot és olyan tárgyakat, amelyeket a csecsemők szívesen nézegetnek, hallgatnak, érintenek, fognak vagy nyomkodnak.
8-20 	<ul style="list-style-type: none"> Évezettel produkálnak spontán hangokat és mozdulatokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan kapcsolódik be a kisbaba, például a fejét mozgatva, vagy a hangokat utánozva, ha azt mondjuk: „Ugatott a kutya, vau-vau!” 	<ul style="list-style-type: none"> Mesélés vagy mintha-játék közben produkáljunk elűzött arc kifejezéseket, hogy a csecsemők észrevegyék a testbeszédünk változásait. 	<ul style="list-style-type: none"> Mintha-játék közben legyen az arcunk is eszköz.
16-26 	<ul style="list-style-type: none"> Úgy tesznek, mintha egy tárgy valami más lenne, különösen, ha a tárgyak hasonlítanak is valamiben. 	<ul style="list-style-type: none"> Hogyan kezdenek a gyerekek mintha-játékba, amikor a kezük ügyébe kerül valami, például úgy, hogy egy fakockát telefonnak használnak. 	<ul style="list-style-type: none"> Mutassunk valódi érdeklődést és készséggel kapcsolódjunk be, ha egy kisgyerekek mintha-játékba kezd. 	<ul style="list-style-type: none"> Legyen egy sereg ismerős tárgyunk, ami a mindennapi életre utal, például magazinok, textil bevásárlótáskák, telefonok vagy a mosás kellékei.
22-36 	<ul style="list-style-type: none"> Kitalált világokat alkotnak mintha-játékkal. 	<ul style="list-style-type: none"> A gyerekek fantáziáját, amelyből megtudhatjuk, mi érdekli őket. 	<ul style="list-style-type: none"> Mókából mintha-helyzetekben néha beszéljünk csendesen, lassan vagy zsörtölőve a gyerekekkel. 	<ul style="list-style-type: none"> Szerezzünk be újabb kellékeket, például tunikákat, köpenyeket vagy táskákat az érdeklődésüknek megfelelően.

Hónap	Fejlődési események	Nézd, hallgasd, jegyezd fel	Hatékony gyakorlati módszerek	Tervezés és eszközök
30-50 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Észreveszik, mit csinálnak a felnőttek, utánozzák őket, és spontán módon is így tesznek, amikor nincs ott a felnőtt. ■ A rendelkezésre álló eszközökkel kellőket gyártanak a szerepjátékhoz. ■ Egy sor mozdulattal kialakítanak egy cselekvési repertoárt. ■ Saját közvetlen tapasztalataik alapján kezdeményeznek fantáziajátékot és szerepjátékot. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hányféle tapasztalatot tudnak a gyerekek a fantáziajátékban elmondani. ■ Hányféleképpen reagálnak a történetekre, a gondolatokra és saját élettapasztalataikra. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Biztassuk a gyerekeket leleményességre, időnként nyújtunk támogatást és adjunk tanácsot, valamint gondoskodjunk olyan élményekről, amelyek fenntartják az érdeklődésüket, hogy segítsük őket a képzelet világokba tett kalandozásaikban. ■ Meséljünk a gyerekek élményei alapján és olyan emberekről, helyekről, amelyeket jól ismernek. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Indítsunk el egy történetet úgy, hogy egy elképzelt eseményt mesélünk el, például: „Ez a maci a postával jött. Egy levél van a dzsekijére tűzve, és az áll benne: „Kérlek, viseld gondjád a macinak.” Gondoskodnunk kell róla itt a szobában. Hogy csináljuk?”
40-60+ Korai tanulási célok 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Cselekményt vagy történetet építenek be a játékaikba. ■ Együtt játszanak a többiekkel, akik ugyanazt a témát választották. ■ Egy csoport tagjaként, együttműködve játszanak el egy történetet. ■ Használják a képzeletüket az alkotásban és a tervezésben, zenében, táncban, fantázia- és szerepjátékokban és a történetmesélésben. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Hogyan fejlődnek a történetek a gyerekek játékában, például ahogy „úszni” mennek a „Balatonhoz”, és továbbbővíti a történetet, egy habléánnyal találkoznak, és mindenféle kalandokon mennek keresztül. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ne feledjük, hogy a fantáziajáték összefüggésben van azzal, hogy a gyerekek hogyan tudják a történeteket kidolgozni. ■ Gondosan támogassuk a bátortalanabb gyerekeket is. ■ Mutassunk példákat a leíró nyelvre, hogy segítsünk nekik (például „zizeg”, „surran”). 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Legyenek hozzáférhetőek az eszközök, hogy a gyerekek még akkor elképzelhessék és kibontakoztathassák terveiket és ötleteiket, amikor frissek és fontosak a számukra. ■ A szobában és a szabadban is biztosítsunk lehetőségeket, és gondoljunk a gyerekek eltérő érdeklődésére, például ha építőműhelyben zajlik a szerepjáték, meséljünk építéssel és javítással kapcsolatos történeteket.

Anya-gyerek kapcsolat

Az anya iránti ragaszkodás biológiai szükségletből fakad. Az anya a legfontosabb ember a környezetben, mert a gyermek szükségleteihez kötött (táplálék, ápolás, biztonság), az ő neki szóló kapcsolat és érdeklődés tevődik át fokozatosan a környezet más személyeire, elsősorban a családtagokra.

Az anya nem szükségszerűen a biológiai anya. Az anya szerepét betöltheti más is, és akkor az anyai jellegű kötődést ő kapja a gyerektől. Az első hónapok szoros anya-gyerek kapcsolata fontos, de már néhány hónapos kortól előnyös, ha a gyermeknek több családi kapcsolata is kialakul. Így ugyanis az anya jelenlétének és eltávozásának változásaira nem lesz annyira érzékeny, nem függ annyira az anyjától.

Dokumentációs rendszer

A Biztos Kezdet Gyerekházak számára kidolgozott elektronikus rendszer. Kialakításában a napi munkavégzés során keletkező, vagy az ahhoz szükséges információk rögzítésén túl figyelembe vettük az adatvédelmi szabályokat is. A dokumentációs rendszer a minőségi munkavégzés kereteit is megteremti. Részét képezik a gyerekekre vonatkozó adatok, a gyerekekkel végzett szakmai munka részletei (pl. állapotfelmérések) és a belső munka értékelése.

Integráció

A nevelés-oktatásban megvalósuló integráció a speciális nevelési szükségletű gyerekek beilleszkedését jelenti a többségi nevelési-oktatási intézményt látogató gyerekek, fiatalok közé – legyen az óvoda, általános iskola, közép- vagy felsőfokú intézmény. Az integráció szoros összefüggésben áll az esélyegyenlőség biztosításával abban az értelemben, hogy mindenki számára nyitottá teszi a nevelési-oktatási intézményeket, tekintet nélkül egyesek akadályozottságára és az esetleg tapasztalható nagyon eltérő képességeire a kiemelkedően tehetségestől a gyenge adottságúig.

Inklúzió (befogadás)

Tágabb értelemben valamennyi személynek egy közös folyamatba történő bevonását értjük rajta, függetlenül attól, hogy miben állnak különlegességeik, legyenek azok nyelvi, kulturális vagy testi, pszichikus, szociális vagy értelmi. Az inklúzió elkerüli az elkülönítést. Az éveket és az eltérő szükségletűeket nem tekinti külön résznek. Először az egységet, az egészet látja, a különbségekről és a segítség módjairól aztán beszélhetünk. Eszerint minden gyermeknek joga van a tanuláshoz, ezért többségi iskolában van a helye, ahova be kell vinni a speciális szolgáltatásokat. Az ingergazdag környezet, a társak és tevékenységek sokszínűsége még a legsúlyosabban sérült gyerekek számára is fejlesztően hat.

E szemlélet nem követeli meg az együtt haladást. A nevelést, oktatást ennek megfelelően szervezi, alapelv a gyermek szükségleteihez való igazodás. Az egységes tervezés, differenciált tevékenységre ad lehetőséget

Korai tanulás

A korai tanulás folyamata szorosan kapcsolódik a fejlődéshez. A korai tanulási folyamatok a közvetlen tapasztaláshoz kötődnek, elválaszthatatlanul a gyermek aktivitásától. A gyerekek születésük pillanatától tanulnak. A korai tanulás motivált – a gyermek számára érdekes – helyzetekben zajlik.

Korai tanulási célok Olyan fejlődési mérföldkövek, készségek, ismeretek összessége, amelyeket a legtöbb gyermek elér az 5. életév végéig. Kézikönyvünkben a fejlődési táblák végén, kiemelve olvashatók.

Kötődés

A csecsemők és a kisgyerekek aktívan keresik a szoros kapcsolatot szüleikkel és más személyekkel, akik közvetlenül gondoskodnak róluk. A biztonságos korai kötődés a későbbi mély érzelmi kapcsolatok alapja. Az önmagát biztonságban érző gyermek képes teljes nyitottságával a külvilág felé fordulni, és azt felfedezni.

Megfigyelőlap

A Biztos Kezdet Gyerekházak dokumentációs rendszerének része. A gyermek életkorának megfelelő sávban hat fejlődési területen megadott szempontok szerint értékeli a gyermek fejlettségét. A Megfigyelőlap eredménye rögzíti a gyermek aktuális fejlettségi állapotát, kijelöli a következő fejlődési lépést, és ennek segítségével a tennivalók körét is. A Megfigyelőlap használata az eltérő fejlődésű gyerekek speciális szükségleteire is ráirányítja a munkatársak figyelmét. A Megfigyelőlap szerkezete és eredményei szempontokat adnak a szülővel a gyermek fejlődéséről folytatott beszélgetéshez.

Reziliencia (ellenállóképesség)

A gyerekek rendelkeznek olyan belső erőforrásokkal, amelyek védik, támogatják fejlődésüket még nehéz körülmények között is. Ez a belső erőforrás nagyrészt a gyermeket körülvevő felnőttek figyelméből, gondoskodásából táplálkozik, abból a tudatból, hogy a gyermek érzi, léte fontos a világban. Forrása a biztonság és a valakihez tartozás átélése egy fontos emberi kapcsolatban. Hozzájárulnak azok az élmények is, amelyek révén a gyermek értékesnek és kompetensnek éli meg magát. Mindemellett az ellenállóképesség fontos alkotóeleme a saját képességek reális észlelése és a gyermeket körülvevő események feletti – életkornak megfelelő mértékű – kontroll élménye is.

Saját gondozó

Az a munkatárs, akivel a gyerek többet van együtt, mint a többi felnőttel. Ez a felnőtt a napi rendszerességgel, szoros személyes interakciók során kiemelt érdeklődést tanúsít a gyerek iránt. A saját gondozó segíthet a kisgyereknek a szülőtől való elválás okozta szorongás leküzdésében.

Sajátos nevelési igényű gyerek

Az a gyerek (tanuló), aki a szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye alapján

- a) testi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos, autista, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra visszavezethető tartós és súlyos rendellenességével küzd,
- b) a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességével küzd.

Szakember

Bármilyen felnőtt, aki a Biztos Kezdet Gyerekházban a gyerekekkel dolgozik. Végzettségüket tekintve lehetnek szociális munkások, óvodapedagógusok, gyógypedagógusok, gyerekvédelmi-, egészségügyi szakemberek, gyerekgyógyászok.

Szakértői vélemény

(sajátos nevelési igényt megállapító dokumentum)

A sajátos nevelési igény vizsgálata, megállapítása a megyei és országos szakértői bizottságok feladata.

Országos szakértői és rehabilitációs feladatok:

- a) hallás-, értelem- és személyiségvizsgálat;
- b) látás-, értelem- és személyiségvizsgálat;
- c) mozgás-, értelem- és személyiségvizsgálat;
- d) beszéd-, értelem- és személyiségvizsgálat.

Fővárosi, megyei tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs feladatok:

- a) az értelmi fogyatékos megállapítása vagy kizárása,
- b) az autizmus megállapítása vagy kizárása gyermek- és ifjúságpszichiátriai szakorvosi vizsgálat lefolytatásával,
- c) megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének – organikus okra visszavezethető vagy vissza nem vezethető – tartós és súlyos rendellenességének megállapítása vagy kizárása gyermek- és ifjúságpszichiátriai szakorvosi vagy gyermekneurológiai szakorvosi vizsgálat lefolytatásával.

A szakértői és rehabilitációs bizottságnál a sajátos nevelési igény fennállásának vizsgálata a szülő kérésére, illetve egyetértésével indul. Szakértői vélemény készítését a szülő bármikor kérheti.

A szakértői és rehabilitációs bizottság tájékoztatja a szülőt azokról a lehetőségekről, amelyek alapján gyereke a korai fejlesztésben és gondozásban részt vehet, tankötelezettségének, illetve a fejlesztő felkészítésének eleget tehet. A kijelölt intézményt a szülő választja ki a szakértői és rehabilitációs bizottság által javasolt intézmények közül.

Szakvélemény

A beilleszkedési, tanulási nehézséggel, magatartási rendellenességgel küzdő gyerek esetén a szakvéleményt kiállító szerv a nevelési tanácsadó; a nevelési tanácsadó jogosult továbbá vizsgálni az iskolába lépéshez szükséges feltételek meglétét annál a gyereknél, aki nem járt óvodába.

Kiadja a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, Budapest 2010
1134 Budapest, Tüzér u. 33–35.
www.szmi.hu

Felelős kiadó: dr. Simonyi Ágnes főigazgató

Arculat, tördelés, nyomás: Factory Creative Studio Kft.
www.factory.co.hu
Cím: 6723 Szeged, József Attila sugárút 55.
Felelős vezető: Fábíán Zsolt

